

«Ey yer ve göklerin Hükûmrarı! Vatan ve din düşmanlarına
karşı cihadımızda bize yardım et ve bizi düşmanların zulmünden koru!»

— İmam Şamil —

Birleşik Kafkasya

ÜÇ AYLIK DERGİ



SAYI : 2

KASIM - ARALIK - OCAK

1964

İÇİNDEKİLER

Millî İdeai	Birleşik Kafkasya	1
Taras Shevchenko	D. D. Eisenhower	5
Gönlümdeki Kaf Dağı	Rezzan Dincer	7
Canı Cehenneme Gidenler	Senatör Dr. Tevetoğlu	9
Hamzat'a dair bir şarkı	Ahmet Tsabkkatı	11
Abrek Zelimhan	Ahmet Canbek Havjoko	13
Kafkas Oyunları Üzerine	M. Zihni Hızal	18
Kafkas	Lermontof	20
Moskof Kazanı	Kadırcan Kafı	21
Kuzey Kafkasya İstiklali ve Türkiye Matbuatı	A. Hazer Hızal	23
Birleşik Kafkasya	M. Ülküsal	26
Macar İhtilali	D. Ö.	29
Abrek	Zübeyde Şaplı	35
Bir Gün	Elmas Yıldırım	43
Uzun Hacı ve Bir İzah	Ahmet Avaroğlu	44
General Sultan Kılıç Girey	Sefer E. Berzeg	46
Hasret	Hasan Yediç	52
Hedefe Doğru	M. N. Beştoy	53
Başhüyük	H. Sıpağar	54
Prens Hatogjok'un Şarkısı	Alhas Fıdarok	58
Kitaplar		59
Köylü Kızın Deyişi	Güler Özseri	60
Dergiler		61
Bize Gelenler		

**Birleşik
KAFKASYA**
Üç Aylık Dergi

★

Sahibi :
Yılmaz NEVRUZ

★

Yazı İşleri Müdürü:
Mustafa BEŞTOY

★

Her türlü haberleşme ve
havale adresi:
P. K.: 34
Fatih - İstanbul

İdare :
Akdeniz Caddesi No. 33
Fatih - İstanbul

★

Fiati: 250 Kuruş
Yıllık abone: 10 TL.
Dış ülkelere posta
ücreti ilâve edilir.

★

Dergideki yazılar
kaynak gösterilmek
suretiyle alınabilir.

★

Dizilip basıldığı yer:
Çınar Matbaası
Cağaloğlu - İstanbul

BİZE GELENLER

Dr. TEVETOĞLU — Faşist yok Komünist var. İlâveli üçüncü baskı, komünizmle mücadele yayınları. Ankara 1963, 80 s. fiyatı: 3 lira. Adres: Bakanlıklar, P. K. 250, Ankara.

Dr. TEVETOĞLU — Dış politika Görüşümüz (İng. Fr. Alm.). Birinci baskı, Komünizmle mücadele yayınları, Ankara 1963, Ajans — Türk Matbaası, 98 s. fiyatı: 5 lira. Adres: P. K. 250, Bakanlıklar — Ankara.

Dr. TEVETOĞLU — Yirminci yüzyılın yüzkarası Utanç Duvarı. Birinci baskı, Ankara 1964, Komünizmle mücadele yayınları, 72 s. fiyatı: 5 lira. Adres: P. K. 250, Bakanlıklar — Ankara.

Dr. TEVETOĞLU — Milletlere Işık Tutan İki Beyannâme. Birinci baskı, Komünizmle mücadele yayınları, Ankara, 1963. 46 s. Fiyatı: 250 kuruş. Ajans — Türk Matbaası, Ankara. Adres: Bakanlıklar, P. K. 250 — Ankara.

Y. T. — Türkistan'da Türkçülük ve Halkçılık (Birinci Bölüm), çıkaran: Dr. A. Oktay, İstanbul 1951, Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş. 52 S.

Y. T. — Türkistan'da Türkçülük ve Halkçılık (İkinci Bölüm), çıkaran: Dr. A. Oktay, İstanbul 1954, Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş. Galata — İstanbul, 80 S.

Doç. Dr. TAHİR ÇAĞATAY — Türkistan Kurtuluş Hareketiyle ilgili olaylardan sahneler. İstanbul 1919, Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş. 48 S.

Dr. TAHİR ÇAĞATAY — Kızıl İmperyalizm, çıkaran: Dr. A. Oktay, İstanbul 1958. Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş. 58 S.

İSTİKLÂLCİ — Türkistan'a Dair Bazı Cereyanlar Hakkında Görüşlerimiz, çıkaran: Dr. A. Oktay, İstanbul 1952, kâğıt ve Basım İşleri A. Ş. İstanbul, 28 S.

TÜRKİSTAN TÜRKLERİNİN BÜYÜK MİLLİYETÇİ VE YURTSEVERLERİNDEN MUSTAFA ÇOKAY ALBÜMÜ — Çıkaran: Dr. M. Delil, Nümune Matbaası, İstanbul.

TOHUM — Aylık fikir — sanat dergisi. Yıl: 2, Sayı: 13, Ekim 1964 İstanbul, Çınar Matbaası, 42 S. fiyatı: 1 lira, yıllık abonesi: 12 lira. İmam, öğretmen ve öğrencilere: 10 lira. Adres: Tohum, PK. 982 — İstanbul.

DOĞU TÜRKİSTAN GÖÇMENLER CEMİYETİ HABERLER BÜLTENİ — Sayı: 2. 1964 Eylül, 6, S. Adres: Babıâli Cad. Sıhhiye Ap. No. 19-7 Çağaloğlu — İstanbul.

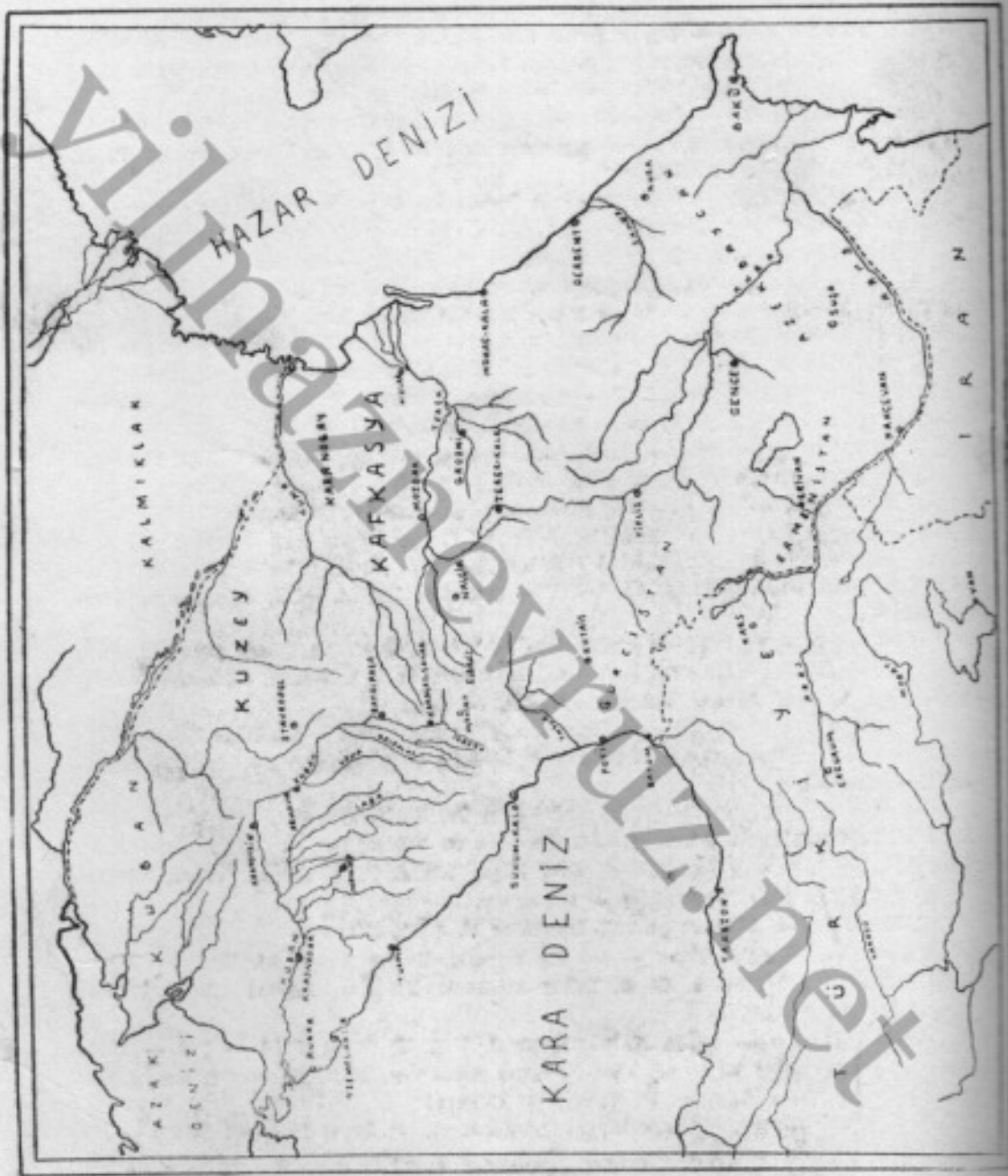
MİLLÎ TÜRKİSTAN — Millî Türkistan Birlik Komitesi'nin Türkistan millî istiklâli için mücadele edici jurnali. Çıkarıcı ve başmuharriri: V. Kayyum Han. Yıl: 11 (22), Temmuz — Ağustos 1964, Sayı: 103 A. 34 S. Adres: «Millî Türkistan» P. O. Box 2112 Düsseldorf — Germany.

YENİ SES — Günlük gazete, Bankalar C. 47/A, Samsun.

EMEL — İki aylık Fikir — Kültür Dergisi. Yıl: 4, Sayı: 24, Eylül — Ekim 1964. Kutulmuş Matbaası. 64 S. Yıllık abonesi: 12 lira. Adres: Ankara Cad. No. 54/2 İstanbul.

AZERBAYCAN — Aylık Kültür Dergisi, Yıl: 13 Sayı: (148 — 149 — 150), Temmuz — Ağustos — Eylül, 1964. Ayyıldız Matbaası. 40 S. Fiyatı: 250 kuruş. Yıllık abonesi: 15 lira. Adres: P. K. 165 — Ankara.

MÜCAHİT — Aylık içtimai fikir mecmuası. yıl: 9, Sayı: 57 — 58 (Mart — Nisan) 1964 Kardeş Matbaası — 24 S. Fiyatı: 2 lira. Yıllık Abonesi: 18 lira. Adres: P. K. 484 — Ankara.



Fiati: 250 Kurm

Birleşik Kafkasya

YIL : 1

Kasım - Aralık - Ocak, 1964

SAYI : 2

MİLLİ İDEAL

Büyük Türk edibi Süleyman Nazif — Batarya ile Ateş — adlı eserinde : «Ben anası, babası olmayan yetimlerden ziyade ümid-i istikbali olmayan cemaatlere acırım. Aile yetimliği bir kaç senede zail olur, fakat yetim-i tarih olmak asırların izale edemeyeceği bir musibet, bir sefalet-i müebbededir...» der.

Hakikaten en acımlı olacak cemiyetler yahut milletler, istikballerinden ümidi olmayan cemiyetler ve milletlerdir. Büyük Allah'a şükredelim ki Kuzey Kafkasyalıları tarihin hiçbir devrinde bu duruma düşmediler, geleceklerinden ümitlerini kesmediler. Bugün Anayurt'ta veya haricte yaşayan her K. Kafkasyalının kalbinde — Güzel Vatan — ın mutlak surette hürriyetine kavuşacağı millî ideali, bitmez tükenmez bir iman cevheri halinde yaşamaktadır. Belki bugün, yetim-i tarih olarak yaşama bahtsızlığına düşer olduk. Ama bu devr-i hazin Yüce Tanrı'nın inayetiyle uzun sürmeyecek ve tarihteki onurlu yerimizi yeniden elde edeceğiz. Ecdadımızın akıllara durgunluk veren hürriyet mücadeleleri ve Kazavat meydanlarında ebedileşen şehit ruhları, Büyük Allah'a ve mes'ut istikbale olan derin inancımız bize muhtaç olduğumuz kuvvet ve kudreti veriyor. Böylesine köklü membalardan ruh alan, kuvvet alan bir millet ölmez, nitekim ölmedi ve ölmeyecektir de... Çünkü bu millî ideal, sönük bir mâzinin, kısa bir mücadelenin eseri değildir. Bu millî ideal, uzun bir geçmişin, şanlı bir tarihin, yüz yıllar boyu sürüp gelen mukaddes bir mücadelenin yaşamasıdır. Bu şerefli mücadelenin tarihine kısacık da olsa bir göz atmak onun önemini ve değerini anlamaya kâfidir sanırız.

Kuzey Kafkasyalıların bitip - tükenmeyen egemenlik savaşlarını iki bölümde mütalâa etmek yerinde olur: 1. Rus istilâsından önceki devir, 2. Ruslara karşı yapılan mücadeleler.

Birinci kısımda en önemli olarak Batı Hunları, Hazarlar, Araplar, Mongollar, İranlılar ve Timur istilâlarını zikredebiliriz. Ancak, bütün bu istilâ sellerine karşı K. Kafkasyalıları kâh savaşarak, kâh geçit vermez dağlarına çekilerek vatanlarını ve millî mevcudiyetlerini korumuşlardır. Sözü geçen istilâ hareketlerinin kalıntıları ise K. Kafkasyalıları asimile olmuşlar ve onlarla karışıp kaynaş-

mışlardır. Ancak, bunlardan Timur istilası, K. Kafkasya ve hatta bütün Türklük âlemi için büyük felaketler doğuran bir sonuç bırakmıştır: Altın Orda devleti parçalanmış ve bu devre kadar adı geçen devletin idaresinde ilkel bir hayat süren ruslar, milli bir uyanışla tarihin kaydettiği en korkunç ve en kanlı bir imperyalizmin temelini atmaya fırsat ve zemin bulmuşlardır. Artık bundan sonra, gerek K. Kafkasyalılar ve gerekse diğer Türklük âlemi ezeli düşmanları Moskof'a karşı asırlardır sürüp gelen kanlı mücadelelere girişmişlerdir.

K. Kafkasyalıların ruslarla ilk silâhlı karşılaşmaları 1594 tarihinde başlamıştır. Bu tarihten II. Katerina devrine kadar hemen her savaşta K. Kafkasyalılar üstün gelmişler, rusların pek çok ordularını ve hattâ Deli Petro'nun 100.000 ilk muazzam ordusunu dahi imhaya muvaffak olmuşlardır. Bütün bu savaşlar süresince 9.000.000 rus askerinin kaybedilmiş olması Kafkas — Rus harplerinin dehşetengiz tablosunu çizmeye kâfidir.

II. Katerina devrinde, Kafkas — Rus mücadelesi bambaşka bir hüviyet kazanmıştır. Bu devirde yetişen büyük Kafkas Mücahidi Şeyh Mansur, kutsal savaşa yepyeni bir veçhe vermiş ve «Kazavat Ruhı» nu yaratmıştır. Böylece, Şeyh Mansur'a kadar mezîi olarak cereyan eden muharebeler, kütleli bir hal almış ve bütün Kuzey Kafkasya Hazar'dan Kara denize kadar ezeli ve ebedi düşmanı Moskofa karşı korkunç bir ölüm—kalm mücadelesine girişmiştir.

Şeyh Mansur 1785'de Aldı köyünde içtima eden kurultayca — İmam — seçildikten sonra, görülmemiş bir celadet ve kahramanlıkla namütenahi rus kuvvetlerini ardarda yenerek meşhur Mansur Hattı (Yeisk—Maniç—Kaspi) nı tesise muvaffak olmuştur.

İmam Mansur bir taraftan K. Kafkasya birliğini sağlarken, bir taraftan da İslâm âlemi, özellikle Osmanlılarla münasebet tesis ederek mücadelelerine daha köklü ve müessir bir hüviyet kazandırmaya çalışıyordu. Hatta o, bu yüce emeli uğruna hayatını vermiştir. 1790 tarihinde kendi kuvvetlerine kumanda ederek Anapa'ya gelmiş ve Osmanlı ordusuyla birleşmiştir. Bu esnada Osmanlılar ile ruslar Savaş halindeydiler. Ne varki bu muntakadaki Osmanlı ordularına kumanda eden kimselerin İlyakatsizliği mutlu sonucun alınmamasına sebep olmuştur. Hatta 30 Eylül 1790 da Battal Paşa'nın ruslara iltihak etmesi Osmanlı ordusunun yenilgisini sağlayan başlıca amil olmuştur. Oysa müttelik bir muharebe, rusları perişan etmeye kâfi idi.

1791 mayısında Ruslar Anapa'yı kuşattıkları zaman İmam Mansur emrindeki Kafkasyalı kuvvetlerle şehrin savunmasında vazife almış bulunuyordu. Ne yazıkki osmanlı ordusunun kumanda mevkiinde olan Mustafa Paşa kaleyi sonuna kadar müdafaa etmek cesaretini gösterememiş ve kısa bir müddet sonra mücadeleyi bırakmıştır. Fakat Şeyh Mansur ve gazileri kanlarının son damlasına kadar döğüşmeye kararlı idiler. 22 Haziran'da Ruslar şehre girdikleri zaman onlar hâlî savaşımaya devam ediyorlardı. Nitekim bu amansız mücadele bütün kuvvetlerin tükenmesi ve kahraman Mansur'un ağır yaralı olarak düşmana esir düşmesi üzerine sükut etti. Ruslar, Şeyh Mansur'u Petersburg'a götürdüler ve Onu Şilisseburg hapishanesine kapattılar. Kuzey Kafkasyalı büyük vatanperver ve milli mücabit, orada tahammülfersa işkence hayatına ancak 3 yıl dayanabildi ve 13 nisan 1794 de zindanda vefat etti.

Kafkas — Rus muharebeleri bundan sonra da aralıksız devam etti. 1828'de

İmam seçilen Gazi Muhammed 4 yıl müddetle K. Kafkasya'yı kahramanca savundu. 1832 de şehadeti üzerine Hamzat Bek İmam seçildi. O'da 1834'de vuku bulan ölümüne kadar kutsal kazavat'a devam etti. Nihayet 1834 de Şamil imamlık makamına getirildi. Onun zamanında ise Kafkas — Rus harpleri en kanlı devrini yaşadı. Kuzey Kafkasyalıların akılları durduran bu mücadeleleri hür dünya milletlerinin takdir ve muhabbetini kazandı. Pek çok edip ve şairler onların kutsal mücadelelerini öven, göklere çıkaran yazılar, şiirler yazdılar. Meselâ, Karl Marks bile: «Hürriyetin nasıl elde edilmesi lâzım geldiğini Kafkasya Dağlılarından ibretle öğreniniz. Hür yaşamak isteyenlerin nele muktendir olduğunu görünüz. Milletler, onlardan ders alınız!» derken; Ukraynalı büyük vatan şairi Taras Chevchenco'da:

«Sizi büyük kahramanlar
Allah unutmamıştır.
Savaşınız, yenersiniz.
Allah size yardımcıdır.
Kuvvet sizinledir, irade sizinledir,
Ve kutlu gerçek de arkanızdadır.»

demek suretiyle K. Kafkasyalıların mücadele güçlerini kuvvetlendirmeye çalışıyor ve bu kutsal savaşa mânen katılıyordu.

İşte K. Kafkasyalılar, istiklalleri uğrunda böyle savaştılar ve sayısız vatan evlâtlarını bu uğurda şehit verdiler.

Nihayet 1859'da her şeyi son artığına kadar tükenen büyük vatan evlâdı ve devlet adamı, kahraman Şamil mütareke yapmak ve zalim düşmanına esir düşmek bahtsızlığına uğradı.

Bundan sonra, Muhammed Emin 1864 yılına kadar mücadeleye mevzii olarak devam etti. Ama bütün bu olağanüstü gayretlere ve mücadelelere rağmen düşmanın sonu gelmiyen kuvvetleri üstün geldi ve —Güzel Vatan— esarete düşer oldu.

K. Kafkasyalılar esarete de boş durmadılar ve gaspedilen hürriyetlerini istirdat etmek için her fırsatta isyan ettiler. 1877'de ve 1903'de umumî kıyamlar oldu. Lâkin kanla, ateşle bastırıldı.

Ve nihayet 1917'de doymak bilmeyen Rus emperyalizmi bir aralık ağır bir sademe geçirdi ve esir milletler istiklallerine kavuştular. Ama 1917 ihtilâlinin şok devri uzun sürmedi ve an'anevî Rus emperyalizmi, bu defa kızıl bir nikaba bürünerek yine ortaya çıktı. 1917, 1918, 1919 ve 1920 yılları, K. Kafkasyalıların beyaz ve kızıl Rus istilâcılara karşı vatanlarını müdafaa etmeleriyle geçti. 1918 - 11 Mayıs'da Milli Cumhuriyet ilân edildi. Fakat, asırlarca süren bir ölüm - kalım mücadelesinden sonra elde edilen bu mutlu devre de uzun sürmedi ve —Güzel Vatan— bu defa da kızıl emperyalistlerin kanlı pençelerine şikâr oldu.

1920 - 21'de K. Kafkasyamız kızıl müstevlilerin eline geçti, ama millî mücadelemiz sona ermemiştir. Hür dünyaya hicret ve iltica eden Kuzey Kafkasyalılar ve onların ahfadı, Vatan'ın kurtulacağı mutlu güne kadar devam edecek olan —Mukaddes Mücadele— yi yürütüyorlar.

Bugün ebediyete göçmüş veya hayatta olan büyüklerimizden Prof. Aziz Me-ker, Yusuf İzzet Paşa, Hüseyin Tosun, Aytek Namık, Salt Şamil... K. Kafkas

ya milli idealinin bayraktarlığını yaptılar. Aynı şekilde, K. Kafkasyalı büyük edip ve vatanperver Ahmet Tsalıkkatı ve arkadaşları Çekoslovakya'da yetim-i vatan olarak «Hür Dağlar» dergisini yayınlamak suretiyle milî gayeye unutulmaz hizmetler gördüler.

1933 yılında da, bütün hayatı boyunca K. Kafkasya idealine hâdim olan büyük milliyetperver Barasbi Baytugan ve diğer arkadaşları «Kafkasya Dağları» ve «Şimali Kafkasya» dergilerini 1939 yılına kadar aralıksız, büyük gayret ve fedakârlıklarla çıkardılar. Bu tarihlerde Hürriyet Devri'nin unutulmaz Hariciye Vekili Haydar Bammât da Paris'te «Le Caucase» dergisini yayınlayarak milli mefkûreye hizmet ediyordu.

1951'den itibaren de Prof. Ahmet Nebî Magoma ve Ali Han Kantemir'in önderliğinde «Kafkasya» ve «Birleşik Kafkasya» dergileri neşredilmek suretiyle K. Kafkasya milli ideali, bütün dünya efkârına duyuruldu. 3. Şubat 1964 tarihinde müessif bir tayyare kazasında şehit olan merhum M. Zihni Hızal da Türkiye dahilinde milli ülkümüzün alemdarlığını yaptı.

Diğer taraftan 11. Mayısın yaratıcı önderlerinden Abdülmecit Çermoy, Pşimaho Kuatsa, Haydar Bammât (hayatta), Vassan Girey Cebagi... Ömürleri sürsünce aynı idealin hâdimi oldular.

Bütün bunlar vatan haricinde yapılan milli faaliyetlerin kısa panoromasıdır. Anavatanında esaret hayatı yaşayan ırkdaşlarımız da hiçbir zaman ümitlerini kaybetmediler ve her fırsatta vatan'ın kurtuluşu için başkaldırdılar. 1927 - 41 arası sayısız isyanlar ve milli ayaklanmalarla geçti. Hattâ bu yüzden 100.000lerce ırkdaşımız vatanlarından zorla sürülmek bahşsızlığına ve gadrine uğradılar, ama yılmadılar, mukaddes mücadelelerine bir an bile ara vermediler. Onlar biliyorlar ve inanıyorlar ki «milletler lâîk oldukları idareye kavuşacaklardır.»

1964 dünyasında ise vatan haricinde yapılan milli egemenlik çalışmaları aynı hızla devam ediyor. Bu yılın Mayıs ayında muhterem Barasbi Baytugan «Obyedineny Kavkaz» dergisini neşrederek bu alandaki sayısız hizmetlerine bir yenisini daha ilâve etmiştir.

Ne var ki son yıllarda (B. Baytugan'ın da belirttiği gibi) cephemiz büyük kayıplar verdi. Ahmet Nebî, Pşimaho Kuatsa, Vassan Girey, Ali Han, Mustafa Zihni... gibi yerleri güç doldurulacak kıymetteki büyüklerimizi kaybetmiş bulunuyoruz. Ama bizler şuna inanıyoruz ki, insanlar fânîdir, idealler ebedidir. Mukaddes gayeye erişene kadar daha pek çok kayıplar vermemiz mukadderdir. Ama bu durum bizi, emel'e giden yoldan alkoymıyacak, bilâkis mücadele gücümüzü kuvvetlendirecektir. Zira —Mazlum Vatan— bizden hizmet bekliyor.

Esasen, haklı dâvamız gün geçtikçe kuvvet kazanıyor. Bütün Türklük âlemi ve Hür Dünya 'bizimle beraberdir. İnsan eti yiyen yamyamların bile egemen oldukları çağımızda, bahtiyar günlere erişeceğimiz zaman çok yakındır. K. Kafkasyalılar tarih boyunca istiklâl mücadelelerinin en muhteşem ve şerefli olanını yaptılar. Vatanlarının kurtuluşu için sayısız nesiller tükettiller. Bu akan kanlar, göklere yükselen şehit ruhları ve çekilen tahammülfersa ıstıraplar bir hiç uğruna değildir; bir mukaddes gaye uğrunadır. Bu mukaddes gaye de Kuzey Kafkasya'nın egemenliğidir.

Yaşasın egemen Kuzey Kafkasya!...

BİRLEŞİK KAFKASYA

TARAS SHEVCHENCO ANITININ AÇILIŞ TÖRENİ SIRASIDA GnL. D. DWIGHT EISENHOWER TARAFINDAN YAPILAN KONUŞMA

Washington D. C. 27 Haziran 1964

Çeviren : Asüman CEYİŞAKAR

Evvelâ, kalabalık bir şekilde teşrif ettiğiniz için teşekkür ederim.

1960'ın 13 Eylülünde bu anıtın dikilmesi emrini verdiğim zaman, Taras Shevchenko'nun büyüklüğüyle mütenasip bir ithaf töreni hazırlıyacağınızı bekliyordum.

O gün gelmiştir ve sizler, sırf bu törende hazır bulunmak amacıyla binlerce kişi, Amerika'nın muhtelif köşelerinden kalkıp geldiniz. Kişinin erkinliği (hürriyeti) için sonsuz mücadelesini ve nihai zafere olan sönmez imanını çok vazih bir şekilde ifade eden bu şairin hâtıra-sına hürmeten Kanada'dan, Lâtin Amerika'dan, Avrupa'dan ve Avustralya gibi uzak yerlerden teşrif etmiş bulunuyorsunuz.

Bunca hürriyetperverin, Ukrayna'lı kahramanı selâmlamak için bu gelişleri benim ümidimin çok fevkinde oldu.

Ama bunun anlamı benim ümitlerimi aşamaz.

Çünkü benim ümidim şudur ki, sizin Washington Abidesi'nden Taras Shevchenko'nun anıtının dibine kadar olan muhteşem yürüyüşünüz, insanların kalblerinde, zihinlerinde, söz ve hareketlerinde yeni bir kımıldanma (koşalış) çıkışı meydana getirecektir.

Bu hiç durmayacak kımıldanma, dünyadaki bütün esir milletlerin erkinlik ve egemenliklerini elde edecekleri güne kadar devam edecektir.

Çocukluğumda, neslim daha hayatta iken, bizim bu toplumumuzun kurallarının, her yerde, herkesçe bilinip kabul edileceğine kuvvetle inanılıyordu.



Taras Shevchenko Anıtı

Bu hayal artık sona ermiştir.

Geçen bir kaç yirmi yıl içerisinde, dünyamızın büyük birkısmını kontrolleri altında tutan kuvvetli adamlar, hürriyet ve insanlık şerefini her görerek küçümsemişlerdir.

Hür toplumumuzun istiklâlcî doktrinleri, dünyaca kabul ve tatbikten uzaktır.

Bunun yerine, Faşizm ve komünizmin tevaccüzleriyle, şahsî hürriyete olan baskıyı millî egemenliğe olan inkârı ve hattâ hür tetkik ve müzakerenin mahvını gördük.

Bugünkü zulüm ve kasvet Taras Shevchenko'nun devrindeki zulüm ve kasvetten farklı değildir.

O zaman olduğu gibi zulüm denince, bütün otoritenin bir tek zümre veya bir tek devlet bürosu ve bir tek kişide toplanmış olduğunu görüyoruz. Bundan da hayatın bütün yönleri ile alakalı nihai kararın, halkın değil, diktatör bazı zevatın elinde olduğu anlaşılır.

Shevchenko da kendi şahsının vermeye hakkı olduğuna inandığı kararların, zorla istirdat edildiğine inanıyordu ve o yalnız kendi hürriyeti için mücadele etmemişti.

O, Rusya'dan Ukrayna'nın bağımsızlığını istediği zaman kendi hürriyetini tehlikeye koymuştur.

O, Doğu Avrupa ülkelerinde cumhuriyetçi bir hükümet meydana getirmek gayesini güden bir cemiyete katıldığı zaman zindana tıkıldı ve hattâ hürriyet hakkındaki fikirlerini ifade etmek için kâğıt-kalem kullanma hakkından da mahrum bırakıldı.

Bugün aynı hayat tarzı, Sovyetler Birliği ve diğer esir ülkelerde hâlâ mevcuttur.

Komünizmin hüküm sürdüğü her yerde fikir, ifade ve hükümetin karar verme hakkına sahip olduğu insan hayatının her hangi bir safhası zorla kontrol altına alınmaktadır.

Her hangi bir hür toplumda devlet sınırlı bir idaredir. Sadece fertlerin ihtiyacı olan ve kendilerini tek başlarına devlet kadar başaramıyacakları işlere bakar.

Bizim kendi toplumumuzda insanların hür olup istedikleri gibi düşünüp, istedikleri gibi ibadet edip, kendi seçtikleri şekilde hareket edecekleri (başkala-

rının haklarını çiğnememek şartıyla) bir cemiyetin çok çabuk gelişeceği düşünceyle kurulmuştur.

Aynı zamanda biz, bu nevi bir hürriyetin bütün dünyaya teşmil edilmesiyle milletler arasında sulhün sağlanabileceğine inanıyoruz.

Bugünün dünyası hürriyet ve zulüm arasında ikiye yarılmış duruyorsa da ümit edilebilir ve inanılır ki bu durum her zaman böyle kalmıyacaktır.

Dünya da yaşayan bütün esir milletlerde — hattâ Rusya'da bile — çok az bir topluluk veya belirli bir zümre kendi yurttaşlarını zor kullanarak veya hile ile idare etmektedirler.

İnsanlar, tahakküme karşı gayri şuri olarak isyan ederler; bazı beldelelerdeki insanlar — mânasını anlamadıkları halde — barışın ve hürriyetin hasretini çekerler.

Buna rağmen birkaç kişinin iradesi, binlerce, milyonlarca insanın iradesini kontrol altına alır ki hürriyet de bu durumdan büyük üzüntü çeker.

Ama senelerin verdiği şu gerçeği de unutmayalım: «bu da geçersin» ve bu geçene kadar tutsak milletlerin manevî, iktisadî ve askerî güçlerini kaybettirmeden, onların hürriyet aşkını yıkmak isteyen müstebitlerin bu zulümlü saldırılarını tesirsiz hale getirmek icabeder.

Doğu Avrupa ve Orta Avrupa ülkelerinde — gayri rus Sovyetler Birliği ülkelerinde — Taras Shevchenko'nun şifri gayet iyi bilinir ve bu yerlerde yaşayan milyonlarca insan self determination (kendi kendine karar verme) ve self government (kendi kendine idare) yi bütün kalbleriyle istemektedirler.

O'nun anıtı, burada ülkemizin merkezinin kalbinde; dünyadaki hemen bütün devletlerin elçilikleri büzüründe, onların da gördükleri gibi O'nun sönmez hürriyet aşkının bir sembolü olarak duruyor.

O, milyonlarca zulüm görmüşe hitap ediyor.

O, onlara komünizmin istipdadına karşı nihai zafer kazanılana kadar (ki

GÖNLÜMDEKİ KAF DAĞI

— Kafkasyalı muhacirlere —

Gönlümdeki arzular seldir köpürür çağlar,
İçimde bir hasret var kalbim durmadan ağlar.
Rüyalarımı süsler uzak, çok uzak dağlar,
Bir hayâle meclûbum, kopuk arada bağlar.

Ulaşmak istiyorum rüyâmdaki o dağa,
Dedemin, ecdadımın yaşadığı otağ'a.
Bir fidân dikmek için harabolmuş o bağa,
Yol almak istiyorum gönlümdeki o dağa.

bugün mutlaka gelecektir) mücadelelerinde devamlı bir cesaret kaynağı olacaktı.

Bugün burada bulunanların çoğu Ukraynalı veya Ukrayna menselidir.

Hepimiz, eğer bir veya iki yahut on nesil geriye gidecek olsak aile köklerimiz başka bir ülkede, başka bir kıtada buluruz. Fakat bugün burada, hepimiz Amerikalı olarak — kendi kendini idare — sistemine hep birlikte bağlı bulunuyoruz. Bu sistem sayesinde, ayrılıklara rağmen bir olabilen; müstakil olmakla beraber, birbirimize dayanan ve birbirinden ayrılmaz bir bütün halinde ayakta durabilen bir toplumuz.

Dünyaya adalet ve hürriyetle beraber, barışı getirmede de başarı sağlamak için hepimiz birlik olarak dünyadaki insanlara insanlığın ilerlemesi, saadet ve tatminin ancak hürriyet sayesinde mümkün olacağı fikrini anlatmaktaki gayretlerimizi daha da arttırmalıyız.

Shevchenko bu gerçeği bizzat yaşadı ve öğretti.

19 uncu asrın bu büyük şairinin heykelini açarken bugünün Ukrayna, Doğu Avrupa ve diğer ülkelerindeki şairlerin,

şairlerinde insanlığın ancak hürriyet için mevcut olabileceğini, millî hükümlerliği ve bütün insanlığa hürriyeti, terennüm etmelerini temenni etmekteyiz.

O sağ olsaydı, bu büyük mücadelenin başında yer alırdı. Şimdi, Amerika'nın en büyük evlâtlarından birinin sözlerini hatırlıyorum. Abraham Lincoln 100 yıl evvel burada şu sözleri söylüyordu:

«Yalnız bugün için değil, bütün bir gelecek için, çocuklarımızın çocukları için, hayatımız boyunca zevk aldığımız bu büyük ve egemen hükümeti idame ettirmeliyiz.

Biz de aynı ruh şecaatiyle, yalnız bugün için değil, gelecekteki günler için de Ukraynalı şair ve hürriyet mücahidi Taras Shevchenko'nun anıtını, hürriyetin nihai zaferine olan imanımızın bir nişanesi olarak bütün dünyaya armağan ediyoruz.

Allah'ın yardımı ve devamlı bir çalışma sonunda bütün insanlık için adalet ve hürriyete dayanan yeni bir barış devri doğacaktır!...

Problems of the peoples of the USSR
No. 22, Summer 1964

Dünün hâtıraları dirilir bende bir bir,
Onlar ki Kaf dağına beni bağlayan zincir.
Göremezsem o dağı hayat bana zehirdir,
Yüz sürmezsem yoluna bahtıma gülmez fecir.

Nakletmişlerdi bana, mâziden neler neler,
Bir hicran yarasıyla inleyen o dedeler.
Süzülen göz yaşını silerken kuru eller,
Ne acı bir gerçeği anlatmıştı o diller.

O coşkun gönüllerde bir özlemin öyküsü,
Gülen şen dudaklarda RİDÂDE'nin türküsü,
Şahlanan al kanatlı atlıların sürüsü,
Yol almışlar dik yamaçlar boyunca
Dik yamaçlar boyunca..

Bir çığ gibi akmışlar Kafkaslı koç yiğitler,
Her biri soydan levent, her biri değme asker,
Bakışlar alev sanki, göğüsler tunçtan siper,
Rüzgârı taşırmış muttasıl
Dalgalandı al yeleler

Cenk etmişler korkusuz vatan ve bayrak için,
Can vermişler fütursuz HÜR MİLLET olmak için,
Görmüşler kefensiz, Moskof'u kovmak için,
Namus için, hak için, şerefli kalmak için.

Savaşlar korkunç korkunç, dağlar kana bulanmış,
Kafkas eteklerinde nice yiğitler kalmış,
Can vermiş Kaf dağına, onu kanla sulamış,
Kafkaslı anaların bağı kavrulmuş yanmış.

Şimdi uzaklarda ah, o güzelim Kaf dağı!
O yiğitler durağı cengâverler yatağı,
O dünyaya nam vermiş Şeyh ŞÂMİL'in otağı,
O uğruna can vermiş şehitlerin adağı.

Kuzeye dönük yüzüm, kuzeydedir her umut,
Gönlüm, kuzey ufkunda çırpınan kara bulut,
Ya bir damla yaş olup o dağa akmak, yahut,
İsterim ondan bir dal cismime olsun tabut.

Rezzan DİNCER

Canı cehenneme gidenler

Senatör Dr. TEVETOĞLU

Profesör J. L. Talmon, «The Rise of Totalitarian Democracy» adlı önemli eserinde — Siyasî Mesihçilik — diye adlandırdığı «Yeryüzünde Dünya Cenneti kurmak» hayalini savunan Komünizm, Faşizm ve Nazizm'in gerçekten, dünyayı kan ve ateş cehennemi haline getirmek gayesinde birleşen, metod ve hedefleri aynı terör ve diktâ idareleri olduklarını belirtir. (1)

İkinci Dünya savaşından sonra Faşizm ve Nazizm, kurucuları ve savunucuları ile birlikte sona ermişler, tarihe karışmışlardır.

Kırbaç ve sürgünle gûya insanlara demokrasi, eşitlik ve refah (?) sağlayan Kızıl Rejim ise henüz yok edilememiştir.

Başlıca silâhı iftira, yalan, hased ve hınç kışkırtıcılığı olan Komünizmin modası geçtiği, gerçek gayesi meydana çıktığı, milletlere zorla uygulanmasının feci sonuçları bütün felâket örnekleriyle insanları ürperttiği halde, bu «Serseriler İdeali», Atatürk'ün onlara taktığı tarihi adla, bir takım kuş beyinli «SEBÜKMAGZ» lar arasında hâlâ bir sosyal veba halinde yayılmaktadır. Fakat, gafil insanların da yanılacakları yakın bir gelecekte, Komünizmin de tarih sahnesinden ebediyen silineceğine şüphe yoktur.

(1) Bk. Dr. Tevetoğlu: Komünizm, Faşizm ve Nazizm Karşısında Türk Milliyetçileri, Mücadele Nu. 5. s. 7-10, İzmir. Temmuz 1964.

Komünizmin, tarihte eşine rastlanmayan ne menfur bir hafiye ve cinayetler rejimi olduğunu anlamak için, bizzat kendi kadrosundan en mühim şahsiyetlerin uğradıkları dikkate değer ölüm hâdiselerini hatırlamak kâfidir.

Komünizmin her yerde, her zaman sık sık uyguladığı metodlardan biri, «temizleme» dir. 1956 yılındaki XX. Komünist Kongresinden sonra Kruşçev'in (Stalin'i Lânetleme Politikası) hayli kızışmış, Stalin'in nâsı anıt-kabir'den çıkarılmış, taraftarları partiden atılmış, «Stalinist» damgasını yiyenler bir bir ortadan yok edilmişlerdir.

Bugünkü Kruşçev devrinde, Sovyet Rusya dahilinde ve peyk memleketlerde, Stalin taraftarı diye temizlenen komünistlerin sayısı hayli kabarıktır.

Komünistlerin, kendilerine yıllarca ajanlık, kâpıkulluğu ve hizmetkarlık etmiş irfili — ufaklı komünist liderleri Sovyet Rusyaya dâvet ederek orada veya daha yolda vapurda, tirende iken, eceli ile (?) öldü diye telef edişleri dikkate şayandır.

Sovyet Rusya dışında yıllarca liderlik edip Moskovaya getirilerek bu memlekette canı cehenneme gönderilmişlerin sonuncusu, ünlü İtalyan komünisti Palmiro Togliatti'dir. Uzun yıllardanberi İtalyan Komünist Partisinin şefi idi. Stalinin dostu olan Togliatti'nin Sovyet Rusyayı ziyaretinde orada ölüşü, bugüne kadarki pek çok benzeri «temizlemeler» olmasa, belki şüphe edilmez, tesadüfî bir vak'a

sayılabilir. Fakat bir hamlede akla gelebilen şu örnekler, yerli ve yabancı bütün kızıl uşakları, gafilere uykularından uyarmalıdır. Sunduğumuz listede adları ve ölüm tarihleri sıralananlar Stalin'in dostu idiler. Ne kadar gariptir ki, bunların hepsi de ya Sovyet Rusya'da misafirken veya daha Moskova yolunda, canları cehenneme gitmiştir:

1 — Bulgar Komünist Partisi'nin ünlü lideri ve eski Komintern Genel sekreteri George Dimitroff 2 Temmuz 1949'da Sovyet Rusya'da öbür dünyayı boylamıştır.

2 — Polonya Komünist Partisi lideri Boleslaw, 12 Mart 1956'da Moskova'da telef olmuştur.

3 — Amerika Birleşik Devletlerindeki Komünist Partisi lideri William Foster de 1 Eylül 1961'de Sovyet Rusya'da gebermiştir.

4 — Lübnan Komünist Partisi kurucu ve lideri, Merkez Komite Üyesi Antun Jorj Thabit de 16 Mayıs 1964 günü Moskova'ya varmış ve aynı günün gecesi canı cehenneme gönderilmiştir.

5 — Ünlü Fransız Komünist lideri Thorez de 11 Temmuz 1964'de Sovyet gemisinde Karadeniz yolculuğunda gebermiştir.

Kruşçev devrinin Stalin aleyhtarı faaliyetlerinden bir küçük örnek olan bu temizleme ve temizlenme vak'aları, şüphe yok ki, Sovyet Rusya ikliminin komünist liderlere hiç yaramadığı şeklinde izah olunamaz. Bu ölüm serisi karşısında Rus tababetini suçlamak da doğru değildir.

İnsan gayri ihtiyari, yakın zaman önce canı aynı Cehenneme gitmiş Nazım Hikmetin ölümünü de hatırlıyor ve dü-

şünüyor. Tam bir kızıl köpek olarak komünistlere yıllarca hizmet görmüş bulunmasına rağmen, Türkiyede vaktiyle, Stalin'in sanat ve fikir alanında ki direktiflerini ilk uygulayan olduğu için, Nazımın da Cennetinde Cehenneme yollandığı akla geliyor.

Bu meseleleri bilhassa Vatan haini Nazım Hikmeti, vatansever yaparak hapishaneden çıkaran ve böylece Moskova'ya kaçmasını hazırlayanlar çok düşünmelidirler.

Hele, Ulus'ta başyazı olarak çıkmış (Bir Dostluğun Sağlam Temelleri) adlı ve ilk cümlesinde: «Bizim vefalı dostluğuna ve büyük hatırasına o kadar bağlı olduğumuz Lenin» diye Kızıl-başlar gibi göğüs döğüp, bağrını kanatmış ve sonra da: «Lenin ve Atatürk ölmüşlerse, onların eserlerini ancak yürüten, ilerleten ve yükselten iki Şef, İNÖNÜ ve STALİN başımızdılar» demek suretiyle makalelerini bitirmişlerin, büyük Atatürk'ün ölüm acısını Stalinin yaşama tesellisinde bulmuşların bugünkü Kruşçev çağında Moskova'ya bir ke-re daha gitmeleri tekin olamaz.

Bu kısa ve fakat çok düşündürilecek yazıyı, komünizme reddiye hazırlayan ilim erbabı dahil, fikren dostum veya muhalifim olsun, gaflet içinde bulunanların cümlesine ithaf ve armağan ediyorum.

İdarenin notu: Şayan-ı hayrettir ki müellif Dr. Tevetoğlu bu yazıyı bize verdikten az sonra en büyük cellat Kruşçev'de sıhhi durumu ve yaş ilerlemesi (!) esbab-ı mucibesıyla canı cehenneme gidenlere yoldaş olmuştur. Şunu hatırdan çıkarmıyayım ki komünizmin kendi kendini yiyeceği günler de çok yakındır.

İTİZAR — «1858 - 1865 Yıllarında Kuzey Kafkasyalıların Türkiye'ye Göçleri» serlevhali yazımızın ikinci kısmını, elimizde olmayan sebeplerle bu sayımıza yetiştiremediğimizi muhterem okuyucularımıza üzülerek bildiririz.

— İDARE —

Hamzat'a dair bir şarkı

Ahmet TSALIKKATI

Hamzat hakkındaki bu güzel şarkıyı çok eskiden işitmiştim.

Daha genç yaşta iken talihin sevkiyle atıldığım Çeçenistan dağlarında bu şarkıyı bana Ali Bey söylemişti.

Mağrur başlarında kar gibi beyaz kalpaklar taşıyan Kalkas yiğitlerinin istirahatteki vaziyetlerini andıran dağlar, meşhur süvari hakkındaki bu şarkıyı düşünceli bir tavırla dinliyorlardı:

Bakınız: mavi gökte beyaz bir laçın tırnaklarıyla şikârına (avına) saldırmış, avlıyor ve olduğu yerde de gagalıyor.

Bakınız: çevik sıçrayışlarla hareket geçen pars, kuvvetli tırnaklarıyla kızıllı hayvanı boğazlayarak parçalıyor.

Hayır!.. Bu ne bir beyaz laçın ve ne de parstır. Bu, Terek'in dalgalarına atılan cesur süvari Hamzat'tır. Evet, arkadaşlarıyla beraber Terek'in sol sahiline geçmeğe can atan Hamzat...

O, ley kuşundan daha hızlı parstan daha amansız bir surette Mozdok Stepine koşuyor.

Kazak atlarının atladığı yer orasıdır... Yıldırım hızıyla gelen Hamzat, beyaz atları step üzerinde kovalıyor.

Terek'e doğru kovalıyor. Terek'i geçiyor ve ertesi günü tekrar geri dönüyor.

Yol tehlikelidir... Süvariler yorulmuşlar...

Dinleniyorlar. Şikârlarını ormanda saklamışlardır.

Hamzat yüksek bir tepeye çıkıyor ve etrafı seyrediyor.

Düşmandan bir eser var mı? Yolu düman kaplanmış mıdır?...

Rus askerleri onu takibe koyulmuş

mudur? Hamzat bakıyor ve görüyor ki: Terek sahilinde siyah bir leke görünüyor, gittikçe büyüyen ve genişliyen bir leke.

Hamzat tepeden inerek arkadaşlarına diyor ki: rüzgârın kovaladığı kara bulut gökte nasıl uçarsa, düşmanlarımız da arkamızca öyle uçuyorlar.

Korkmayınız, bugün aç parslar gibi dövüşeceğiz. Bir anlık sükûttan sonra ilâve ediyor:

— Siper yapmak lâzım...

Atları keselim, kendimize yüksek bir siper yapalım. Ancak bu siperledir ki kendimizi koruyabiliriz.

Hamzat arkadaşlarıyla beraber kanlı siper arkasına geçiyor.

Düşmanı gözlemesi için birisine emir veriyor.

Nöbetçi bekliyor... Bakıyor... Bir süvarinin koştuğunu görüyor. Tanyıyor... Kaçan Kinyaz (Prens) Kagerman'dır.

Koşan süvari soruyor:

«Hey, dost! Söyle bakalım, siz kimmersiniz, hangi kinyazın adamlarısınız?»

Cesur Hamzat siper arkasından fırlayarak süvariye yaklaşıyor ve soruyor:

— Bizden ne istiyorsunuz.

Kagerman cevap veriyor:

— Kimin ve hangi Kinyazın adamları olduğunuzu bilmek istiyorum.

Hamzat gülüyor:

— Biz hiç bir kinyaz tanımak istemiyoruz. Biz dağlardan gelen süvarileriz. Buraya şikâr için indik.

Kagerman sordu:

— Sen Hamzat değil misin?

— Evet Hamzat'ım!...

— Ha, şimdi beni dinle Hamzat! Sen buraya boşuna geldin. Rus askerleri seni takip ediyorlar. Her tarafın çevrilmiştir. Sana ve arkadaşlarına artık kurtuluş yoktur.

Beni rus kıta kumandanı gönderdi. Teslim olacağınız ve dönüşmeyeceğiniz takdirde sizi affedecektir.

Hırsından kükreyen Hamzat, Kinyaz Kagerman'a haykırıyor:

— Ben buraya fakirlik yüzünden gelmedim. Ben buraya ancak, düşmanla yapılacak düğünde şerefle ölmek için geldim.

Sen benim teslim olmamı ve sonra da Geh ahali nazarında gülünç bir mevkide kalmamı mı istiyorsun?

Hayır, sen bunu göremezsin, Hamzat yaralı bir pars gibi dönüşecektir.

Evet, ölüm arkadaşlarımız aç canavarlar gibi ormana çıkmaya ve hırslanmış atlar gibi geniş bozkırlarda dolaşmaya can atıyorlar.

Kagerman, ben senden korkmuyorum, senin ve askerlerinin, nazarında hiç bir kıymeti yoktur.

Geldiğin yere git.

Hırsı yatışmayan Hamzat devam ediyor:

— Doğrudur, biz altın, şikâr arkasınca koşuyorduk. Ama bugünden sonra, artık kara barut bizim için en kıymetli bir altın olacaktır.

Altın, bundan sonra bizim için altın olmaktan çıkmıştır. Emniyet ettiğimiz en iyi bir arkadaş olan tüfeğimiz, nazarımızda dünyanın en kıymetli hazinelerinden daha pahalıdır...

Hamzat sözünü bitirdikten sonra arkadaşlarının yanına gitti.

Kagerman da geldiği yere dönerek rus kıta kumandanına Hamzat'ın teslim olmak istemediğini bildirdi.

Az sonra kesif duman tabakaları göğe doğru yükseliyordu. Dövüş başlamıştı.

Hamzat:

— Ne sıcak bir gündür? Ancak kılıçlarımızın gölgesine güvenebiliriz, dedi

ve ilâve etti:

— Ne kesif bir duman var, etraf ne de karanlıktır. Göreceğimiz ışık ancak silâhlardan çıkacak ışık olacaktır. Ve arkadaşlarına döndü:

Orada yüksek mavi semada cennet hurileri bize bakıyor. Her biri kendine daha iyi bir er seçmek istiyor. Bizim için bahse giriyorlar.

Bütün bunları Hamzat, arkadaşlarına ruh yüksekliği vermek için söylemişti, kendisi ise düşünüyordu: kurtuluş ümidi kalmadı.

Ölüm saati artık yaklaşmış bulunuyor. Hamzat, gökte uçan kuşlar gördü.

Kuşlar anayurdun geçitlerine doğru uçuyorlardı.

Hamzat elini kaldırarak, kuşlara, hava yolcularına dedi ki:

— Hey, kuşlar! Hey, hava yolcuları! Son nefesimizi anayurdumuza, milletimize götürünüz. Kara gözlü dilber güzeller, bembeyaz kızlara selâm söyleyiniz ve deyin ki, bizi düşman kurşunu öldürdü; deyin ki, biz bir yiğitin şerefli ölümüyle öldük.

Mezarlarımız üzerinde hemşirelerimizin ağlamayacağını, milletimizin teessüs etmeyeceğini biliyoruz. Hemşirelerimizin ağlaması yerine mezarımız başında kurtların seslerini işitecek; akraba — dost yığını yerine baş ucumuzda kara kurbağaların toplandığını göreceğiz.

Ve onlara söyleyiniz ki:

Biz ellerimizde kanlı kılıç olarak, Çerkes dağında bir rus kurşunuyla ölü düşmüş, yatıyoruz.

İşte hasin, amansız Çeçenlerin Kadim şarkısı böyle söylüyor.

Ve bunu, halk aşıklarının etrafına toplanan genç nesil dinliyor ve kim bilir o anda genç kalplerde ne duygular canlanıyor. Sağlam göğüslerde nasıl bir ateş yanıyor ve telaşlı ruhlar neler yapmaya can atıyor.

Ve halkı, onun ağır düşüncelerini, coşkun ruhunu ve elemelerini anlamak istediğini gösteren adamlar şimdi neredeler?

Abrek Zelimhan

Ahmet Canbek HAVJOKO

«Gelin, düşmanı öldüren değil, sonu muhakkak ölüm olan savaşa kurban olarak bütün ruhunu ve vücudunu atabilenlerdir.»

— Aslanbek Şerip —

Menşe itibarıyla «abrek», Çeçeno — İnguş sözüdür. Onun meydana çıkışı katilevi töre ile ilgilidir. Abrek, kabilevi cemiyetle arası açılmış ve bu yüzden, daimi yahut muvakkat bir zaman için, bu cemiyeti terkle serseri bir hayat yaşamağa mecbur olan adama denirdi. İhtilâfın sebebini de ekseriya — kan öcü — âdeti teşkil ederdi.

Abrek haline gelen, umumiyetle, akıttığı kanı kendi kanı ile ödemek mecburiyetinde olan katil — suçlu taraf olurdu.

Abrek'in yüreğini katılaştırıyordu. Onun düşmanlarına (yani ölenin kanını almak mecburiyetinde olan ailesi veya akrabası efradına mensup olmıyanlara) bile onunla yüz - yüze gelmek her zaman tehlikesiz olmazdı.

Ona göre abregler, çok cesur olup her tehlikeye göğüs gerer ve her fedakârlığa katlanırlardı.



Örgü yapan Kuzey Kafkasyalı kadınlar

Bu sebepten olacak ki ruslara vaki olan kahramanca mücadele devrinde «abrek» sözü başka bir mâna ifade etmeğe başladı. Rusya işgali altında bulunan muntakalara pervasızca baskınlar yapan fedakârlara ruslar «abrek» diyorlardı. Çok zaman, bunların arasında, ruslarla savaşta yakın akrabasını kaybetmiş ve bu yüzden ruslara derin kin besliyenler de bulunuyordu. O devirde «abrek», istilacılarla savuşta gösterilen cesareti, fedakârlığı, inad ve sebatı ifade eden bir mefhum (kavram) halini aldı. Hattâ Kafkasya muharebelerinin sonlarına doğru bile abrekler 10-15 kişilik gruplar halinde Don'a ve Astrahan'a kadar giderlerdi. 1861'de bir grup Adige abrekleri Stavropol yakınında rus generali Kuharenko'yu esir ederek götürmüşlerdi.

Muvaffakiyetsizlik halinde abrekler hiç bir zaman düşmana sağ olarak teslim olmazlar ve son kertelerine kadar çarpışarak ölümü esarete tercih ederlerdi.

Rus hakimiyeti bütün Kafkasya'da kurulduktan sonra (1964) «abrek» sözünün ifade ettiği mâna yeni ıslahata tabi tutuluyor. Doğrudur, bu defa da başlangıçta olduğu gibi «abrek» denince hukukla karşı karşıya gelmiş evsiz — barksız serseri bir adam tasavvur olunuyor. Fakat bu defa ihlâl edilen hukuk kabilevi hukuk olmayıp müstevlilerin, mahalli özellikleri nazara almadan, kurdukları nizamdır. Çarlık devri denilen zamanların abreği, Kuzey Kafkasya'da müstevli rejim tarafından tesis edilmiş siyasi, içtimai ve iktisadi tehakümün mahsulü idi. Bu vaziyeti, son zamanların bütün abrek hareketini, Kuzey Kafkasya'da rus hakimiyetine karşı yapılan ve yapılmakta devam eden millî savaş macerasına sevk etmişti.

BİZDE ABREK HAREKETİNİ DOĞURAN «HUKUK NİZAMI» NE ŞEKİLDE İDİ?

Kuzey Kafkasyalıları hiç te sempati beslemiyen Prof. N. Kovalevski (*) ese-

rinde bu nizamın aşağıdaki tasvirini buluyoruz: «Bu isyan (1877-78) rus idaresinin Dağlılara karşı kaba ve hayasız muamelesi neticesinde çıkmıştı. Zarureti ve şahsî refahını nazara alan Çeçen ve Lezgi, hiç olmazsa bir mâna ifade etmesi şartıyla, hükümetin her türlü tazyikine, tehakümüne, istipdadına tahammül edebilir, fakat bu — çeçen'e hiç bir fayda temin etmeyen kaba ve keyfi muamele — şahsî kapristen doğan cebir ve zulüm şeklini alırsa, Çeçen hudutsuz surette gazeplenir, hiddetlenir ve gerçekten bir vahşi gibi (?) hareket eder. Çok yazık ki bu şekilde hareket eden ruslar, Çeçen'e faydalı hiç bir şey vermeden, onları Rusya'ya ve ruslara karşı ayaklandırıdılar.»

Burada şunu izah etmeliyiz ki Çar idaresinin «kaba muamelesi» o idare memurlarının ayrı ayrı mütemessilleri tarafından ibraz edilen şahsî kapris neticesi olmayıp Rus devletçiliğinin «yüksek menfaatları» namına merkez tarafından idare olunan muntazam devleti bir muamele idi.

Terek vilâyetindeki kazak olmıyan ruslar (Inogorodets) tarafından seçilmiş birinci devlet duması azası P. Maslov'un da sözleri az karakteristik değildir. Bu sözler gösteriyor ki Kuzey Kafkasya yerli ahalişinin durumu iyileşmek şöyle dursun, tersine olarak günden güne fenalaşmıştır. Duma'nın 6. Haziran 1906 tarihli içtimanda Moslov demiştir ki: «Ben Kafkasya'dan, bilhassa Terek vilâyetinden biraz bahsetmek istiyorum. Burası Kazaklar ve yerlilerle meskündür. Toprak bu halklar arasında taksim edilmiştir. Kazaklar ahalişin beşte birini teşkil ettikleri halde malik bulundukları arazi öbürlerine nispeten makûsen mütenasıptır. Çeçenlerden, Osetinlerden v. b. dan ibaret olan yerliler feci bir haldedirler. Orada toprak meselesi keskin bir şekilde duruyor. Çeçenlerin malik oldukları toprağın ehemmiyetsizliğini tasavvur edemezsiniz; her yerinin toprağı 1/3, 1/4, 1/10 dönümden fazla değildir. Eğer toprağının miktarını ona sorarsanız «koitugu-

(*) «Çeçen ve Dağıstan isyanı»

ma sığacak kadar» diye cevap verecektir. Toprak orada çok pahalıdır. Meselâ, bir ineğin işgal ettiği yerin kıymeti ineğin kendi kıymeti kadardır. Böyle bir durum, insanı gayri ihtiyari olarak şöyle bir düşünceye salıyor: acaba onlar nasıl yaşayabiliyorlar?***

İşte Kuzey Kafkasya abrekçiliği böyle bir idari ve iktisadi tehakküm ve tazyik zemini üzerinde teşekkül etmiştir.

Çarlık, Kuzey Kafkasya'ya yüzlerle, hat ta binlerle abrek kazandırmıştır. Fakat bunların en tipik mülhessili ve en marufu abrek Zelimhan idi. Zelimhan dağlık Çeçenistan'ın Horoçoy aulundan (köyünden) idi. Onun 13 yıl yakın bir müddeti ihtiva eden abrekliğinin tarihi, rus idare teşkilatıyla rus nizamlarına karşı bir ittihamname teşkil eder.

Bu idare teşkilatının satırlıklığı, yerli adet ve hususiyetleri bilmemezliliği ve kasten ihmal etmesi, insafsızlığı ve merhametsizliği Horoçoyle diğç emekçi Zelimhan'dan şanlı ve müthiş bir abrek meydana getirdi. Adı imparatorluğun her bucağında malûm olan bu abrek, Kuzey Kafkasya'da ecnebi hakimiyetiyle ve onun cebir, zulüm ve vahşetiyle savaşıyan bir kahraman sıfatında, mazlumların ve mağdurların hâmisine halesine büründü.

Zelimhan'ın nasıl abrek hayatına atıldığını, 1909'da üçüncü Devlet Duması reisine yazıp eski Rusya'da her yerde intişar etmiş olan mektubunda bizzat kendisi anlatmaktadır. Bu mektubu, merhum Ahmet Tsahhkatı'nın 1913'te Moskova'da intişar etmiş bulunan «Kafkasya ve İtil Boyu» adlı kitabından aynen naklediyoruz. Zelimhan, abrekliğe atılmasının ve Çar idaresiyle mücadele girişmesinin sebeplerini şöyle izah ediyor:

«Devlet Duması reisi hazretlerine çeçen Abreği Zelimhan Guşmazaka'nın arzualıdır:

Devlet Duma'sının hali hazırda Kafkas-

(**) A. Avtorhan — «Çeçenistan'da inkılâp ve aksi inkılâp» rusca, 1933.

ya'da devam eden haydutluk ve garetkerlik hadiseleri hakkındaki istihzalarla meşgul bulunduğunu nazara alarak Terek ve Dağıstan vilâyetlerinin en maruf abreklerinden olan beni abrekliğe sevkeden sebepler hakkında meb'usları tenvir etmeyi faydalı buldum.

Her şeyi söylersem zatı âlilerinin çok kıymetli vakitlerini işgal etmiş olurum. Yalnız, abrekliğe ne şerait altında gittiğimi göstermekle iktifa edeceğim ve bundan başka en büyük iki cinayetimi anlatacağım:

Bunlardan birincisi, Grozni kazası reisinin baş muavini kaymakam Dubrovolski'yi 1906'da katlim; ikincisi de, Veden kazası reisi miralay Galayev'i geçen 1908'in yazında öldürmemdir.

Muhterem meb'uslarım, hayatımın faciası hakkında umumi şekilde olsun malûmattar olmaları için çok kısa olarak doğduğum yerle ailemi anlatmak mecburiyetindeyim. Aslen Terek vilâyetine bağlı Veden kazasının Çeçen köyü Horoçoy'danım.

Bahsi geçen zamanda (1901'de) ailemiz ihtiyar babamdan, benden, birisi delikanlı öbürü ise çocuk olan iki kardeşimden ibaretti. Bunlardan başka yüz yaşını aşkın bir büyük babamız da vardı. Çok müreffeh yaşıyorduk.

Zengin bir Dağı'nın malik olabileceği her şeyimiz vardı: İrtil — ufaklı karamal, bir — kaç at, tatar sistemli de olsa iyi gelir sağlıyan bir değirmen ve bir — kaç yüz kovandan ibaret bal arısı... Yeteri kadar varlığımız vardı, başkasınınkini aramıyorduk. Fakat, birden bir felâketle yüz yüze geldik. Kendi köylümüzle kardeşimin nişanlısı yüzünden kavgamız çıktı. Ve kavgası esnasında akrabalarımızdan birini öldürdüler.

Şimdi akrabamızın öcünü almak ve bu suretle her bir Çeçen için mukaddes olan vazifeyi ifa etmek lâzımdı. Rus kanunlarının kan intikamına yol vermediğini ve kanlım bile olsa, adam öldürmüş olacağımdan beni kanunun bütün şiddetleriyle mahkûm edeceğini iyice bildiğimden,

intikamımı gizli bir suretle, gece, Ramazan ayının arefesinde tek başıma aldım. Aulda (köyde) herkes rahat nefes aldı. Çünkü bununla kan davası bitiyor ve her iki taraf arasında tam bir barışıklık tesis ediyordu. Fakat tahkikat yapmaya başladılar. Hali hazırda Terek kazalarından birini sıhhat ve afiyetle idare etmekte olan nahiye müdürü Kapitan X., düşmanımızı öldürmeden gördüğü ve o da güya katil olarak beni, babamı ve iki amcazademim göstermiş olduğu tarzında yalandan ifade verdi. Bu suretle bizi ittiham etmek için hukuki bir sebep bulunmuştu. Mahkeme bizim döndüğümüzü de hapse mahkûm etti. Mahkemede nahiye müdürü X'e sordular: gecenin karanlığında ölen adam (maktûl) katilini nasıl tanıyabiliyordu? O ise cevap verdi: ayın aydınlığı idi, maktûl katillerin yüzünü görüyordu.

Bu iddia baştan başa yalan idi. Evvela, bütün milletle onun kendisine dahi, babam ile iki amcazademin günahsız oldukları malûmdur. Saniyen, Ramazan ayı arefesinde ay doğmaz. Diyorlar ki düşmanlarımız ona rüşvet vermişler, ben de buna inanıyorum.

Kardeşlerimden biri hapidedir. Öteki ise bir müddet sonra sürgünde öldü. Ailemizin felâketine sebep olan kapitan X'i öldürmek ve intikam almak maksadıyla ben Grozni hapishanesinden kaçtım. Fakat onu bulamadım. Benim serbest olduğumu öğrenince Kapitan X. bana haber gönderdi: hatasını itiraf ediyor, çok pişman olmuş ve beni hiç bir zaman takip etmeyecektir. Ben de inanıp onu affettim. Bu adamın sonraki işleri gösterdiği hiç te pişman olmamış sadece beni iğfal ederek, başka yere nakletmiştir. Bu suretle Horoçoy köyünün dinç sakinlerinden ben, Horoçoylu Abrek Zelimhan oldum, fakat, daha şimdiki gibi maruf değildim.

Şimdi, Reis Hazretleri, Kaymakam Dubrovolski'yi nasıl öldürdüğümü anlatayım: O zaman Dubrovolski Veden kazası reisinin baş muavini olup daima Veden'de oturuyordu. Tabiidir ki beni takibetmek el vazifeli bulunuyordu. Ama bu takiba-

tı nasıl yapıyordu?

Her şeyden önce Horoçoy'u ve akrabalarını sıkmağa başladı. Mahkûmiyetini bitirip eve dönmüş bulunan ihtiyar babam ve Horoçoyluların en iyi kalpli adamı olan kardeşim, Dobrovolski tarafından muhtelif bahanelerle takibata, hapse, nakit cezasına v.b. ye tabi tutuldular. Onun yaptığı ve ehemmiyetsiz gibi görünen tazyikleri burada tamamıyla anlatamıyacağım. Ama bu tazyikler hayatı zehirliyor ve bazen de tehammülfersa bir hale getiriyor.

Ben serbest dolaşıyordum. Beni ne kazak, ne milisyoner kimse rahatsız etmiyordu. Nihayet büyük bir müsademe oldu, sebebi de şu idi: Dobrovolski Veden'den Grozni'ye giderken kardeşim Sultan Murad'la yüz yüze gelmiş. Dobrovolski arabasını durdurarak kardeşimi aramağı ve silâhını almayı tercüman'a emretmiştir. O zamana kadar büyük yollarda adamları durdurup aramak adet değildi. Anlaşılan Sultan Murad için istisna yapılmıştır. Kardeşim demiştir ki: Silâhım asya sistemlidir ve her yerde kanlılar tarafından takip olunduğu için veremem.

Dobrovolski tufengi elinde arabada ayağa kalkmış. Sultan Murad da atını sürmüş, uzaklaşmış, kaymakam ise ona arkadan bir kaç kurşun bırakmıştır: bilmem bu kurşunlar niçin atılmıştır, öldürmek için mi, korkutmak için mi? Üstelik Grozni'ye gelince, Zelimhan'ın kardeşi bana silâhlı mukavemet gösterdi, diye şikâyetle bulunmuş. Söz yoktur ki kendisinin kardeşime kurşun attığını söylememiştir.

Sultan Murad evde yaşamaktan korkarak gizlenmeğe başladı ve benim teklifimle Dobrovolski'ye adam göndererek silâhını, hatta Dobrovolski'nin göstereceği miktarda nakit cezası dahi vermeğe razı olduğunu bildirmiş, yalnız evde yaşamasına müsaade edilmesini istemiştir. Dubrovolski ise dinlemek bile istememiş, kardeşimi zindanlarda çürütmekle, asmakla tehdit ederek beni de en çirkin sözlerle tahkir etmiştir. Bunun neticesinde

kardeşim evden kaçarak tek başına dağlarda dolaşmağa mecbur kaldı ve bir daha dinç hayata dönebilmek endişesiyle bana da yakın gelmedi. Böyle serserice dolaşırken o ümid ediyordu ki ya kaymakam merhamete gelir yahut onun yerine daha insafısını tayin ederler. Fakat kardeşimin ümitleri boşa çıktı. O'nu Dağıstan'da tutarak Petrovski zindanına saldılar (o tevkif edilirken hiç bir mukavemet göstermemiştir). Orada bir yıla yakın kaldıktan sonra doğruca yanıma kaçtı. O andan itibaren de gerçek abrek oldu.

Babam da daimi hapisane hayatından ise abrek olarak yaşamayı tercih ederek daha önce bana iltihak etmişti.

O, ben öldürülünceye yahut tutulunca ya kadar mahpus yaşamalıydı.

Kardeşimi ve babamı abrekliğe icbar ettiği ve beni çok çirkin sözlerle tahkir eylediği için Dobrovolski hayatını verdi.

Reis Hazretleri, şimdi de miralay Galayev'i niçin öldürdüğümü anlatacağım:

Dobrovolski öldükten sonra Veden kazası idari cihetten müstakil ilân edilerek bize reis olarak Miralay Galayev'i gönderdiler. Bu adam çok faal ve enerjik idi: İlk günden itibaren, hırsızlık ittihamı ile Veden mintakasından 50 adam sürdü. Bunların hepsi abrek olarak Veden'e döndüler ve etrafı sardılar. Bir müddet sonra Miralay Galayev bunların hepsini affetti, onlar da evlerine dönerek evvelki hayatlarına başladılar. Bunun meselemizle münasebeti olmadığını, yalnız bu administratörü karakterize eden bir hakikat olduğundan buraya aldığımı kaydetmeliyim.

Onun benim, babamın ve kardeşimin aleyhine olan faaliyeti şundan ibaretti: O düşmanlarımızdan Horoçoğlu Elson'u kendine yaklaştırmak onun göstermesiyle akrabalarımızı, dostlarımızı, bazan da bizimle hiç bir münasebeti olmayan şahısları hapsedmeğe ve sürmeğe başladı. Ben mektup göndererek kendisine müracaatla bu günahsız adamları rahat bırakmasını, yalnız beni takibetmesini teklif ettim. Dedim ki, ne vasıta ile isterse beni

takip etsin; polisle, rüşvetle, zehirlemekle, ne yolla isterse. Galayev ise seçtiği yolu daha doğru buluyordu. İhtimal ki dinç ahali ile mücadele abreklerle mücadelede daha kolaydı. Onun sürdüklerinden bazıları Rusya'nın şimal vilâyetlerindedir. Belki de ölmüşlerdir. Onların arasında iki teyzezadem, iki de yeğenim vardır. Bunlardan başka Galayev'in hapsedtiği adamlar ise hâlâ yatıyorlar. Bu sürülmüş ve hapse alınmış olanların iktisadi durumları tamamen bozulmuş olup karı ve çocukları merhametli insanların yardımları ve biraz da başarılı baskınlardan sonra elde ettiğim ganimetten onlara ayırdıklarıyla yaşıyorlar.

Galayev'in tuttuğu sistemden vazgeçmeyip yeni adamlar tutup süreceğine kanaat getirdikten sonra onu öldürmeğe karar verdim. Kararımı geçen 1908'inci yılın yazında tatbik ettim.

Bu arzuhalde kaydettiklerim tamamiyle doğrudur ve yalan söylemeğe asla ihtiyacım yoktur. Söylendiğine bakılırsa başıma 8000 ruble kıymet kesilmiştir. Söz yoktur ki bu para ahaliden toplanmıştır. 31. Ağustos. 1908'de, koyuncu Mesyatsev'i esir ettiğim zaman babamla kardeşimi Çeçenler öldürdüler, ben ise tek başıma dolaşarak, saattan saata kendimin ve başkalarının günahı için mükâfat bekliyorum. Ben biliyorum ki işim bitmiştir, dinç hayata (normal hayat) avdetime imkân yoktur ve kimseden de af ve merhamet ummuyorum. Ama halk vekilleri, ne benim, ne babamla kardeşimin ve ne de arkadaşlarımın abrek olarak doğmadıklarını bilselerdi, münen tatmin edilmiş olurum.

Bunların çoğu abrekliğe, hükümetin adaletsizliği neticesinde, veya bir hakaret yahut ta bir felâket yüzünden intisap ediyor ve bir daha da dönemiyecek hale düşüyor, çünkü takip edenlerin elinden selâmet etmek için öldürmek; yemek ve giymek için de gayret etmek gerekiyor. Bunlar, babaları sürgünde ve hapişte olan ailelere bakanlara ise çok daha lâzımdır.

(Sahifeyi çeviriniz)

Kafkas oyunları üzerine

M. Zihni HIZAL.

Merhum Mustafa Zihni Hizal tarafından hazırlanan ve Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin 22. Aralık 1962 de tertiplediği çay'da okunan, Kafkas milli oyunları ile ilgili konuşmayı aynen sütunlarımıza dercediyoruz. Bu vesileyle aziz büyüğümüzün hatıralarını bir kere daha hürmetle anıyoruz.

— B. K. —

Muhterem müsafirlerimiz!

Biraz sonra dinliyeceğiniz musiki ve göreceğiniz oyunlar hakkında bir kaç söz söylemeyi yerinde bulduk. Gecemize şeref veren sayın müsafirlerimizin çoğu Kafkas oyun ve havalarının mâna ve mahiyetini hiçbir açıklamaya ihtiyacı hissetmeden anırlar. Fakat biz umumu düşünerek bir kaç cümle ile bu oyun ve havalardan bahsedeceğiz.

İnsan toplulukları, iyiliğe, güzelliğe, cesarete, hakikata, hürriyete ve tabiatın canlı, cansız varlıklarına karşı daima sonsuz bir iştiaf, fıtrî bir aşk ve tahassüs duymuşlardır. Milletler de kendilerine mahsus mizaç, davranış, ruh, duygusu ve düşünce gibi faktörlerle farklı hayat tarzlarına sahiptirler.

Melodi bakımından şaşılabilecek bir zenginliğe ve mükemmeliyete sahip olan Kafkas müziği, Kafkas ruhunun ve Kafkas aşkının vazgeçilmez esrarengiz dilidir. O, acıyı, sevinci, fazilet ve kahramanlığı, isyan ve kadere bağlılığı anlatır. Kıvrak, çevik ve serttir. Her Kaf

kaslı bunu dinlemekten sonsuz bir zevk alır. Herkesin bildiği «Vugla», muhteşem bir halk oyununun adı olduğu gibi o, aynı zamanda bir sefer ve gaza marşının adıdır.

Halk oyunları, her memlekette bir maksadı, canlı cansız tabiat varlıklarını taklidi, ruh ve karakter eğilimlerini, sosyal hayatın çeşitli safhalarını sembolize eden bir nevi mistik veya mitolojik davranışlardır. Bu bakımdan halk oyunları da milletler için musiki kadar bir ihtiyaçtır.

Dünya çapında bir şöhrete sahip olan ve Don Kazaklarıyla bir kısım Ruslar tarafından yakın zamanlarda kabaca ve üstünkörü taklit edilmeye çalışılmış bulunan Kafkas oyunlarını kavrayabilmek için biraz evvel söylediklerimizi kısa mîsallerle açıklayalım:

Hep biliriz ki, Afrika Negroları için en enteresan ve ürkütücü olay orman yangınlarıdır. Ateşin tehdidi onlar için müthiş bir haldir. Bu sebeple kesif orman sâkini bu siyah insanları, yükselen

Reis Hazretleri, bütün yukarıda arzettiklerimi Duma'ya (Meclis) bildirmenizi rica ederim. Eğer arzuhalimin halk mümessillerine bildirilmesini mümkün görmezseniz, bir gazeteye vermenizi ayrıca rica ederim. Belki tabedecek bir gazete bulunur. Bu vesileyle kendi adıma olan şahsi mührümü ve Hasav — Yurt kazası Andreyef köy idaresinin resmî devlet

mührünü de ilâve ediyorum. Terek ve Dağıstan mülki makamları bu işaretleri taşıyan mektupların bana ait olduğunu bilirler.»

15. İkinci Kânun. 1909

Terek vilâyeti

Zelimhan Guşmazaka
(Sonu gelecek sayıda)

alev sütunlarının etrafında tam tam seslerine uyarak mal'um danslarını oynarken görürüz.

Arap çöllerinde, ıssız ve sonsuz kum denizlerinde vefalı ve sabırlı bir arkadaş ve yoldaş vardır ki, bu devedir. Deve, aynı zamanda eti, sütü, yünü dolaşısıyla Arap için hayatı bir ihtiyaçtır. Görenler derhal anlarlar ki, Arap halk oyunlarında hakim tavır ve figürler, aynen devenin hareketlerini hatırlatır.

Asrımızda bile her yıl binlerce insanın ölümüne sebep olan yılan sürüleri yalnız Hindistan'da bulunmaktadır. Yılanlar bu ülkede ruhlara korku salmıştır. Hint oyunlarında yılanın hareketlerinin hayret edilecek derecede taklid edildiği müşahade olunur. Yılanın esrarlı tavırlarının aynen taklid edildiği Hind raksarını filmlerde olsun görmeyen yoktur.

Şimalin cesim orman ve tunduralarında ayı bolluğu öteden beri bilinir. Bunların fayda ve umumi tesirleri, geçmiş ve halleri çok iyi bilinen bir kavim için birinci plândadır. Adını zikretmeye bile lüzum görmediğimiz bu kavim oyunlarını aynen ayının hareketlerine benzetmiştir.

Fantazyaya addedilse bile bu gibi misaller çoktur ve düşündürücüdür. Meselâ Batıda ağır ve ahenkli olan Türk Halk oyunları, Orta Anadolu'da hızlanır ve Karadeniz kıyılarında tıpkı dik kayalara çarparak köpükler içinde geri atılan irili ufaklı sayısız dalgalar gibi bir titreme halini alır.

Kafkasya'da belirli cansız veya canlı tabiat unsurları güzellik, muhteşem dağlar, ormanlarda uğuldayan ve çok defa fırtınalar halinde bulunan esrarlı rüzgârlar, derin vadiler, zümrüt ovalar, kartallar ve meşhur kaplanlardır. Yalçın, hareketli ve efsanevi bir tabiat... Kafkas oyunları işte bu tabiatı canlandırır. Fevkalâde maharet isteyen ve bazan tehlikeli figürleri ihtiva eden Kafkas halk oyunlarında kamaların havada uçtuğu veya silâhların ateşlendiği görülür. Bakışlar kartalınki gibi keskin; hareketlerin hızlı, sert

ve âni olması tabiatın iktizasıdır. Eski Arap seyyah ve coğrafyacısı Mes'udi, Kafkasyalılardan «... dünyanın hiç bir yerinde tavır ve hareketlerinde bunlar kadar çeviklik ve incelik gösteren bir millet yoktur...» diye bahseder.

Kafkas oyunlarının her biri bir efsaneyi veya fevkalâde bir hadiseyi açıklar. Bunları burada anlatmak için vaktimiz yoktur. Kafkasya'da mücadele hayatın temelini teşkil eder. Ölüm ve kalım halinde bir yaşayış... Aynı zamanda hissedilen içiçe girmiş ölüm ve hayat... Tarih boyunca mukaddes vatanın ve hürriyetin büyük istilâcı akınlara karşı korunması gerektiğinden kaskasının hayatı o muhteşem üniformasıyla daimi bir heyecan ve hareket halinde geçer. Sosyal hayatın her safhasında müşahade edilen o müthiş sür'at ve çevikliğin menşelerinden biri de budur.

Promete'nin zincire vurulduğu efsaneler diyarı Kafkas dağlarında eskiden beri bir nevi kaplan yaşamaktadır. Yukarıdaki fantastik örneklerle Kafkaslılar için de birini ilâve edelim:

Kaplan bir hamlede avının üzerine atılmaz. Evvelâ umulmadık bir anda meydana çıkar ve dönülmez bir kararlı rakibinin veya şikârinin etrafında dönerek durumu tespit eder; bir daire çizer ve sonra bu dairenin merkezindeki hedefine bir ok gibi atılır. Bu hareket lüzumu kadar tekrar edilecek ve kaplan kat'i neticeyi alacaktır. Bir çok Kafkas dansları kaplanın hareketlerine ziyadesiyle benzemektedir. Bazı oyunların da kartalın davranışlarından ilham aldığı bilinmektedir. Zikir halinde başlayarak muharebenin en heyecanlı anlarında olduğu gibi silâhlı, çetin ve pek hızlanan oyunlar eksik değildir. Böyle bir anda Dağlı cezbe halinde dir, inanmıştır ve hamleleri, hareketleri harp halinde olduğunu ifade eder.

Şimdi sizlere Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin birinci kuruluş yıldönümündeki mütevazı gecemizde son şovalyeler ülkesinin bazı oyunlarını takdim edeceğiz. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

KAFKAS

Ak sarıklı ihtiyar Kafkas, selâm sana!
Yâd bir yolcu değilim yüce dağlarında.
O dağlar ki, müşfik bir ana gibi
Sinelerinde taşıdılar beni çocukluğumda,
Ve senin göklerine alıştırdılar...

Kafkas'ın mavi gökleri, ağarmış dağları,
Hayalimdesiniz, yıllar yılı yalçın kayaları!
Sen ne güzelsin ey! Hürriyetin azametli diyarı.
Uzaktan uzağa sana koşar göklerin mavi bulutları.
O bulutlar ki, kanatlanıp uçarken,
Fısıldaşır gibi duran hayallerinin üstüne konarken,
Ve ay, mavi göklerde kimsesiz yüzerken
Siz ne güzelsiniz, ey tabiatın ebedî pâyitahtı dağlar!..

Benim azametli Kafkasım, seni, senin evlâtlarını,
Ve onların savaşçı vasıflarını bilsen nasıl severim.
Berrak, mavi göklerinin manzarasını da öylesine severim.
Senin mucizeler yaratan fırtınalarının uğultularını,
Bu uğultuların mağaralarında ve yalçın kayalarında
İnleyen yankılarını da severim.
Ve yine ben, güneşte yaldızlanan derelerini,
Cennet ve semâ çiçekleri gibi güzelliklerini,
Her şeyini, güzel steplerinin çiçeklerini de severim.

Ey! Kafkas'ın sinesinde yaşayan yüce kavimler,
Hürriyeti mâbud, savaş kanun bilenler...
Ülkenizde düşmanı yere sermek suç değildir,
Arkadaşlığını sağlam, intikamınız kavidir;
İyiliğe iyilik, kana kanla karşılık verirsiniz,
Sizin için intikam da aşk kadar ebedidir.

Moskof kazanı...

Kadircan KAFLI

RUSLAR, bilhassa Türk Anadolu'da Moskof diye anılırlar, bu sebeple Rus devletine de Moskof devleti demek yersiz olmaz, hattâ bir bakıma daha münasip düşer.

Moskof devletini ben, hele sayıca azlık olup da Rus idaresi altına alınma bahtsızlığına uğrayan başka milletleri kendi içinde eritip onlara asıl hâkiyetlerini kaybettiren, onları Rus yapan bir koca kazana benzetirim.

Moskof kazanı 1500 senelerinden sonra besbelli fıkır fıkır kaynamağa başlamıştır, komünist idare kurulunca bu kaynama son haddini bulmuş, daha verimli olmağa başlamıştır.

Bilhassa Türklerin Moskoflaşmasına Kazan ve Astrahan devletlerinin korkunç Çar İvan tarafından zaptedilmesinden sonra şahit oluyoruz.

Prens Bekof Çerkaski bir Kuzey Kafkasyalı Hristiyan Adige idi, bir Rus generali olarak meşhur oldu, bu aileden daha başka meşhur şahsiyetler gelmiş, en az bir Moskof kadar Rusya'ya bağlı olmuşlardır.

Karamzin isimli meşhur bir Rus tarihçisi vardı, eserlerini Rus milli gayeleri çerçevesinde yazmıştır. Bu adam aslında Kazanlı bir Türktür, kendisinin ve ya ailesinin asıl adı Kara Mirza olduğunun merhum Pşimaho Kosok söylendi.

Kafkas'ta hayat mücadeleyle başlar,
Yalçın kayalar gibidir, şartlar.
Analar beşikte yavrularına,
Ninnileriyle Rus'a karşı kin hissini aşılar.

... ..
Kafkaslı dinlenmeyi istemez,
Çünkü dinlenme nedir, bilmez.
Şimdi, O'nun camilerini, mes'ut köylerini,
Hattâ her şeyini, bütün varını
Rus ordusu mahvetmiştir.
Ama hayır, hayır! O, Rusların beyaz kemiklerinden,
Gelecek nesillere ibret olacak
Bir âbide yapana kadar
Rahat yüzü görmeyecektir.
Haksız yere çiğnenen hürriyetinin
Hakarete uğrayan vatanının intikamını alacaktır...
Ak sarıklı ihtiyar Kafkas, selâm sana!

LERMONTOF'un «İsmail Bey» adlı eserinden
böyleleştiren: H. S.

Aksakof'un aslının Aksakoğlu, Dondukof'un aslının ise Dondukoğlu olduğu hemen anlaşılır. Bunların birincisi bir devlet adamı ve diplomat, ikincisi ise bir generaldi.

Birinci Dünya Savaşından biraz önce ve savaş sırasında Rusya Çarı 2. Nikola ile karısının gözdesi olan meşhur ufrüköçü papaz Rasputin'i hatırlarsınız. Bu ahlaksız, haris ve entrikacı papazı Yusupof isimli genç bir prens öldürdü. Bu prens pek ateşli bir Rus milliyetçisi idi, papazı öldürmesi de yurdunu ve hükümdarını belâdan kurtarmak içindi. Bu prens te aslında Türk'tü, Yusupof, Yusuf-oğlu demektir.

Rus okullarında öğrenim ve eğitim gören Türklerin isimlerinin sonuna bir «of» veya «ski» takılır, sonra bu Rusça takılar ömürleri boyunca devam ederdi. Meşhur Kırımli Türk milliyetçisi Gaspirali İsmail bile uzun zaman İsmail Gaspiraski diye anılmıştı. Kuzey Kafkasyanın ilk Devlet Başkanı Abdülmecid Çermoyef, ikinci Devlet Başkanı Kotssof ta öyle idiler. Lâkin bunların milli duyguları ve benlikleri kuvvetli olduğundan Ruslaşmamışlardı; milli hüviyetleri aldıkları kültürü yenmişti.

Komünist, Rusya'da Moskof kazanı Türkleri daha büyük ölçüde eritmekte, Rus yapmaktadır. Bunda türlü etkiler vardır.

Ruslar Türk kültürünü yok ederek Türkler arasında kendi kültürlerini yaymaktadırlar. Türklerin zayıf taraflarından biri, başka toplumlar arasında onların hüviyetlerini çabuk almalarıdır. Rus kültürünü aldıktan sonra Rus hayranı oluyorlar, kendi milliyetlerini küçümsüyorlar ve pek tehlikeli bir aşağılık duygusu içinde geçmişlerini unutuyorlar, atalarını ve tarihlerini artık aramıyorlar, biliyorlar idiyse hatırlamıyorlar. Yalnız bu kadarla da kalmıyorlar, aslı Rus olanlardan daha Rus oluyorlar.

Ruslar Türk gençlerini Rus kızlarıyla evlenmeye teşvik ediyorlar, hatta Rus kızları, milli bir borç imiş gibi, Türk

gençleriyle evlenmeyi bilhassa istiyorlar; Rus anadan doğan çocuklar artık tam bir Rustur. Nitekim büyük İslâm Peygamberi de «Çocuklarınız analarının kabilesindendirler» buyurmuştur.

Ruslar zeki, istidatlı ve kabiliyetli Türk gençlerini devlet kapısında iyi yerlere alıyorlar, onlara bilhassa mükâfatlar veriyorlar, şahsi benliklerini okşayarak milli benliklerini unutturuyorlar. Böylece Rustan ziyade Rus yapıyorlar; aynı hava içinde ve babalarının tutumuna göre yetişen çocuklar için artık Türk veya Türklük diye bir şey kalmamıştır.

Ruslar Türk ülkelerine Rus göçmenleri, Rus işçileri getirip yerleştiriyorlar. vaktiyle hiç rus bulunmayan bazı Türk ülkelerinde şimdi yüzde otuzu aşkın Rus nüfusu bulunmaktadır. Bu ise fertleri Ruslaştırırken vatanlarını da Ruslaştırmaktır ve en tehlikeli olanıdır. Bir gün görülecektir ki vaktiyle tek Rusun bulunduğu bir Türk ülkesinde çoğunluk, Ruslardadır.

Bir ülkede, kasaba ve şehirde, Rus nüfusunun artması oradaki Türk nüfusunun Ruslaşmasına da birinci derecede etki yapmaktadır.

Aynı usuller ve program komünist Çin'de de uygulanmaktadır.

Demek ki bu rejimler aslında «millîyetlerarası» değildir, koyu ve aşırı milliyetçiliktir, bir Rus emperyalizmi, Rus faşizmidir. Çin emperyalizmi ve Çin nazizmidir. Gayeye varmak için esir millîyetleri bir nevi kazanda eritirler, karşı koymağa kalkışları da uzak ülkelere sürerler veya öldürürler.

Tokyo'da yapılan Olimpiyad yarışmalarına Rusyanın gönderdiği güreş toplumunun listesinde Rustan ziyade Türk ve Gürcü var. Asıl dikkati çeken şudur ki, bu güreşçiler arasındaki Türklerin isimlerinin sonunda Rusça «of» takısı bulunduğu halde meselâ Gürcü olanların isimlerinin sonunda «of» ve «ski» takıları yoktur, Gürcü dilindeki takılar vardır. Demek ki, Türkler Ruslaştırılıyorlar, Gürcüler kendi milli hüviyetlerinde bırakılıyorlar.

KUZEY KAFKASYA İSTİKLÂLİ ve TÜRKİYE MATBUATI (1918)

A. Hazer HIZAL

1917 ihtilâli Rus Çarlığını kökünden sarsarken, zulüm ve tahakküm altında ezilen Gayri — Rus milletler de hasretle bekledikleri «Büyük Fırsatı» elde ediyorlardı.

Millî varlıkları, doymaz bir iştihâ ile yiyerek yaşayan bu muhteris «büyüyen canavar» sanki âni bir felç, neticesi kuvvetini kaybetmiş gibi idi. Būnyesini için için kemiren illetler onu yere sermiş olup korkunç gürültüler ve çarpınmalarla can çekişiyordu...

Lâkin, canavar ölmek üzere iken şeytani bir ruhun nüfuzu ile yeniden harekete geldi, daha doğrusu hortladı. Bu sefer daha korkunç bir ihtirasla pençelerini uzatmaya, tırnaklarını zavallı himayesiz milletlere batırmaya başladı.

İnsanlığın istikbalini çizecek derecede müthiş hâdiseler cereyan ediyor, Hürriyetsever Medenî Âlem ise bir tembel rahatlığı içinde, «inanmaz bakışlarla» seyre dalıyordu. Hariçten yapılacak ciddi bir müdahale ile, «İnsanlara hürriyet, milletlere istiklâl» uğrunda mücadele eden ve medeniyetin bir cüz'ünü teşkil eden bu insanları kurtarmak mümkündü. Ne yazık ki, hürriyeti kendi nefisleri için sevenler gafil uykularına devam ediyorlar. Karakteri icabı bütün insanlığa yayılma istidadını haiz olan komünizm mikrobi, Dünya için korkunç bir kâbus haline geldikten sonra uyanılacaktır...

★

Asırlarca süren kahramanca bir mücadeleden sonra Rus tahakkümü altına

giren Kuzey Kafkasya, bu sıralarda tarihi günler yaşıyordu. Kongreler toplanıyor; millî teşkilât ve devlet müesseseleri meydana getiriliyordu. Hülâsa, istikbal pek ümit verici ve parlak görünüyordu. Fakat yenilmesi icap eden daha pek büyük güçlükler de vardı. Bir taraftan Çarlık artığı Beyaz Rus orduları, diğer taraftan da Kızıl (Komünist) kuvvetler saldırmaya başlamıştı.

İnsanlar, sevinçli ve mes'ut anlarında dost ve yakınlarını haberdar eder; onların da bu saadetten hissedâr olmalarını arzu ederler; bir müşkilâta maruz kaldıkları, yardıma ihtiyaç hissettikleri zaman da yine başvuracakları kimseler dostlarıdır. Milletler için de vaziyet böyle değil midir?

Kuzey Kafkasya da ilk fırsatta yegâne dost ve kardeş bildiği Türkiye ile münasebete girişti. Gerek Türk halkı, gerekse Türk efkârı umumiyesi ve devlet erkânı eskiden beri pek yakın maddî ve manevî rabîtalar ile bağlı bulundukları bu ülkenin Rus esaretinden kurtuluşuna ziyadesiyle memnun olmuşlardı. Gazete ve mecmualarda aylarca bu mes'ut hâdiseye tahsis edilmiş makaleler ve haberler yer almıştı. İşte, yazımızın mevzuunu Kuzey Kafkasya'nın Rusya'dan ayrılışı ve istiklâl hâlini aksettiren bu haber ve makaleler teşkil etmektedir. Umumi hissiyata hakkile tercüman olan bu yazıları aynen neşretmek arzusundayız. Ancak, bugünkü nesil için lügata bakmayı mucip olacak kelimelerin manalarını parantez içinde belirtmeyi faydalı bulduk.

Şu hususu da arz etmeliyiz ki, Rus — Çin mahkûmu Türk — İslâm dünyasını teşkil eden ülkelerden Türkistan (Batı ve Doğu Türkistan), İdil — Ural, Kırım, Azerbaycan ve ayrıca diğer mahkûm milletlerden Gürcistan, Ermenistan, Polonya Finlandia, Baltık memleketleri (Letonya, Litvanya, Estonya) ve Ukrayna (Kazaçiler dahil) nın istiklâl davaları hakkında da pek çok yazılar Türk matbuatında gereken ehemmiyetle yer almıştır. Şimdi sözü geçer neşriyattan bazı pasajları aşağıya alıyoruz:

«ŞİMALİ KAFKASYA MURAHHASLARI»

«Şimali Kafkasya murahhasları sıfatı ile evvelce Trabzon'a gelmiş olan Mehmed Kadı, Haydar ve Abdülmecid Beyler ahiren Dersaadet'e muvasalat etmişler ve Perapalas Otelinde kendilerine ihzar edilen daireye yerleşmişlerdir. Mülalleyhin Sadrazam Paşa Hazretleriyle Harbiye ve Bahriye nazırları paşalar Hazeratı tarafından kabul edildikleri istihbar olunmuştur.»

Tanin

26. Nisan 1918

ŞİMALİ KAFKAS MURAHHASLARIYLA MÜLAKAT

(Çenkeli sulh taraftarı — Trabzon sulh konferansı — Çetelerin mezalimi — Petrovski (Şamilkale) ve Bakû şehirlerinin Bolşeviklerden zaptı — Şimali Kafkasya Hükümeti — Bu hükümete hangi yerler dahildir — Hükümet-i Osmaniyeye ittifak teklifi—)

Dünkü nüshamızda Şimali Kafkasya Hükümeti namına şehrimize Abdülmecid, Mehmed Kadı, Haydar Beylerin muvasalat ederek Perapalas oteline nazil olduklarını yazmıştık. Ordumuzun Kafkasya'nın kanlı ve semareside (göge erişen) dağlarında ve vâdilerinde muzafferane bir surette ilerleyerek 40 senelik elim bir iftiraktan sonra âğuş-u vatana avdet eden sevgili Karsımızı da istirdad etmek üzere bulunduğu bir sırada Kaf-



Şimali Kafkasya murahhas heyetinden Ali Han Kantemir ve Haydar Bamat, devrin Bahriye Nazırı Rauf Bey (Orbay) ile birlikte görülüyor (1918).

kasya ahvali hakkında, oradan henüz evvelki gün Şimali Kafkas Hükümeti namına şehrimize gelen dindaş ve ırdaş murahhasların verecekleri izahatın karî'lerimizi ve ailemum eskâr-ı umumiye-i Osmaniyeyi pek ziyade alâkadar edeceğini bildiğimiz cihetle dün, alessabah muharrirlerimizden birini Pera Palas'a göndererek Kafkasya ahvali hakkında Şimali Kafkas heyet-i murahhasasından malûmat istedik. Murahhaslardan Mehmed Kadı ve Haydar Beyler muharririmizi hüsnü surette kabul etmek lûtfunda bulunarak talep edilen izahatı vermeğe hazır bulunduklarını be-

yan ettiler. Muharririmiz kendilerini ziyaret eden ilk Osmanlı gazetecisi sıfatıyla murahhas beylere beyan-ı hoşâmâdi eyledikten sonra mevzu-u mülâkâta nakli kelâm ederek dedi ki:

Çenkeli sulh istiyor:

— Evvelki gün Tanin, müstahberat-ı mahsusasına atfen Kafkasya Hükûmeti reisi (Gegeçgori)'nin istifa ettiğini, yerine (Çenkeli)'nin Başvekâlete geçtiğini ve yeni başvekilin sulh taraftarı olduğunu yazmıştı. Yeni başvekil hakkında bazı malûmat lütfeder misiniz?

— (Çenkeli) Hristiyan Gürcülerden olup Sosyal Demokrat fırkasına mensuptur. (Gegeçgori) başvekâlette bulunduğu zaman (Çenkeli) Kafkasya Hükûmeti hariciye nezaretini işgal ediyordu. Kafkas hükûmetleri murahhasları Hükûmet-i Osmaniye ile sulh müzakeratına girişmek üzere Trabzon'a geldikleri zaman, (Çenkeli) Kafkas heyet-i murahhasasının riyasetinde bulunuyor idi. (Çenkeli)'nin Hükûmet-i Osmaniye ile Sulh akd etmek hususunda verdiği malûmat tamamen doğrudur. Esasen (Çenkeli) Trabzonda cereyan etmiş olan sulh müzakeratı esnasında, bu noktayı nazarı alenen izah etmiş, fakat (Gegeçgori) kabinesi, bu fikri tervic etmemişti. Bunun üzerine Kafkasya murahhasları Tiflis'e avdet ettiler.

Kaç Müslüman nazır var idi.

— Efendim, müsta'fî (Gegeçgori) kabinesinde, Müslümanlardan kaç nazır var idi?

— Mezkûr kabinede ancak 5 Müslüman nazır bulunuyordu. Yeni kabineye ise kaç Müslüman âza girdiğine dair henüz malûmatımız yoktur.

— Zat-ı Âlileri, Trabzon sulh konferansında bulundunuz mu? ve Trabzona gelen sulh heyeti arasında ekseriyeti hristiyanlar teşkil ediyordu. Halbuki Kafkasyanın sülûsân-ı ekseriyetini (üçte ikisini) Türk ve Müslümanların teşkil ettiği malûmumuzdur. Trabzon sulh konferansında ise murahhas ve kâtip olmak üzere 8 Müslüman zat bulunmuş-

tur. Bendeniz de Trabzon sulh konferansının son günlerinde, Şimali Kafkasya Hükûmeti namına bu müzakeratta hazır bulundum.

Kafkasyada Mezallım

— Kafkasyada çetelerin Türk ve Müslüman unsuruna karşı teaddiyat (saldırı)lar ve tecavüzatta bulunduğunu haber alıyoruz. Bu hususta biraz malûmat lütfeder misiniz?

— Çetelerin Türk ve Müslüman unsuruna karşı tecavüzat ve teaddiyatta bulundukları doğrudur. Gürcülerin Müslümanlara karşı taarruzu yoktur.

— Çetelerin kuvveti ne derecedir? Bunların uzun müddet mukavemet edecek kadar kuvvetleri var mıdır?

— Çetelerin hükûmet-i Osmaniye kuvve-i askeriyesine karşı mukavemetinde bulunacak derecede kuvvetleri yoktur. Zaten çeteler Ordu-yu Osmaniye'den yedikleri darbelerden mütenebbih olarak bu hakikati anlamağa başlamışlardır. Gürcülere gelince Müslümanlara karşı taarruzları yoktur. Ermeni çeteleri, silâhlarını Rus orduları Kafkasyadan çekildikleri zaman elde etmişlerdir. Kuvvetleri ni idare eden zabitanın kısm-ı âzamı Ermenilerden mürekkeptir.

Petrovsk (Şamilkale) ve Bakûnun zaptı:

— Kafkasya'da Bolşevik kuvvetleri var mıdır? ve hangi taraflarda bulunuyorlar?

— Evvelce Bakû ve Dağıstanın Petrovsk (Şamilkale) kasabasında Bolşevikler bulunuyordu. Biz buraya gelmek için Bakûda bulunduğumuz yâni takriben bir ay evvel Dağıstanlılar, Petrovski (Şamilkale) kasabasını Bolşeviklerden zapt ettiler, ve oradaki Bolşevik kuvvetini tarumar ettiler. Bakûdan hareketle Tiflise geldiğimiz zaman Bakûda bulunan, Bolşevikler, Müslümanlar ile muharebeye girişmişlerdi. Trabzona vardığımız zaman, Şimali Kafkasya'dan aldığımız malûmata göre Müslüman kuvvetleri Bakûya girerek şehir-i mezkûru da Bolşeviklerden zapt etmişlerdir.

Şunu da ilâve edeyim ki Dağıstan ha-

Birleşik Kafkasya

M. ÜLKÜSAL

İstanbul'da yaşayan milliyetçi ve istiklâlcî Kuzey Kafkasyalı idealist gençler 1964 Ağustosundan itibaren, (Birleşik KAFKASYA) adında üç aylık bir

dergi çıkarmaya başlamıştır. 64 sahife olarak, tarihi resimler ve yazılar ile çıkan ilk sayısının münderecatı gözlü doyurmakta ve ruhu okşayarak heyecana

valisinde tek bir Hristiyan bile yoktur. Orasının sekenesi kâffeten Müslüman'dır.

Şimali Kfakasya Hükümeti:

— Şimali Kafkasyada elyevm müteşekkıl ve muteazzuv bir hükümet var mıdır?

— Rus inkılâbından sonra Rusyanın aksam-ı slanesinde olduğu gibi Şimali Kafkasyada da müstakil bir hükümet teşekkül etmiştir. Şimali Kafkasya Hükümetine Dağıstanlılar, Çeçenler, İnguşlar, Kabartay, Çerkes, Noğay, Türkmen, Kumuk, Karaçay — Balkar - Osetin, Abazalar, Zakatal nahiye ahalisi dahil olmuşlar ve onunla akd-i ittifak etmişlerdir. Anif-el-zikr havallide bulunan ve ekaliyette kalan Hristiyanlar dahi bizim ile hem fikir bulunuyorlar.

— Şimali Kafkasya Hükümetinin ekser azası Müslümanlardan mı mürekkep bulunuyor? Bu hükümetin reisi kimdir? Merkezi nerededir?

Evvelce Ş. Kafkasya hükümetinin azası pek çok idi. Şimdi ise hükümet 16 nazırdan mürekkeptir. Evvelce Ş. Kafkasya hükümetinin başvekili, hey'eti murahasamız reisi Abdülmecid Bey idi. Mümaileyh heyeti murahasamız ile buraya gelmek için baş vekâletten istifa ettiği ve biz de yola çıktığımız cihetle müşarünileyhin yerine başvekâlete kimin geçtiğine dair

henüz malûmatım yoktur. Şimali Kafkasya Hükümetinin ekser nezarı, Müslümanlardan mürekkeptir. Şimali kafkasya Hükümetinin merkezi Vladikafkastır (Terekkale).

Hükümet-i Osmaniyeye ittifak teklifi:

— Efendim vazife ve selâhiyetinizin neden ibaret olduğunu sorabilir miyim?

— «Vazife ve selâhiyetimizi söylemekte hiç bir mahzur görmem. Çünkü maksadımız açıktır. Kafkasya işleri bugün büyük bir ehemmiyet kesbediyor. Gerek cenubi gerek şimali Kafkasyanın mukadderatı meşgûl. Bu hususta birinci derecede alâkadar olan Kardeş Osmanlı Milleti ile anlaşmak üzere geldik.»

Muharririmiz, verdiği bu mühim malûmattan dolayı Mehmed Kadı Bey ile refiki Haydar Beye arz-ı teşekkür ederek çekildi.

Murahhaslar hakkında bazı malûmat:

Muharririmizi kemal-i nezaket ile kabul eden murahhas Mehmed Kadı ve Haydar Bey efendiler memleketlerinin milli libasını yani Çerkes silvarilerinin lâbis olduğu elbiseyi giymektedirler. Mümaileyhimâ Türkçeyi gayet selis bir surette konuşmaktadırlar. Mehmet Kadı Bey takriben 30-40 yaşlarında yüksek boylu zeki, ve cevval nazarlı, pek sevimli simalı bir zattır.

Refiki Haydar Bey ise daha genç, takriben 25 yaşlarında, cevval, pürzekâyâ malik, hoşgû, sevimli bir zattır.

getirmektedir. Kafkasya'nın büyük mücahidi İmam Şamil'e ve gazilerine, 1918 de yeniden kavuştuğu istiklâline ait olan resimler ve yazılar, Kuzey Kafkasyalıların sağlam, cesur, savaşçı ve kahraman insanlar olduklarını isbatlamaktadır.

İkinci dünya Savaşı sırasında Kırım Türkleri gibi Kuzey Kafkasyalıları da Sovyetler tarafından uygulanan haksız olduğu kadar insanlık duygusu ve haklarını çiğnemekten başka bir şey olmayan sürgünler hakkındaki yazı ve bu sırada kurşuna dizilen iki kahramanın fotoğrafı, yalnız bu mazlum halkların fertlerini değil, içinde biraz insanlık duygusu olan herkesi nefretten titretecek niteliktedirler. Milyonlarca günahsız ve suçsuz insanı sorusuz ve yargısız kurşuna dizerek, toplama kamplarında açlık ve hastalıktan ölümün pençesine bırakarak, milyonlarca çocuğun yetim ve kadının dul kalmalarına sebebiyet vererek, milyonlarca Müslüman ve Türk ocağını söndürmüş olan Bolşeviklerin hak, adalet ve insanlık dışı tutumlarını ve işlerini dile getiren ve bundan sonra Komünist rejimin Sovyetler Birliğindeki Rus olmayan milletlere tatbik ettikleri milliyetsizleştirme siyasetinin feci safhalarını ve sonuçlarını açıklayacak ve buna paralel olarak da Kuzey Kafkasya milletlerinin geçmiş mutlu günleri, esirlik devirleri, direnme ve kurtulma savaşları hakkında ilmi ve tarihi yazılar yayınlayacak olan (Birleşik Kafkasya) dergisini çıkaran idealist Kuzey Kafkasyalıları candan tebrik ederiz.

Kafkasyanın büyük kahramanı İmam Şamil'in Ruslara karşı yürüttüğü kanlı savaşlardan, kıyaslanamayacak derecede büyük kuvvet farkı yüzünden uğranılan yenilgiden ve bunun sonunda başhyan ve uzun yıllar boyu sürüp gi-

den yüzbinlerin göçmesinden bu yana aradan yüz yıl kadar bir zaman geçmiş olmasına rağmen Kuzey Kafkasyalıların güzel ve muhteşem yurtlarını hiç unutmamış olmaları, O'nun düşman elinden kurtarılacak hürriyet ve istiklâline tekrar kavuşturulması için fedakârca çalışmaları ancak takdir ve teşvike layık bir harekettir.

Öz yurtlarında ve dış memleketlerde yaşayan Kuzey Kafkasyalıların, bir takım etnik gruplara bölünmüş oldukları ve ayrı ana dili konuştukları halde aynı ideal etrafında toplanıp çalışmaları, benimsedikleri idealin ne kadar samimi, kuvvetli ve toplayıcı olduğunu göstermektedir. Kuzey Kafkasyalıların, Rus esiri 40 milyonluk Türk toplumu ile kader birliği yapmaları ve ortak düşmana karşı ortak savaş yürütmeleri, iki tarafın da hak ve menfaati için fâideli olduğu şüphe götürmemektedir.

Kuzey Kafkasya'nın bir kısmının tarih içinde Kırım Hanlarına tâbi bulunmuş ve Kuzey Kafkasyalıları ile Kırım-lılar arasında yüzyıllar süresince iyi komşuluk ve kardeşlik münasebetleri, gelenek benzerlikleri ve soy karışım-ları kurulmuş olması, Çarlık ve Sovyet devirlerindeki faciaların meydana gelmesi, bu iki bahtsız yurdun tarihi ve milli kaderlerini ve savaş cephelerini birleştirmiştir. Bu birlik, Kafkasya ile Kırım'ın hak ve adalet yolunda olduğu gibi, var veya yok olma savaşında da daima yaşatılması ve sarsıntıdan korunması gereken tarihi bir zarurettir. Buna bugünkü ve yarınki idealist mücahitlerin inandıklarına ve bu inana daima bağlı kalacaklarına asla şüphe yoktur. Bu inancı açık ve keskin bir şekilde belirten (Birleşik Kafkasya) dergisi kurucularını ve idarecilerini memnuniyet ve şükranla kutlar, kendilerine kutsal gayelerini gerçekleştirmelerinde sonsuz başarılar dileriz.



Geride bıraktığımız Ekim ayının 29'uncu günü, CUMHURİYET'in ilânının 41'inci yıldönümü büyük törenlerle kutlandı. Yukarıdaki resimde Kuvayı Milliye'ye katılan Kafkaslılardan bir grubu, Konya'da yapılan kutlama töreninde göstermektedir.

— A P A C L —

APACL'in X. yıllık kongresi — Asya Milletleri Komünizmle Mücadele Birliği (A. P. A. C. L.) nin X. yıllık kongresi 23—27 Kasım 1964'te Taipei (Cumhuriyetçi Çin) de aktedliecektir. Bu kongrede memleketimizi Dr. Fethi Tevetoğlu, Dr. Muhlis Ete ve İlhan Darendelloğlu'ndan müteşekkîl üç kişilik bir heyet temsil edecektir. 24 — 31 ekim 1963'te Saigon (Vietnam)'da toplanan APACL'in IX. Yıllık kongresinde de memleketimizi Sayın Dr. F. Tevetoğlu temsil etmiş ve kongreye: «Sömürgecilik Karşısında Amerikalılar ve Türkler» konulu bir rapor sunmuş ve «Esir Milletler» Haftası üzerine bir teklifte bulunmuştur. Sözü geçen rapor ve teklif Asya — Avrupa antikomünist basınında büyük yankılar uyandırmıştı. Diğer taraftan, Sayın Dr. Tevetoğlu'nun APACL (Asian Peoples Anti — Communist League) in X. yıllık kongresine — Kıbrıs'da ilgili bir rapor takdim edeceği öğrenilmiştir.

APACL'in X. yıllık kongresinin cereyanı hakkında, önümüzdeki sayıda okuyucularımıza bilgi vermeye çalışacağız ve bu konuyla ilgili bir de yazı sunacağız.

— IDARE —

Sekiz yıllığı münasebetiyle :

Macar İhtilâli

D. Ö.

23 Ekim 1956'yı sanki bugünlük gibi hatırlıyorum. Hava soğuk ve yağışlı idi. Budapeşte'de sabahın erken saatlerindeki soğuğa ve hafifçe çiseleyen yağmura rağmen sokaklarda alışılmamış bir kalabalık göze çarpıyordu. Kalabalığın kısmı âzârnın ellerinde dövizler taşıyıp, Macar milli marşını söyleyen üniversite talebeleri teşkil etmekteydi. Kısa bir zaman sonra bunlar bir talebe nümayişi olduğunu anlayan kalmamıştı. Nümayişler bidayette Polonya'nın içinde bulunduğu müşkülî duruma karşı Macar gençliğinin duygularını izhar edebilmek maksadıyla tertiplenmişlerdi. Üniversite talebeleri Bem Meydanında toplandılar. Meydanın ortasına dikilmiş bulunan Polonya kâhramanı General Bem'in vakur heykeli sanki talebeleri muhabbetle süzer gibiydi. Ateşli nutuklar söylendi, şiirler okundu. Bilâhare talebelere biri heykelin kaidesi üzerine çıkarak Macaristan'ın şöhretli vatan şairi Petöfi'den milliyetçi hislerle dolu şiirler okudu. Zaman ilerledikçe kalabalık da gittikçe artmaktaydı. Havanın vatanperver hislerle meşbû hale geldiği bir an birdenbire birinin «Kahrolsun Ruslar!» diye haykırdığı duyuldu. Keyecan artık son haddini bulmuştu. İnanılmayacak kadar kısa bir zaman içinde, nümayiş yapan bu talebelere iştirâk eden halkın sayısı ellibini aşmıştı. Artık ellerde yeni yeni dövizler göze çarpıyordu. «Ruszkik, ki!» (Ruslar defolun!). San-

ki evveliden hazırlanmış bir tertipmiş gibi, aynı anda Petöfi Meydanı'nda bu meşhur şairin anıtı etrafında bir başka ve belki de daha büyük bir kalabalık teşekkül etmişti. İşte bu ikinci gruba dahil talebeler ilk defa olarak «Onaltı Madde» ihtiva eden taleplerini, yâni iş başındaki Komünist Hükûmetten istedikleri şeylerin listesini alenen açıkladılar. Bu istekler meyanında Macaristan'daki bütün Rus kuvvetlerinin derhal memleketi terketmeleri, yeni liderler seçilebilmesi için Komünist Partisi'nin bir konferans akdetmesi, Imre Nagy başvekil olmak üzere hükûmetin yeniden düzenlenmesi, Farkas ve Rakosi gibi kimselerin alenen yargılanması, Macar gizli polis teşkilâtının lâğvı ve buna benzer daha birçok haklı arzular izhar olunmuştu. Gönülleri dolduran bu arzuların nümayiş meydanlarında biraz olsun açığa vurulabilmesi imkânının kazanılması üzerine, talebeler artık aynı arzuların radyo vasıtasıyla da bütün halka ve hattâ bütün dünyaya duyurulmasını talep ediyorlardı. Aynı gün saat 21.00 sularında Budapeşte Radyo Binasına ulaşan talebelerin içeri girmelerine mâni olundu. Bina makineli tabancalarla mücehhez Macar gizli polis teşkilâtı mensupları tarafından devamlı surette muhafaza altında tutulduğu için zorbalıkla içeri girmenin imkânı yoktu. Kapıları zorlamayı deneyen talebeler gözyaşı bombalarıyla dağıtıldılar. Kalabalık gittikçe artıyor ve kararlı

bir davranış gösteriyordu. Beklenmedik bir anda binadaki gizli polis mensupları paniğe kapılarak nümayişçiler üzerine ateş açtılar. İnsaf duygusundan mahrum parmakların çektiği tetikler meydanı bir an içinde kadın, çocuk ve talebe cesetleriyle doldurdu. Artık Budapeşte savaşını bilfiil başlamış bulunuyordu.

Vakit gece yarısını bulduğu zaman Parlamento binası civarında bir başka kalabalık toplanmış ve İmre Nagy'yi görmek istiyordu. Bütün Macar halkının inanç ve ümidini bağlamış bulunduğu bu şahıs nihayet meydana çıkarak halka «Yoldaşlarım» diye hitaba başladı. Bu hitab tarzı herkesi çileden çıkarmaya kâfi gelmişti. «Yoldaş ne demek? Artık yoldaş diye bir kimse tanımıyoruz! Bizler vatanperver Macarlardır!» sesleri ayyuka çıkmaktaydı. Bunlar Macar ihtilalinin hakiki mânasını aksettiren samimi ve halisâne ifadelerdi.

İlk günün diğer önemli bir hâdisesi de Stalin heykelinin yıkılışı olmuştur. Aynı isimle anılan büyük bir meydanın ortasına dikilmiş bu devâsâ heykel şehri küçümseyen gözlerle süzer dururdu. Heyecana garkolmuş kitle aynı hislerle dolu olarak meydana yürümüş, heykeli kablolar bağlayıp yere devirmiş ve asetilen lambalarıyla lime ettiği bu demir kütleden yıllar yılı birikmiş bir hırsı hesap sormuştu.

Ertesi gün yâni 24 Ekim sabahı erken saatlerde, el'an Rusların idaresi altında bulunan Budapeşte Radyosu İmre Nagy'nin yeni Başbakan olarak seçildiğini halka yayınladı.

Aynı gün, yâni 24 Ekimde hürriyet mücahitleri «Szabad Nep» binasına tarruza geçtiler. «Szabad Nep» yâni Hür Millet isimli bu komünist gazetehanesi Macaristan'ın en büyük tesislerinden biri olup, memleketin mukadderatını elinde tutan Rusların en müessir propaganda vasıtasıydı. Macar mücahitleri binaya hücum edip, içindeki bütün

komünist neşriyatı, kitap ve broşürleri sokağa fırlattılar ve binanın önünde meydana getirdikleri muazzam bir ateşte yaktılar. Bilâhare tamamen ele geçirilmiş olan bu idarehane müteakip iki hafta zarfında Budapeşte'deki mücahitler için en güvenilir hakikat kaynağı haline geldi.

İhtilalin müteakip üç gününde durum daha da ümit verici bir hal alıyordu. Savaş artık bütün vilâyetlere yayılmıştı. Macaristan'ın tamamının hürriyet mücadelesi yolunda Budapeşte halkıyla omuz omuza olduğu vâzih bir şekilde anlaşılmaktaydı. Mücahitler beş şehir ile beş radyo istasyonunu ele geçirmişlerdi. Macar Ordusu, tümenleri ve alaylarıyla mücahitlere katılmaktaydı. Budapeşte haricinde ihtilâl hareketi kan dökmeksizin başarıya ulaşmaktaydı, zira oralarda Komünist rejimi destekleyen tek bir fert gösterilemezdi. Budapeşte'de ise sokağa çıkma yasasına rağmen umumi grev ve çatışmalar devam ediyordu.

27 Ekimde Radyo vasıtasıyla Başvekil Nagy idaresinde yeni bir kabinenin kurulmuş olduğu ilân edildi. Ekseriyeti komünistlerin teşkil ettiği bu kabinede ilk defaya mahsus olmak üzere dört tane Komünist olmayan şahıs da yer almaktaydı.

Fakat 27 Ekim tarihi bir başka olayla da kendisini bilâhare hatırlatacaktı. Zira aynı gün meş'um «Magyarovar Katliâmı» vukubulmuştu. Kızıl askerler Magyarovar'da kadın ve çocuklar da dahil olmak üzere seksenbeş köylüyü vurup şehid etmişlerdi. Bu biçârelerin ölümlerine yol açan yegâne faktör, Macar Gizli Emniyet Servisi Merkezi'ne ait binanın üzerinde bulunan Sovyet orak — çekiç alâmetinin çıkarılmasını talep etmiş olmaktı.

Budapeşte'de muhtelif önemli noktalarda ağır çatışmalar devam ediyordu. Bu önemli noktalardan biri, bilâhare



Macar milli şahlamış böyle başladı...

bir masal kahramanı hüviyetine bürünen Albay Pal Maletér'in çalışmakta olduğu Kilian Kışlasıydı. Albay Maletér bilindiği üzere ihtilâlin ikinci gününden itibaren Rus tankları ve ağır Rus topçu ateşlerine karşı muazzam bir direniş göstermişti.

İşte tam bu sıralarda Rusların Budapeşte'yi terketmeğe başladıklarına dair sevinçli haberler duyuldu. Bazı Rus birlikleri şehri terketmiş ve memleket hudutlarına yönelmişlerdi bile. Budapeşte sokaklarında ağır çatışmaların devamına rağmen Macaristan'daki bütün hür radyolar bu sevinçli haberi ağız birliği ile yayınlıyorlardı. 30 Ekim günü öğleden sonra Budapeşte Radyosu yaptığı yayında artık hürriyete kavuşmuş olduğunu ilân ederek, şöyle haykırıyordu:

«Bu radyo yıllardan beri bir yalan

makinesi halinde çalışmıştır. Gece gündüz demeden, mevcut bütün yayın dalgaları üzerinden yalan zafırleri akırmıştır. Şimdiye kadar bu radyodan size hitab ederek kulaklarınızı yalanlarla doldurmuş olanların artık Macaristan Radyosu ile hiçbir ilişkileri kalmamıştır. Biz bu radyoyu devralan yeni ve ümid dolu kişileriz. Bundan böyle size sadece hakikati ve doğru olanı bildireceğiz.»

Bunu takiben spiker, Budapeşte Radyosu'nun adının bundan böyle Hür Kosuth Radyosu olacağını açıkladı.

Rusların Budapeşte'yi terketmekte oldukları doğrudur. Fakat bazı sınır kasabalarından sızan haberlere göre yeni Rus kuvvetleri memlekete girmektedir. Bunların Budapeşte'ye gitmekte oldukları tahmin ediliyordu. Bu haber, hürriyetin eşğinde olan bir millet için endişe verici idi.

Budapeşte'de 31 Ekim Çarşamba günü bir bayram havası içinde geçti. Saat 14.00 sıralarında bütün Rus kuvvetleri Budapeşte'yi terketmiş bulunuyorlardı. Bütün Budapeşte halkı gürültü ile sokaklardan geçen Rus tanklarını seyrediyor, zafer haykırırları ile sevinç gözyaşları birbirine karışıyordu. Budapeşte savaşı kazanılmıştı.

Hür Kossuth Radyosu kabinede vukubulan bazı değişiklikleri açıkladı. Kilian Kışlasında günlerdir devam etmiş olan sebatlı mücadelenin kahramanı Albay Pal Maleter, Savunma Bakanlığı gibi bir kilit noktasına getirilmişti. İhtilâlden önce Komünistlerin ekseriyette bulunduğu kabinede Komünist olmayan sadece dört kişi vardı. İhtilâli müteakip ise durum tamamen aksine bir seyrî takip etmiş ve Komünist olmayanların ekseriyeti teşkil ettiği kabine de ancak üç Komünist yer alabilmişti.

Aynı gün akşama doğru Budapeşte'de çarpışmalar tamamen durmuş, hayat normal seyrine dönmeğe başlamıştı. İhtilâl muvaffak olmuş gibi görünüyordu ve Macar milleti hürriyetin zevkini tadıyordu. Mamafih, 1 Kasım günü Rus takviye kuvvetleri sınırı geçip Budapeşte'ye doğru yol almaya devam ettiler. Bir gün evvel şehri terketmiş olan Rus tankları şimdi Budapeşte etrafında on mil mesafede mevzi almış, bekliyorlardı. İmre Nagy son bir çare olarak Macaristan'ın Varşova Anlaşması'ndan çekildiğini ilân etti ve Birleşmiş Milletler'e başvurarak memleketinin korunmasını istedi.

Bu arada, 25 ekimde Komünist parti si genel sekreterliğine getirilmiş olan Janos Kadar, 1. Kasım'da esrarlı bir şekilde ortadan kayboldu. Sonradan öğrenildiğine göre Kadar Selâmeti Moskova'ya kaçmakta bulunmuştu.

2 Kasım'da durum bir değişiklik arz etmiyordu. Ruslar hâlâ Macaristan'a girmeye devam ediyorlar, sınırdan durmadan ağır tanklar ve motörlü piyade birlikleri geçiyordu. Başbakan Nagy bir

kere daha Birleşmiş Milletler'e müracaat etti.

3 Kasım 1956 akşamı, Savunma Bakanı Pal Maleter, Devlet Bakanı Ferenc Erdoi, ve diğer bazı yetkililerden meydana gelen bir Macar heyeti, Rusların Macaristan'dan çekilmeleri işi ile ilgili bazı teknik teferruatı görüşmek üzere Ruslar tarafından davet edildi. Macar heyetinin başında Maleter bulunuyordu, Rus heyetine ise General Malinin başkanlık etmekteydi. «Görüşme» Rus usûlü bir tuzaktan ibârettir, saat 22.00'de Pal Maleter ile diğer heyet mensupları Rus polisi tarafından tevkif edilmiş bulunuyordu.

«Budapeşte kahramanı» olarak ve sıfırlanmış Albay Maleter'in tevkifini takiben bu hâdisenin üzerine inen esrar perdesi 1958 yılı Haziran ayında, yani iki seneye yakın bir müddet sonra kalktı. Bu tarihte Ruslar Maleter'i Rusya'nın içinde bir yerden ortaya çıkararak kendisini «vatana ihanet» ile suçladılar, ve idâm ettiler.)

— II —

4 Kasım 1956 Pazar günü saat 04.00'da Ruslar Budapeşte'ye girdiler. T-54 tipi tanklar hedef tefrik etmeksizin sağlı sollu ateş ederek, içinden tek bir kurşun atılan binaları enkaz hâline getirerek sokaklar boyunca ilerlediler. Tuna Nehri üzerindeki bütün köprüleri kapadılar ve şehre giden bütün yolları tuttular. Rus Mig uçakları şehrin üzerinde gezerek bombardımana iştirak ediyorlardı. Tanklar, başta Kilian Kışlası ve Corvin Tiyatrosu olmak üzere en mühim mukavemet merkezlerini yıkımdan ibaret kalıncaya kadar ateşe tuttular. Budapeşte Radyosu rusların eline geçti ve derhal «faşistler» ve «ihtilâl düşmanları» gibi sözlerle dolu bir neşriyate başladı. İki saatten kısa bir müddet zarfında Budapeşte şehrinin yarısı yerle yeksan edilmiş, ve binlerce insan ölmüştü. Moskova'dan döndüğü anlaşılan Janos Kadar sabahın altısında Budapeşte Radyosundan konu-

şarak, kendisi Başbakan olmak üzere yeni bir hükümet kurulmuş olduğunu açıkladı. Imre Nagy hücumun başlamasını müteakip Yugoslav Sefaretine sığındı.

Budapeşte haricindeki hür radyolar bütün dünyaya hitâben yaptıkları yayınlarda imdat istemeğe başladılar. Hür Petöfi Radyosu aşağıdaki mesajı yayınladı:

«Dünyanın medeni insanları, sesimizi duyun. Bize nasihat ve sözlerle değil, asker ve silâhla yardım edin. Unutmayın ki Bolşevizmin bu vahşi hücumu durmayacaktır. Bir dahaki kurban siz olabilirsiniz. Bizi kurtarın. S.O.S. S.O.S.

«Dünyanın medeni insanları, hürriyet ve kardeşlik adına bize yardım etmenizi rica ediyoruz. Gemimiz batmak üzeredir. Ufkumuz her an biraz daha kararmaktadır.

Sesimizi duyun. Bize kardeş ellerinizi uzatın. İmdat, imdat, imdat! Allah bize ve size yardım etsin.»

Hücum haberinin duyulmasıyla beraber Macaristan'dan Avusturya'ya bir mülteci akını başladı. Hücumun ilk gününde takriben beş bin mülteci Avusturya'ya girmiş bulunuyordu ve mülteci akını devam ediyordu. Rus sınır muhafızları bazen mültecilerin üzerine ateş açıyor ve düzinelercesini öldürüyordu. Bazen de, izâh edilemez Rus kaprisi ile gözlerini başka tarafa çeviriyorlardı. Mülteciler gelmeğe devam ediyorlardı. Bunların çoğu, tanklardan veya makinelî tüfeklerden değil, baskıdan, yalanlardan, korkudan, kısaca komünizmden kaçan gençlerdi.

Macar göçü ihtilâlden sonra aylarca devam etti. Mültecilerin sayısı 200.000'i buldu. Bunların arasında, elbiselerine küçük kâğıtlar ilâştirilmiş yalnız çocuklar vardı. Bu kâğıtlarda çocuğun ismi ve yaşı belirtiliyor ve şu sözler göze çarpıyordu: «Lütfen çocuğumuza yardım edin. Bizler ölünceye kadar çarpmak üzere geride kalıyoruz.»

Ruslar, Budapeşte'ye girdikten biraz



Böyle devam etti...

sonra hürriyet mücahitlerini toplama-ya başladılar. Macar gizli polisinin rehberliğinde sokak sokak ve mahalle mahalle dolayan Rus askerleri, ellerine geçirdikleri 25 yaşından aşağı bütün Macar gençlerini, bunların ihtilâle bilfiil katılıp katılmadıklarını nazarı dikkate almaksızın tevkif ediyorlardı. Bu gençler vagonlara doldurularak Rusya'ya sevkediliyordu. İlk birkaç gün zarfında en aşağı 180 vagon dolusu Macar genci, muhtemelen bir daha dönmek üzere Rusya'ya sevk edilmiş bulunuyordu. Aralık ayının sonunda bunların sayısı 10.000'i buldu.

Rusların geri gelmesinden üç gün sonra Birleşmiş Milletler, Macaristan, hakkındaki görüşmeyi «tehir» etti. Macarlar, hür dünyanın gösterdiği bu lâkaydıyı üzüntü ile karşıladılar. Hürriyet mücahitlerinin ellerinde bulunan son radyo dünyaya hitâben aşağıdaki

mesajı yayınladı:

«Hürriyet dâvası yolunda ölen kardeşlerimiz, şimdi artık sesleri duyulmayan sevdiklerimiz, yardım imkânına sahip oldukları halde bize yardımdan kaçınanları itham etmektedirler.»

21 Kasım'da Kadar Hükûmeti, Nagy'nin Budapeşte'den çıkmasına izin verdi. Rusların Budapeşte'ye girdiği 4 Kasım günü, kısa ömürlü ihtilâl hükûmetinin diğer mensupları ile birlikte Yugoslav Elçiliğine sığınmış bulunan sabık Başbakan o günden beri elçilikten dışarıya çıkamamıştı. 22 Kasım'da Nagy ve arkadaşlarını almak ve kendi arzu ettikleri yere götürmek üzere Ruslar, Yugoslav Elçiliğine bir otobüs yolladılar. Bundan sonra otobüs içinde Nagy ve arkadaşları olduğu halde meçhul bir istikamete doğru yola çıktı. Ertesi gün Nagy ve arkadaşlarının kaçırılmış olduklarının öğrenilmesi üzerine Yugoslavya bunu resmen protesto etti, fakat Sovyetler bu ithamı reddederek, sabık Başbakanın kendi isteği ile Romanya'ya götürülmüş olduğunu ileri sürdüler, belli oldu. Haziran 1958'de Ruslar kendisini birdenbire ortaya çıkararak Paş Maletier ile birlikte idam ettiler. 4 Kasım'da Yugoslav Elçiliğine sığınmadan evvel yaptığı son radyo konuşmasında Nagy aşağıdaki sözleri söylemişti:

«İçinde bulunduğumuz şu son dakikalarda ihtilâl liderlerinden isteğim şudur: Mümkün olduğu takdirde memleketi terketsinler... Hür dünyadan yardım istesinler ve şunu izâh etsinler ki, bugün için kurban Macaristan'dır. Yarın, veya öbür gün sıra diğer memleketlere gelecektir. Zira Moskova'nın emperyalizmi sınır tanımamaktadır ve gösterdiği sahte dostluk zaman kazanmak maksadını gütmektedir.»

Bütün bunlara rağmen netice değişmemişti. Ortada mevcut olan bir gerçek varsa, o da hür dünyanın bu ihtiyaç ânında Macaristan'a yüz çevirmiş olmasıydı. Macarlar bunun acısını kuv-



Ve böyle sona erdirildi...

vetle hissediyorlardı. Uzak ve küçük bir memleketi kurtarmak için Amerika'nın bir atom harbine girişmeyeceğini Macarlar muhakkak ki idrak ediyorlardı, fakat yine de Amerika'nın emin bir mesâfede durup alçak sesle protesto etmekten daha fazla birşeyler yapmağa muktedir olduğunu hissediyorlardı. Bir Macar şunları söylüyordu: «Demirperde gerisi memleketlere yayın yapan radyolarınız vasıtasıyla bizi altı sene propaganda ile beslediniz. Ama ne oldu? Bize uğrunda savaşmamızı telkin ettiğiniz hürriyet için başkaldırdığımız zaman Amerika bizi görmemezlikten geldi. Millîtim yapayalnız savaştı, ve sessizlik içinde öldü. Bulganın Süveyş Kanalı meselesinde konuştuğu zaman İngiltere ve Fransa geri çekildi. İhtilâlimizde on günlük bir sükûnet devresi vardı ki, bu devre zarfında Amerika'nın yapacağı bir müdahale ile Bulganın geri çekilebilirdi. Bu müdahale hiçbir zaman gelmedi. Birleşmiş Milletler sustu.

Şuna inanın ki, altı sene her gün

Abrek

— II —

Yazan: Zübeyde ŞAPLI

— Buradan uzaklaşalım, demişti. Oradan çıkmışlardı.

Dışarıda kuvvet ve maharet oyunları zarafet ve zekâ oyunları ile yarışıyor. Kimse onlara dikkat edememişti. Kalabalığın arasından görünmeksizin geçtiler. Saraydan çıkınca Bahu Bike sordu:

— Bana ne söyleyecektin, Baybulat?

— Bu gürültülerden kurtulalım.

Hunzah'ın dar ve dolambaçlı yollarında halk tarafından tanınmaksızın kendilerine yol açtılar.

Bahu Bike abrekin yanında büyülenmişti; seri bir rüzgâra kapılarak sürüklenen solgun bir çiçeği andırıyordu. Konuşmadan, tek söz söylemeden yürü-

yorlardı. Bir laçın (*) küçük ve sevimli bir kuşcağızı bakışlarıyla büyülemiş, pençesini kullanmağa ihtiyaç duymadan, çekip götürüyordu.

Bir kaç dakika sonra kendilerini ıssız bir köşeye çekilmiş buldular. Danseden ateşlerin aydınlığında yüksek boylu bir atın büsbütün yüksek ve büyük görünen karaltısı gözlerini dolduruyordu; zeki hayvan her şeyi anlamış gibi sevinçle kişnedi...

İşte kaçırma hâdisesi burada ve o anda olmuştu... Kafkas kızlarının periler kadar güzel oldukları, erkeklerinin de

(*) Kafkasya'da bir çeşit atmaca.

Macarlara veya Bulgarlara veya Polonyahlara hürriyeti sevmelerini telkin ettikten sonra, geri çekilip «fakat Macarlar ve Bulgarlar ve Polonyalılar hürriyet uğrunda hiçbir şey yapmamalıdır. Söylediklerimizin sadece kelimelerden ibaret olduğunu unutmamalıdır» diyemezsiniz. Eğer Amerika, Doğu ve Orta Avrupa'yı bu gibi sözlerle teşvik etmek arzusunda ise, bunun mes'uliyetini tanımmalıdır. Aksi takdirde milletleri intihara teşvik etmiş olursunuz.»

Bu ihtilâle yolaçan kıvılcımların henüz sönmemiş olması büyük bir ihtimal dâhilindedir. Bu nesil belki de ikinci bir Macar ihtilâli daha görecek. Bu takdirde, dünyadaki sulhsever insanlara düşen başlıca görev, 1956 Macar ihtilâlinde olduğu gibi hâdiselere seyirci kalmayıp gerek Macaristan'da,

gerekse dünyanın herhangi bir yerindeki diğer bir esir memlekette vukubulacak bir hürriyet mücadelesini fiiliyata desteklemek olmalıdır. Aksi halde Macaristan'dakine benzer kitle katliamları hür dünya için de çok daha elim neticeler doğuracaktır.

Macar gençliğinin ihtilâli sona ermiştir. Gençliğin sesi bir kan ve ateş deryasında boğulmuştur. Bütün bunlara rağmen inkârı mümkün olmayan bir hakikat halâ yaşamaktadır. Rusların Budapeşte'ye hücum ettikleri gün isimsiz bir teleks memuru bu hakikatı yarmakta olan şehrin bilinmeyen bir yerinden bütün dünyaya şöyle kayırmıştır: «RUSLAR HARBİ KAZANDILAR, FAKAT DAVAYI KAYBETTİLER!»

«Türk Kültürü»

Sayı: 21, Temmuz — 1964

onların uğrunda ölümü hakir görmemeği bildikleri zamandanberi oralarda böyle maceralar hep görülmüştür...

Baybulat başlığını genç kızın duvaklı ve kumral başının etrafına ustaca doladı; Bahu'nun bağrısları biraz ötede esen telaş ve şaşkın kalabalığın uğultusuna karıştı ve eridi; ince vücudu, sert ve çevik bir kayrayışla sanki uçuruldu, Çerkes eğerinin önüne dikkatle yerleştirildi... Bir mahmuz, bir kırbaç vuruşu... Ve onlar gecenin koynunda kayboldular.



Bahu Bike son sözlerine cevap alamayınca biraz toparlanırlar gibi olmuştu, fakat abrek o kadar çabuk davranmıştı ki kendisini müdafaya, yardım istemeye vakit bulamamıştı; yalnız bozuk bir sesle haykırabilmişti; o da yarıda kesilmişti... Büyük bir korku içinde, yerden kaldırıldığını, rüzgâr gibi götürüldüğünü ancak hissetmişti...

Nefes almadan, dörtlüye gidiyorlardı...

Taymi Baybulat'ın gözleri geceyi delmeğe alışkındı... Bu yolu ve civarını gayet iyi tanıyordu... Günün ışıkları bile onun atını daha doğru süremezdi...

Hunzah artık onların ardında ve uzakta kalmıştı; sonsuz çavdar ve buğday tarlalarını geçmişlerdi. Bir dağın eteğine vardılar; biraz yavaşlayarak onu tırmanıyorlardı; gittikçe yavaşladılar. Çok geçmeden abrek ansızın esirinin yüzüne ve ağzına doladığı başlığı çekti; serbest bıraktı... Artık genç kızın bağrısları bo-

şanabilirdi... Fakat neye yarardı? Dağın yüksek ve kayalık yamacında tek başına aksettikten sonra uçurumların dibindeki coşkun suların uğultusunda kaybolacak değil miydi?...

YENİ UFUK

Batbulat zaferiyle mes'uttu...

Bütün memlekette hayranlık düşmanlarında dehşet ve hiddet yaratan maceraları arasında bu derece parlak olanı hiç hatırlamıyordu... Onlar birer şerefli tarih sahifesiyle, birer destandı; kalbinin değil kafasının ve kabiliyetlerinin eserleriydi; onlarda yalnız şahsına ait hiçbir kazanç yoktu, fakat bu zafer yalnız onundu; hayatında ilk defa olarak benliğine hizmet etmişti ve bu hizmet o kadar büyüktü ki önünde renkli, ışıklı, çiçekli bir ufuk açıyordu.

Orada yalnız kendi hayatını aydınlatan bir güneş değil asil soyunun kuruyup gitmesini önleyecek güneşler doğacaktı. Zaferine ve saadetine o kadar inanıyordu ki, o kadar hayrandı ki, susuyor; bu sevinç dolu sessizliği bozmak istemiyordu.

Bahu Bike varlığının en derin noktalarına kadar işleyen bir utanma hissediyordu; aşırı saflığına ve temiz ruhuna lanet ediyordu. Haklı azarlarına nereden başlayacağını kestiremiyordu. Fakat bunu önceden sezebilir miydi? Bu Abrek öyle bir insandı ki, herkes yalnız onu örnek tutmak şerefi için ölümlü bir dövüşü göze alırdı. Onun bütün imanını düşmana kinden ibaretti. Düşman kalabalığından başka her kalabalıktan uzak kalmıştı. Böyle bir adam bu hareketi nasıl yapabiliirdi?

Taymi Baybulat gelecek günlerini hayalinde yaşıyordu; Doğduğu avulu, kalyalarda bir kartal yuvası gibi yükselen Gora'yı görüyordu: Orada kış sert olurdu; sokakları dolduran karlar Çeçenleri evlerine kapanmağa mecbur ederdi; haftalarca, hattâ aylarca; anbarlarda saklanmış erzakla geçinirlerdi. Havası oralarda yaşayanlar gibi saftı. Taymi Baybulat, Gora'yı dünyanın bütün

şehirlerinden, kasaba ve köylerinden üstün tutardı.

Taymi Baybulat'ın hayalindeki ufuklar ve manzaralar çoğalıyor; karaltılar ve gölgeler aydınlanıyor; her şey biraz daha beliriyordu:

Yüksek bir tepede ufuklara karışan bir kulübe görünüyordu. Orada güler yüzlü ihtiyar bir kadın gidip geliyordu; saçları açık kumral ve genç bir kadın da çocuğunu sallıyor, uyutmak için bir Çeçen ninnisini söylüyordu:

Yurdu sarmış harp ateşi,
Yetiş sen de şanlı güne...
Silâhlanmış erkek, dişi,
Savaş benzer bir düğüne!

Allah, Allah, Allah, Allah;
Allah, Allah, Allah, Allah;

Her «Allah» deyişinde gözlerini yarı kapıyor, başını sağa sola sallıyor, derin bir vecd içinde dalıp gidiyordu. Bu hal bir müddet sürdükten sonra birdenbire silkiniyor; yavrusunu bir tehlikeden korumak ve bir an evvel vazifesini bitirmek ister gibi devam ediyordu:

Yurdu sarmış harp ateşi,
Yetiş sen de şanlı güne...
Silâhlanmış erkek, dişi,
Savaş benzer bir düğüne!

Allah, Allah, Allah, Allah;
Allah, Allah, Allah, Allah;

Her «Allah» deyişinde gözlerini yarı kapıyor, başını sağa sola sallıyor, derin bir vecd içinde dalıp gidiyordu. Bu hal bir müddet sürdükten sonra birdenbire silkiniyor; yavrusunu bir tehlikeden korumak ve bir an evvel vazifesini bitirmek ister gibi devam ediyordu:

Uyu yavrum, çabuk büyü.
Uyu güzel çocuk, büyü!...

Genç kadın yarın ne istediğini bu günü tavsir ederek anlatıyor, bundan duyduğu gururu gizleyemiyordu:

Boş kalmıyor şan meydanı,
Her gün bir şeref destanı,
İnletiyor bak her yanı
Savaş benzer bir düğüne!

Allah, Allah, Allah, Allah;
Allah, Allah, Allah, Allah;
Uyu yavrum, çabuk büyü.
Uyu güzel çocuk, büyü!...

Teslim sözü gelmez dile,
Her geçen taşmış da kinle,
Şehit düşüyor tekbirle,
Savaş benzer bir düğüne!

Allah, Allah, Allah, Allah;
Allah, Allah, Allah, Allah;
Uyu yavrum, çabuk büyü.
Uyu güzel çocuk, büyü!...

Bu ninni onu yormuyordu; lakin milletin iki asırdan beri yaptığı hürriyet savaşını fazla uzamış görmekten kendini alamıyor; yavrusunun bir gün bağrında bir kurşun yarasıyla kanlar içinde yere yıkıldığını hayaline getirerek kalbinin sızladığını hissediyordu. O zaman ellerini göğe açıyor; gözlerini yarı kapıyor; boynunu büküyor ve yalvarıyordu:

Yeter Ulu Tanrı yeter,
Bu hale sen artık son ver!
Düşmanları yerlere ser!
Kavuşalım kansız güne...

Allah, Allah, Allah Allah;
Allah, Allah, Allah Allah;
Uyu yavrum, çabuk büyü.
Uyu güzel çocuk, büyü!...

Sonra ona yiğit dedelerinin kahramanlık maceralarını anlatan bir destan okuyordu; gözlerinin önünden ve birbiri ardından kahramanlar geçiyordu; onların her biri bu destanda en şerefli yeri alıyordu.

Sıra oğlunun babasına gelince, şimdiki halde o delikanlı bu genç kadının saadet güneşidir; halbuki bütün sevgisiyle ona bakıyor; gülümsüyerek diyor ki:

— Sana alt olanları da çok geçmeden kendin anlattırısın, Taymi!

Bu çocuğun adı Malsak'tır; bir gün o da baba ve anaları gibi — abrek — olacaktır.

Seni Seviyorum!...

Taymi Baybulat, karşısında açılan yeni ufukta kendisinin yarınki parlak ve mesut günlerini aksetmiş buluyordu;

onları seyretmeğe doyamıyordu; Fakat Bahu birdenbire bu sessizliği bozdu ve onu acı hakikatle yüzyüze getirdi:

— Gora'lı Taymi Baybulat, beni aldatın!

— Ben ancak zalim düşmanları aldatırım.

— Sana itimat ediyorum, bu duygu mu fena kullandın! Niçin beni, bir şey söylemek bahanesiyle saraydan uzaklaştırdın? Niçin bu kadar bayağı hileye başvurdu? Beni aldattın Abrek, bana yalan söyledin!

Genç kız öyle sert ve insafsız konuşuyordu ki... Sözlerinin her biri abrekın düşman bağına sapladığı kamasının soğuk ve sivri çeliğine benziyordu... Ona saplanıp çıkıyor, tekrar saplanıyordu...

Bahu'dan artık itaat ümit etmişti; Halbuki...

Keşki göklerin gazabı Baybulat'ın başına inseydi; keşki Allah'ın eli onu yıldırım ile vursaydı da bu kadar düşmüş görünmekten onu kurtarsaydı!... Sevdığı insana karşı hile ve yalan kullanacak kadar alçalmış mıydı? Bahu Bike onu dürüst ve arslan yürekli bir yiğit olarak tanımıştı... Şimdi bundan şüphe etmekte haklı mıydı?

— Hayır, Bahu Bike, sana söyleyeceklerim vardı.

Bu sözlerle bükülmüş bir çelik bileğin doğrulmak için yaptığı sert hamle seziliyordu... Lâkin genç kızın sesi asla kırılmış hattâ yumuşamış bile değildi.

— Niçin bunu yapmadın? Söyle Abrek!

Böyle konuşan Bahu Bike miydi? Her zamanki tatlılığından hiç bir iz taşımayan bu ses onun muydu? İnsan kalbi ne tuhaf şeydir: Baybulat adeta hiddet ve hakaret sezilen bu sesi, onun insafsızca incitmesine ve kızmasına rağmen, bütün diğerlerine tercih etmiyor muydu?

Fakat o ana kadar Abrek'in içinde bilmediği bir his doğuyor yavaş yavaş büyüyor ve bütün ruhunu bir yılan gibi sarıyor, kemiriyordu... Şüphenin durma-

dan yere çarpan, öldüren, diriltip tekrar öldüren korkunç ve sinsi pençelerinde kıvranıyordu... Bu hal çok sürmedi ve o şüpheli bir hakikat halinde şahlanmış gördü: Bahu onu asla sevmeyecekti!

— Gora'lı Taymi Baybulat, cevap vermiyorsun!

Delikanlı son ve belki de öldürücü vuruşla silkinen, ölümlün yolundan bir hamlede dönen adam gibi, demirden bir bilekle dizginleri çekti. At durdu; sonra, birdenbire bütün kuvvetiyle, sanki asla çözülmeyecek bir kucaklayışla genç kıızı kollarının arasında sıkı, yüzünü ona çevirdi, geceyi delecek gibi, gözlerini onun gözlerine dikti:

— Seni seviyorum, Bahu; bunu bilmiyor musun?

Diye ancak duyulabilen bir sesle sordu?

Fakat bu hareket bir can çekişmeyi haber veren son hamleden başka bir şey değildi; ancak bir şimşek çakışı kadar sürmüştü. Kartal avını bırakmıştı. Abrek artık yaptıklarını ayıplıyordu; kendisine lanet okuyordu...

Soguk ve sessiz, yeniden yola dizildiler.

Seni Sevmiyorum!...

Bahu Bike şaşıyordu: Onun evlenmek üzere olduğunu bildiği halde Abrek nasıl ümit edebilmişti?

Nasıl ümit etmesin ki aşk onu kör etmişti.

Zaten dağılı delikanlı, arzusunun ne olursa olsun, karşılıksız kalabileceğine inanamıyordu; bunu akli almıyordu; böyle bir hal karşısında hiç kalmamıştı. Düşmana beslediği kin karşılıklı değil miydi? «Abrek» arkadaşlarına karşı duyduğu sevgiye onlar da ortak olmuyorlar mıydı? Hislerine karşılık veremeyen bir Bahu Bike'nin bulunuşu tabiata aykırı düşmüyor muydu? Taymi Baybulat böyle hüküm verebilirdi ve bunun için öyle hareket etmişti. Fakat işte acı hakikat acı bir şekilde ilk defa olarak onu kamçılıyordu.

Bahu Bike şaşırmıştı. Ne yapmalıydı? Taymi Baybulat'a asıl düşüncelerini ve hislerini açsa, onu hem alçaltmış hem de aşırı gitmiş olacaktı. Onun kalbini zaten fazla kırmış değil miydi? Hislerini ondan saklamak, şüphesiz değerini ve faziletlerini takdirden geri kalmadığı, fakat kalbinde kendisine kardeşlikten başka yer vermediği bu adama ölünceye kadar bağlanmak olacaktı.

Ne cevap verebilirdi? Ne yapmalıydı? Bütün hayatını, belki pek pahalı ödenecek olan şaşkıncu bir hata uğruna feda edebilir miydi?

Hayır, o bunu yapamazdı, buna kudret ve cesareti yoktu.

Hayır, bin defa hayır; bu ebedi yalan er-geç meydana çıkınca asla affedilmiyeceğini bilmiyor muydu?

Meyri Baybulat'ın Hyakatlı oğlu, kanı ve soyu ile övünen, memleketin ahlakından hiç şaşmıyan, hiç zayıflık göstermeyen bir Abrek'ti; genç kızın kendisini feda ederek yaratacağı hayat ve saadet onun için artık bir işkenceden başka ne olabilirdi?

En doğrusu apaçık konuşmak, hayatını Abrek'in asil ellerine bırakmak, onu kaderinin tek hâkimi yapmaktır:

— Taymi Baybulat, seni sevmiyorum...

Delikanlı hiç sarsılmamış görünüyordu, fakat kız onun hafifçe titrediğini hissetmişti. Fırtınalı ruhu şüphesiz en karanlık hisler arasında boğuluyordu. Garip bir heyecana tutulmuştu. Yarı açık dudaklarının uçlarında söz can çekişiyordu...

Abrek şuursuz bir dalgınlık ve çulğınlık hareketi yaptı: atın gemlerini birdenbire fazla germişt...

At ansızın şahlandı ve hızla geri çekildi; az daha değerli yükünü uzağa atıyordu...

Abrek geri döndü.

Bu sırada tek söz söylememişti...

Fakat içinde bir şey ölmüştü.

Karar...

Karanlık bir gece, kapkara ıssız bir

geceydi. Dağın kayalık yamaçları bir derin karanlığa gömülüyordu. Her tarafta soğuk ve görünmeyen bir çıplaklık hüküm sürüyordu, Buradan geçen her yolcu kendisinin dar ve hazin bir vadide, sonsuz bir mağarada bulunduğunu sanırdı. Her şey bu katran denizinde ısrarla gizlenmiş, buğulanmış gibiydi. Yalnız silik ve dolambaçlı bir patika ipek bir şerit gibi teyelleniyordu.

Belirsiz bir karaltı bu patikaya doğru ilerliyor; yürüyüşünü hızlandırıyor. Bir kaya parçası tepeden nasıl inerse o da öyle kayıyor, yuvarlanıyordu...

Geceyi böyle yarıp geçen kimdi?

Geceyi böyle yarıp geçen Abrek'ti...

O, korkunç şüphesi artık hakikatten başka bir şey olmadığı için, genç kız belirsizliğin azaplarıyla kırmayı asla istemedi. Değerli yükünü göğsünde tutarak, atına bir mahmuz vurarak, ansızın yoldan saptı...

Kararını birdenbire ve ansızın vermişti. Bahu Bike'yi vakit geçmeden saraya götürecekti.

O zaman aklına uğursuz bir ihtimal geldi: Kendisini kovalayanlarla karşılaşması muhakkak gibiydi; yanlışlıktan bahsetmek gülmeye olacaktı.

Eğer çarpışmak zorunda kalırsa artık kendisinin değil, yalnız genç kızın hayatını müdafaa etmesi lâzım gelecekti; kanının son damlasına kadar vildunu ona kanlı bir kalkan yaparak döğüşecekti; ölümün gelişini korkusuz ve esefsiz karşılayacaktı...

Geri dönüyorlardı; aynı yoldan, aynı yerlerden geçiyorlardı. Biraz sonra dağar-kada kalacaktı. Hep ilerliyorlardı; sözlerini söyledikleri, artık söylenecek şeyleri bulunmadığı için kelime konuşmadan gidiyorlardı. Birinin büyük ümitsizliğine karşı, diğeri mahcup ve şaşkıncı, halbuki tamamıyla anlaşmış görünüyorlardı, atlı yolculuk sessiz devam ediyordu.

Bahu Bike saraya döndüğünü biliyordu...

Onu şaşırtan neydi? Taymi'den başkasının yapmakta tereddüt edeceği, cesa-

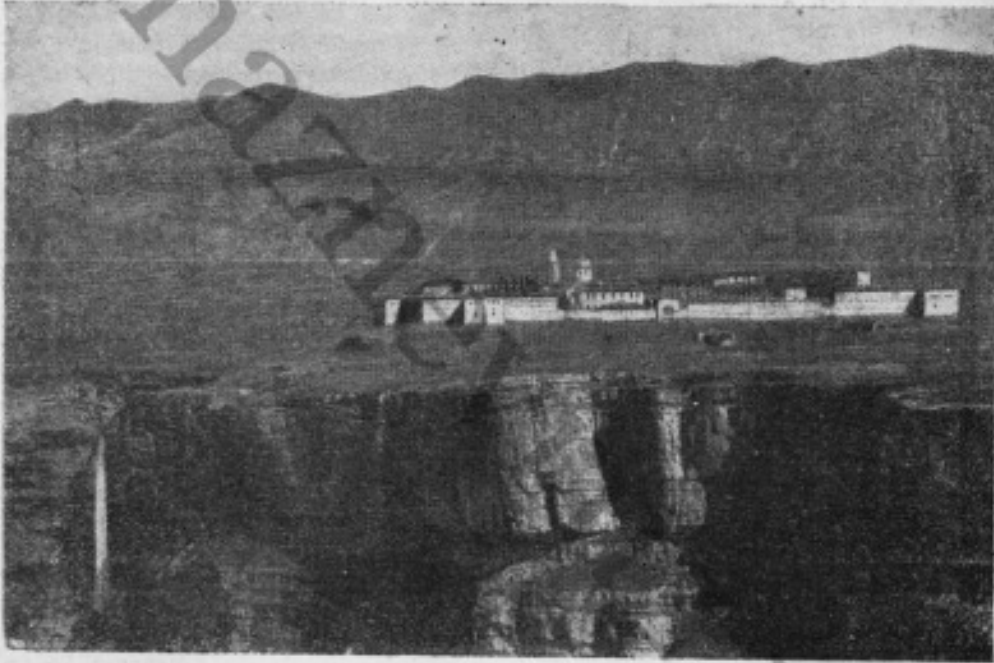
ret edemiyeceği bu güzel hareket değildi; aralarında güya yoluna koydukları bu acıklı anlaşmazlık, genç adama karşı duyduğu saygıyı sarsmıştı. Hayır, onu asıl şaşırtan, bu saygının büyümüş olmasıydı. O, daha önceden, cesur Abrek'in her fedakârlığı yapmağa kadir olduğunu bir defa daha ispat etmesini beklemişti.

Bunu düşündü ve kızardı.

Duyguları meçhul ve anlaşılabilir bir sebeple, karmakarışık bir boşluk içinde birbirleriyle çarpışıyor, çalkalanıyordu...

bulutlardan bir taç taşıyan zümrüt yamaçlı ve heybetli bir dağın güzellikleri kıyas edilebilir miydi? Bunlar öyle şeylerdi ki, cinsleri tamamiyle ayırıyordu.

Biri kalbinin, öteki milletinin sevgilisiydi. Bunları yalnız şahsi meziyetleri noktasından ölçüye vurmak da mümkün değildi, fakat Abrek'in tarafı pek ağır basarken, diğerine ait kefenin pek hafif gelmesinden korkuyordu. Mukayese fikrini kafasından attı; hattâ böyle bir düşünce üzerinde durduğu için kendisini azarladı. Fakat aynı zamanda cevapsız



Hunzah Sarayı

Kadın Kalbi...

Abrek'e niçin bu kadar isafsız davranmıştı? Acaba yedi yüz atının başında, nişanlısını bulmak için dağları aşan; atını çatlatacak öteki kadar, belki ondan daha çok sevgiye lâyık değil miydi? Fakat bu iki adamı mukayese etmenin imkânı yoktu... Ay ışığı altında pırıl pırıl uyuyan ve üzerinde hülya çiçekleri açılan engin bir denizle, başında şimşekli

kalan bir sürü sorulardan da kendisini alamıyordu; bazıları karışık, diğerleri belirsiz bir yığın hükümler kafasında çalkalanıyordu.

Millî adetlerden olan nezaket kaidelelerinden ayrılarak bu kadar sert konuşmağa mecbur muydu? Onu derinden derine yaralamış değil miydi? Şu halde, sözlerinin ne kadar ağır olduğunu farkında mı olmamıştı? Onun, ilk itirafları

nı nasıl karşıladığını unutabilecek miydi? O itiraflar ki, kendisine pek pahalıya mal olmuştu ve daha da olacaktı...

Niçin böyle söylemişti? Niçin bu şekilde davranmıştı? Fakat niçin saraya döneceğinden emin olmasına rağmen şimdi de garip bir sıkıntı, belki bir esef başlangıcı kalbini eziyordu? Ya bu yolculuğun uzun ve bitmez olmasını o niçin istiyordu? Niçin? Bahu, niçin?

Abrek ansızın durdu.

Atına nefes aldırarak niçin miydi?

Hayır, zira bu çalın koşuda atına zor hükmeden Abrek'in durması, kendisini kovalayanların kucakına atmak demekti.

Patikadan çıkarak sık bir ağaçlığın içine dalyorlardı...

Bu hareketin hiçbir hesaba aydurulmaksızın yapıldığı söylenebilir miydi? Genç adam iki de bir arkasına bakıyor, gayet ihtiyatlı davranıyordu; atını bu karanlık köşelerde dikkatle yürütüyordu; Sonra kendi haline bırakıyordu. Abrek yaptığı işten memnun görünüyordu, sâkin ve mûnis kalması için atan ter damlaları dökülen boynunu vakit vakit hafifçe tokatlıyordu...

Durdu. Ne bekliyordu?

Dağın eteğinde bulunmuyorlar mıydı? Kızın ötede patikanın kıvrımında ucunu sezebildiği yol memleketin büyük askeri yolu değil miydi? Geçtiği ve Hunzah'a dönmek üzere tekrar geçmeğe mecbur olduğu yol... Oraya sapmak için ne bekliyordu?

Birden sürekli vuruşlar duyuldu.

Acaba genç kızın kulakları mı böyle uğulduyordu?

Yoksa yedi yüz atının dörtünel gelişi miydi? Ahmat Han mıydı?

Bahu Bike şimdi o vuruşların ne olduğunu duyabiliyordu. Onun güçlükle işitebildiği sesleri, Abrek baskınlara alışık olduğu için daha evvel hissetmiş, keskin kulağı daha evvel bunun farkına varmıştı.

Nal uğıltuları yeri boğuk boğuk çekiliyerek yaklaşıyordu. Onlar iki dak-

ka sonra, belki şimdi oracıkta görüneceklerdi...

Genç kızın gözlerinin önüne bir takım karaltılar dikiliyor, amansız bir boğuşmanın hayali canlanıyor, ona her an yaklaşmakta olan tehlikeyi gösteriyordu. Bu düşünce ile genç kız korkudan titriyor, korku bütün vücudunu ve ruhunu kaplıyordu.

Gelenler oraya vardıkları zaman iki kısma ayrılarak biri büyük yoldan ilerler diğeri onların bulundukları dağ yolunu tutarsa ne olacaktı?

İki His Arasında

Gece yıldızsız ve karanlıktı. Sık ağaçlar arasında gizlenmiş bulunuyorlardı. Önlerinden geçseler bile onları görebilecekler miydi? Meğer ki... Evet, Bahu, senin için artık intikam saati geldi! Abrek'in aşkını merhametsizce öldürdüğü gibi, kalbinden de vur! Kararını çabuk vermen lâzım. Eğer Taymi Baybula-tın suçunu cezalandırmak istiyorsan bir haykırış, bir tek kelime yeter... O zaman, o mutlak ölecektir. Varsın kargaşalıkta serseri bir kurşun senin de kalbini parçalasın! Yeter ki Abrek bu kalabalık düşmanlarının önünde ezlierek, senin adına yaptığı hakareti canı ile ödemiş olsun! Böyle parlak bir intikam uğrunda ölmenin ne ehemmiyeti var; Bahu? Ve bu hareket senin için de güç olmayacaktır. Baybula-t senin ağzını tıkamamıştır. İstedığın gibi harekette serbestsin!... Fakat bu kadar nazik bir anda bunu niçin yapmadı? Bilerik mi yapmadı? Bu ihmal, bu unutuş isteyerek miydi? Roller şimdi değişmiştir; Bahu! Bu ünlü Abrek'in hayatı ve talihi sana, senin hareketine bağlıdır. Onu ister yasatır, ister öldürürsün. Fakat bu genç kahraba-nı ölüme sen sürükleyecek misin? Çoğlu Muhammedilyas Bahu, bu alçaklığı sen yapar mısın?

İlerde, yol üzerinde süvariler göründüler. Durdular. Bir iki dakika tereddütten sonra kol yeniden harekete geçti... İşte, bir kısmı dizgin kırdılar!... Onlara doğru, dağın derinliklerine daldılar.

Allahım, doğruca onların üzerlerine yürüyorlardı; şuracıydılar. Genç kız, kulaklarının âdeta içinde çınlayan nal seslerinin şaşırtıcı gürültüsüne rağmen kalbinin vuruşlarını duyuyordu. Orada bulunduklarının anlaşılmasından korkarak, çarpıntılarını boğmak için kalbini bastırıyor, Allah'a dua ediyordu.

Fakat, onlar dosdoğru geçiyorlardı. Patikadan gidiyorlardı; atlarının hızlarına kendilerini kaptırmışlardı; başlarını çevirmeyi gecenin kara perdesini delmeyi düşünmüyorlardı. Başlarını çevirseler bile, iri çalılıklar arasında saklanmış olan karaltıları görebilirler miydi? Küçük bir dönüş yapsalar doğru üstlerine gelecektirdi. Fakat bunu kim akıl edecekti? Hunzah veliahtının nişanlısını kaçıran adamın bu kadar yakınında bulunduklarına kim ihtimal verecekti? Kara ve kocaman karaltılar bitmeyen bir dizi halinde, birer kurşun gibi, önlerinde geçit resmi yapıyorlardı.

Allah Affetsin...

Geçtiler. Nallarının gittikçe hafifleyen akislerini arkalarında bırakarak sonuncuya kadar gittiler. Artık uzaktaydılar.

Bahu Bike'nin göğsünden ferahlık anlatan bir nefes boşandı. Bahu Bike bağırması, ağzından en küçük bir ses çıkmamıştı. İntikam hisleriyle taşmasına rağmen, kendisi için yaprak gibi titreyen bu adamı ele vermeye kalbi bir an bile razı olmamıştı.

Patikadan yola çıktılar; geldikleri gibi hızla dönmeğe başladılar. Taymi Baybulat yine bir şey söylemiyordu; o, sanki tunçtan bir adamdı.

Hunzah'nın kapılarından birinde delikanlı genç kıızı nazik bir şekilde yere bıraktı, sonra atından inerek onun müsaadesini almağa hazırlandı. Saatlerden beri kenetlenmiş duran ağzı ancak o zaman açıldı:

— Allahısmarladık, Bahu Bike... Sana saadet dilerim!

Artık gidebilirdi, fakat tereddüt ediyordu; birşey onu ahkoyuyordu.

Ancak duyulabilen pek hafif bir sesle fısıldadı:

— Beni affet...

— Seni Allah affetsin, Abrek!

Şehirden hâlâ sesler geliyordu; ateşlerin bir kısmı sönmemişti; ufuk ağarıyordu.

Delikanlı oraya baktı ve sol ayağını üzengeye koydu; bir sıçrayışta eğere oturdu, bacaklarını atın karnına yapıştırdı, dizginleri oynattı; vücudu dimdik ve alnı yukarıda, hızla gitti. Artık bir daha dönmiyecekti. Yolu sapmadan evvel ü zengilerin üstünde yükseldi, başını çevirdi:

— Allahısmarladık Bahu Bike...

Sözünü kendi kendine tekrarladı...

Genç kız orada duruyordu; o da dimdik ve mağrurdu; Abrek'in gidişine bakıyordu...

Ufuk şimdi kızarıyordu. Taymi Baybulat yakındaki sırtın en yüksek noktasına çıktığı zaman, kızıl ufuk üstünde şahlanan bir masal kahramanını hatırlıyordu.

O vaziyette, ebedi karılarla örtülü Elbruz'dan daha büyük, daha muhteşem görünüyordu; ona çarpacak bir fırtınanın, onu vuracak bir yıldırımın bulunması ihtimali yoktu. Sanki her darbeden biraz daha sertleşerek, her yaradan biraz daha kuvvetlenerek, her yuvarlanıştan biraz daha yükselerek tekrar görünöcekti.

Genç kız bu muhteşem manzara karşısında büyülenmiş; hayran bakışlarında, yeni ve büyük bir şey keşfetmiş insanların ruh aydınlığı olduğu halde, hareketsiz duruyordu.

Atının kızıl ufka vuran karaltısı birdenbire kayboldu. Ve Bahu ancak o zaman parlak fakat artık kaybedilmiş olan saadetinin rüyasından uyandı.

Abrek sırtın ötesindeki vadiye inerken genç kızin son sözlerini hâlâ kulaklarında buluyor, cevap veriyordu:

— Ben onun affını istiyorum!

Öksüz aşkını kan ve ateş içinde avutmağa gidiyordu.

(Devamı gelecek sayıda)

Bir Gün

Sanına gitmez başımdan bu kasvetli bulutlar,
Şimşek olup ufukta vine çakacağım ben,
Gözleri uzak yolu bekliyen nişanlıya
Zaferlerden renk alan bir gül takacağım ben!

Dokunma gel başıma konan devlet kuşuna,
Bırak beni götürsün bir emel savaşına,
Bir gün çıkıp Kazbek'in o mağrur dik başına,
O kahraman illere şanla bakacağım ben!...

Söyleyin, o vurdumu çiğneyen imansız,
Değmesin o telleri perişan duran kıza,
Bir gün gönül kaptırıp dağ deviren bir hıza,
Coşkun nehirler gibi orda akacağım ben!...

Ordadır hep varlığım, beşiğim, mezarım da,
Ordadır gençliğim -de, aşkım da, baharım da,
Halâ titriyor adı solgun dudaklarımda,
Kendimi ateşinde bir gün yakacağım ben!..

Elmas YILDIRIM

BU SES

Bakarsın «ah!...» ederim,
Bakarsın «hey, hey!...» derim;
İnlemek ve haykırmak
Benim soydan kaderim.

Bu seste yüce gayeler yatar,
Ne kısmama imkân var;
Ah, elde değil, yürekten
Kopuverme huyu var.

Fışkırdıkça bu «ah!...» far
İçim biraz ferahlar;
Ne yapayım bilmem,
İçtiğim zehir dolu kadehler.

Beyguva

Not : bir okuyucumuz, bu manzûmeyi,
Anayurd'a hasret Abhazyalı bir hemşeh-
rimizin «Ah!...» isimli kitabından alarak
bize göndermiştir. Biz de sütunlarımıza
dercediyoruz.

Uzun Hacı ve Bir İzah

Ahmet AVAROĞLU

MİLLÎ Azerbaycan «Müsavat» Halk Partisi Bülteni, iki sene önce «Millî Azerbaycan Müsavat Halk Partisi»nin 50. yılığını münasebetiyle özel bir sayı neşretti. Bir müddet önce okuma fırsatına bulduğum bu değerli eserde, sayın Mehmet Ali Resuloğlu'na ait «Müsavat Partisinin Kuruluşu» ser levhalı yazıda dikkatimi çeken bir iki hususta efkâr-ı umumiyeyi tenvir etmek lûmunu hissettim. Ancak, esasa geçmeden evvel, Uzun Hacı'nın kısa tercüme-i halini nakletmek istiyorum. Böylece mesele kendiliğinden tavazzuh etmiş olacak.

Uzun Hacı 1848 yılında Dağıstan'da Saltı Aulunda (köyünde) dünyaya geldi. Mükemmel bir tahsil gördü. Esasen varlıklı bir aileye mensup olması hasebiyle bütün tedris imkânlarına malikti. Bilhassa fıkıh, nûcum ve mantık ilimlerinde kuvvetli bir bilgiye sahipti.

1882'de doğduğu aulda büyük bir medrese inşa etti. Buraya Kuzey Kafkasyanın her tarafından talebeler geliyor ve tedrisat yapıyorlardı. Uzun Hacı, talebelerini «mürîdizm» zihniyeti ve ruhu içerisinde yetiştiriyordu. Bu durum Çarlık rusyasının gözünden kaçmıyordu. Nitekim çok geçmeden, yani 1892 yılında Çar idaresi Uzun Hacı'yi «tehlikeli şahıs» esbab-ı mucibesıyla Siberyaya sürgün etti.

Bir müddet Sibiry'a'da sürgün hayatı yaşayan U. Hacı, Astarhan'da bulunan Türk tacirlerinin teminatı ve nakdi kefaleti ile «Astarhan»da ikamet etmesi kaydıyla serbest bırakıldı. Ayrıca ilminden istifade edilmesi yani öğrenci okutması hususunda da devrin Çar'ından binbir güçlükle müsaade alındı. Bu durum 1917 yılına kadar böylece devam etti.

1917 Şubat ihtilâli vukua gelince Uzun Hacı derhal K. Kafkasya'ya döndü. Burada ilk milis teşkilâtını kurdu. Meşhur Gunip kalesini Rus garnizonundan geri aldı. 1917 Eylülünde Andi'de toplanan Millî Kurultay'da muvakkaten İmam seçilen Necmettin Gotsiliye yardımcı ta'yn edildi. Böylece 1918'de Uzun Hacı bilfiil beyaz ve kızıl müstevlilere karşı mücadelede girişti.

1919 sonlarına doğru Dargo'da karargâh kurdu. Kuzey Kafkasya Millî Hükümeti icraatına son vermek zorunda kaldıktan sonra da Kafkasya Dağlıları hükümetini idame ettirdi, namına hutbe okuttu ve para bastırdı.

Denikin'in arkadan vurularak mahvolmasını sağlayan yine odur.

Bu kadarlık malûmat beyanından sonra şimdi de esas meselemize geçelim:

Adı geçen bültenin 11 inci sahifesinde M. Ali Resuloğlu, «Birinci Dünya Harbi başladı sırada ve başladıktan sonra; aslen Şirvanlı olan, fakat İstanbul'da memuriyette bulunan, «İttihat ve Terakki» fırkasına mensup Şerif Bey nam bir kişinin Bakû'ye geldiğini, kendisiyle meşveretten sonra Terek nehri üzerindeki köprü'nün uçurummasına ve Kafkasyada isyan çıkarılmasına karar verdiklerini, bunun için de Tahran'daki Alman Sefareti kanalıyla bomba ve silâh temin ettiklerini; mezkûr köprü'nün tahribi işinin Dağıstan'da bulunan Uzun Hacı adlı bir hoca efendi vasıtasıyla tatbik sahasına konulmasının uygun görüldüğünü; bu münasebetle bir arkadaşlarını bir miktar para ve cephanelerle Uzun Hacı'ye gönderdiklerini ifade ettikten sonra aynen şunları yazıyor:

«Günler haftalar geçiyor hiç bir haber ve hareket duyulmuyordu. Takriben 1 ay sonra arkadaşınız döndü. Anlaşıldı ki, Uzun Hacı bombaları ve paraları almış ama, bu işi yapmamıştı.»

Aynı yazının bir başka yerinde de: Türk ordusunun geri çekilmesi kararı çıktıktan sonra, M. Emin Bey vasıtasıyla kumandanlar nezdinde Azerbancan'ı bırakıp gitmemeleri ricasında bulunuldu; aynı zamanda subayların birer üst rütbeye terfi ettirilecekleri ve askerlere çift maaş verileceği hususlarının beyan edildiği, buna rağmen bir netice alınamadığı zikredildikten sonra «İşin en feci tarafı, Azerilerden toplanan silâhları da beraberlerinde alıp götürmeleri idi.» denilmektedir.

Şimdi, meseleyi fazla uzatmadan, o günleri bizzat idrak etmiş bir şahıs olarak şu hususları açıklamak istiyoruz.

1. Uzun Hacı 1917 Şubatına kadar Astarhan'da ikamete mecbur edildiğine ve orada bulunduğuna göre, Birinci Cihan Harbi'nin başlamasına tekaddüm eden ve başlamasını müteakip tarihlere raslıyan (1914-1915) yıllarında Uzun Hacı'nın Dağıstan'da bulunması imkânsızdır. Binaenaleyh yazıda geçtiği veçhile U. Hacı'nın, Azerbaycan tarafından, Terrek Köprüsünü uçurmaya memur edilmesi katiyyen varit olamaz. Üstelik U-

zun Hacı gibi mert ve milliyetperver bir liderin böyle bayağı bir harekette bulunması da imkânsızdır. Kardeş Azerbaycan halkının yarım asra yaklaşan bir siyasi teşkilâtının 50. yılığı münasebetiyle hazırlanan ve tarihi değeri olan böyle bir eserde gerçeklerden bu derece uzaklaşılmasını üzümlere karşıladık.

Şayan-ı teessür bir husus da, Uzun Hacıden basit bir hoca efendi gibi bahsedilmesidir.

2. Diğer meseleye gelince: Türk ordusu Kafkasyadan ayrılırken, bilâkis silâh ve mühimmatını orada bırakmıştır. Yazıda söylenildiği gibi «Azerilerden toplanan silâhların götürülmesi» de imkân haricidir. Zira Osmanlı Türk ordusu modern silâhlarla mücehhez ve tam teşkilâtli ve eğitilmiş bir ordu idi. Azerbaycan halkının kadim ve o devrim harbinde işe yaramıyacak silâhlarını toplayıp götürmesi gayri kabildi.

Bütün bunları nakletmekteki gayem başlangıçta da belirttiğim gibi polemik yapmak değil, o günlerin hâdiseleri içerisinde bizzat yaşamış ve bilfiil vazife almış bir şahıs olarak, gerçeklerin (bilerek veya bilmiyerek) tahrif edilmesi karşısında efkar-ı umumiyei tenvir etmek tir.

Bunu yapabildi isem kendimi mutlu sayacağım.

Mutlaka okunması gereken bir eser!

KUZEY KAFKASYA

HÜRRİYET VE İSTİKLÂL DAVASI

Yazan: A. Hazer Hızal

İyi cins kâğıda basılmış olan eser 164 sahife olup ayrıca 18 resim, 3 harita ve 4 bayrak resmi ihtiva etmektedir.

Ödemeli olarak aşağıdaki adreslerden temin edebilirsiniz:

I. A. H. Hızal — P. K. 18 Cebeci — Ankara.

II. Av. Hakkı Kurmel — Beyoğlu, T okatlıyan İş Hamı No. 3/16 - İstanbul

GENERAL SULTAN KILIÇ GİREY

(1917 - 1921 yıllarında Kuzey Kafkasya — Bolşevik Rusya mücadelesinden sahneler)

Sefer E. BERZEG

— I —

(Bu yazıda, İkinci Cihan Savaşı yıllarında Kuzey Kafkasya istiklâl hareketinin askeri önderliğini yaparak bu yolda hayatını veren, idealist General Sultan Kılıç Girey'in hayatı ve 1917 — 1921 yıllarında Kafkasya'da Bolşevik Rusya'ya karşı yürüttüğü mücadele anlatılacaktır.

Yazının hazırlanmasında değerli bilgilerinden faydalandığımız Beyazıt S. Girey, Arslan Koşiko ve Davut Mambet Beylere teşekkürü bir borç bilmekteyiz.)

Sultan Kılıç Girey Kafkasya yakın tarihinin en vatanperver ve dikkate değer simalarından birisidir. 1886 yılında Kuban'da, Maykop kasabası yakınlarındaki Vulape (Ulski Aul) köyünde dünyaya geldi. Babasının adı Şahin Girey, annesinin adı Melekhan'dır. Hayli kalabalık olan kardeşlerinden erkek olanlar sonradan bütün Kafkasya'lılar gibi Bolşevik Rusya ile olan savaşımlara katıldılar ve içlerinden biri de bu savaşlarda öldü.

Sultan Kılıç Girey doğduğu zaman, Kafkas âdetlerine uygun olarak, aynı köyde oturan Meretiko ailesi nezdine p'ur (*) olarak verildi ve altı — yedi yaşına kadar bu aile ile kendi ailesi nezdinde tam bir Kafkas — İslâm terbiyesi alarak büyüdü. Tahsilini Kafkasya'nın Maykop, Ekaterinodar, Terekale (Vladikafkas), Tiflis gibi çeşitli şehirlerinde yaptığı için vatanını ve onun içinde bulunduğu kötü durumu küçük yaşlarından itibaren anlama-

(*) P'ur, Kuzey Kafkasya'da, doğan çocuğun diğer bir aile nezdine verilerek büyütülmesi şeklindeki sosyal bir müessesedir. Geniş ölçüde tatbik gören bu âdet Kafkas kabilelerinin kaynaşmasına geniş ölçüde hizmet etmiştir.



Genl. Kılıç Girey ve kardeşi
Beyazıt Girey

ya başladı. Kendisine yüksek tahsil konusu olarak askerliği seçmişti, Petrograd'da harbokuluna kaydoldu. Muvaffakiyetli bir tahsil hayatından sonra adını okulun şeref köşesine yazdırarak pekiyi derece ile mezun oldu, Varşova, Petrograd gibi çeşitli yerlerde bulunduktan sonra Kafkasya'da Armavir (Ermel — Hable) şehrinde vazife gördü. Muhtelif vazifelerde bulunduğu bu yıllar zarfında ilerde Rusya ve Kafkasya'da mühim roller oynayacak olan birçok şahsiyetlerle tanışıyor, bir taraftan da Türkiye'deki soydaşlarıyla temasa geçiyordu.

Rus İmparatorluğu'nun Kafkasya'yı istila uğraştığı uzun yıllar ve istila devresi esnasında Kafkasyalılar askerlik hizmetinden muafidılar. İlk bakışta lehlerine gibi görünen bu durum aslında onlara çok zararlı oluyor, bu suretle ilerleyen savaş tekniğinden ve askeri bilgiden habersiz kalıyorlardı. Askeri tahsil yapabilenler arasında birçok değerli subaylar çıkmakla beraber, bunlar da dağınık bir şekilde Rus birliklerinde ve ekseriya vatanlarından uzaklarda vazife görüyorlardı.

Çarlık tarafından ülkeye yerleştirilmiş olan Kazak'lar ise ayrı bir tehlikeydiler. Bunlar Kafkasyalılardan ayrı bir statüye tâbi tutuluyor ve birçok imtiyazlara sahip bulunuyorlardı. Ülkenin asıl sahiplerine aile başına beş—altı desyatın (*) toprak bırakılırken bunlar fert başına kırk — elli desyatın alıyorlar, buna mukabil atları ve techizatları ile orduya katılarak Rus ordusunun kuvvetli bir sınıfını meydana getiriyorlardı. Rusya Kuban eyaletinde %40 ve Terek'de %20 nisbetini bulan silâhlı ve sadık Kazak kolonisi sayesinde Kafkasya'da bazen ordusuz dahi geçinebiliyor ve bu durumun ülkede her fırsatta patlak veren milli ayaklanmaların bastırılmasında büyük rolü oluyordu.

İşte bütün bu sebepler yüzündendir ki,

(*) Desyatın (desetina): 8 dönümün karşılığıdır.

Kafkasyalılar 1905 Rus — Japon Savaşı esnasında aralarından gönüllü çıkardılar ve orduya koca bir tümen asker verdiler. Münhasıran Kafkasyalılardan meydana gelen bu tümen «Kafkas Süvari Tümeni» adını taşıyor ve Adıghe, Çeçen, Kabardey, İnguş, Tatar, Dağıstan adlı alayları ihtiva ediyordu. Sultan Kılıç Girey Rus — Japon Savaşına iştirak etmemişti fakat 1914 yılında başlayan Birinci Cihan Savaşı'na o da bu tümenin bir subayı olarak katıldı. Kafkas Süvari Tümeni Birinci Cihan Savaşı yıllarında önce Çar'ın kardeşi Mikhail Aleksandroviç, sonra da eski Gürcü kral ailesinden General Bagration tarafından idare edildi. Romanya ve Avusturya cephelelerinde çarpışırken olağanüstü cesaret ve disiplini ile muhasım ordulara dehşet saçarak «Diki Divizi» (Vahşi Tümen) lakabını kazandı.

Bu sırada Sultan Kılıç Girey de kendi birlikleriyle yararlıklar gösteriyor ve yalnız Kafkas Tümeni değil bütün Rus orduları çapında kendine bir isim yapmaya başlıyordu. Bütün Kafkasyalılar gibi onun'da devrin tek müstakil İslâm devleti olan Osmanlı Türkiye'si'ne karşı büyük sempatisi vardı. Bu yüzündendir ki Romanya'da Galiciya cephesinde bulunduğu sıralarda, Rus'lara esir düşmüş olan Türk askerleriyle yakından alakadar olur, bunların iyi muamele görmelerini temine çalışırdı. Hatta yine bu sıralarda, Rus'lar tarafından bir çiftlikde bulundurularak ağır yol işlerinde çalıştırılan elli kadar Türk esirini gizlice kaçırmış ve Kafkas üniforması giydirterek kendi birlikleri arasında muhafaza etmişti.

Onun milliyetçi karakterine bir misal olarak 1916 yılında Avusturya cephesinde geçen küçük bir olayı nakledeelim:

Dağıstan Alayı'na mensup yaralı ve yorgun bir er yolda giderken at üzerinde hızla yanından geçen bir Rus yüzbaşısını görmediği için selâm vermiyor. Bunun üzerine derhal geri dönen Yüzbaşı Rus'lara has galiz küfürlerle erin üzerine yürüyor, ve o kadar ileri gidiyor ki hakaretlere tahammül edemeyen Dağıstan'lı er

silâhını doğrultarak Yüzbaşı'yı vuruyor Rusların eline geçerse başına gelecekleri bildiği için derhal öteden beri adını duyduğu Sultan Kılıç Girey'e koşarak silâhını teslim ediyor ve durumu anlatıyor. Olayı tahkik ettiren Sultan Kılıç Girey, Dağıstan'lı eri alından öpüyor ve şu sözleri söylüyor:

«Merak etme, seni kurtarmak için elimden geleni yapacağım. Eğer sen o hakaretleri hazmedip sussaydın, bir Kafkas'lı olarak benim nazarımda asıl o zaman cezayı hakederdin.»

Sonra Dağıstan'lı eri kendi bölük komutanlarından birine teslim ederek ne pahasına olursa olsun kimseye vermeme-sini emrediyor. Eri teslim almaya gelen bir subay terslenerek geri gönderiliyor ve neticede Dağıstan'lı er Sultan Kılıç Girey'in ordudaki büyük nüfuzu sayesinde cezadan kurtularak sağ salım memleketine dönüyor.

İşte bu ve bunun gibi birçok olaylar Sultan Kılıç Girey'i bütün yurttaşlarına sevdirmiş ve askerler arasında «Askerlerini dağlar gibi koruyan General Sultan Kılıç Girey...» şeklinde şarkıların çıkmasına sebep olmuştur.

Birkaç asırdır doğuya ve batıya doğru durmadan genişleyen, birçok milletlerin istiklallerini yokeden Çarlık Rusya'sı Birinci Cihan Savaşı'na ancak üç yıl dayanabildi. Siyasî ve iktisadî buhranlar, cephelerdeki muvaffakiyetsizlikler ve daha doğrusu tezatlarla dolu yapısının tabii bir neticesi olarak 1917 yılında Sosyalist İnkılâbı'na sürüklendi. Küçük bir karışıklıkla başlayan olaylar Çarlık Rusya'sını tarihten silmeğe kâfi geldi. Çar'ın 15 Mart'ta tahttan feragati ve Prens Lvov Hükümeti'nin de düşmesinden sonra Kerenski'nin muvakkat sosyalist hükümeti idareyi ele aldı. Artık Rusya'da ki iç mücadele Sosyalistlerle Bolşevik'ler arasında cereyan ediyordu Kerenski Hükümeti ülkede tam bir otorite kuramadığı halde inatla harbi devam ettirmeye çalışırken Bolşevik ajanları

Rus Ordusu safları içinde de yıkıcı faaliyete geçtiler. Disiplin tamamen yokoldu, yorgun ve savaştan bıkmış askerler «Silâhını al köylüne git, sana ayrılan arazi parçasını gaspet...» tezine dayanan Bolşevik propagandası ile kitle halinde cephe-den fırara, kumanda heyetlerini imhaya ve çapulcu çeteleri halinde Rusya'ya yayılmaya başladılar. Kafkas Süvari Tümeni bu durumda dahi tam disiplinli ve Bolşevik propagandasına karşı muafiyet gösteren tek birlik olarak kaldı. Fakat bu zamanda bütün Rusya'da olduğu gibi Kafkasya'da da karışıklıklar başgöstermiş, yerli halkla Kazak'lar ve Rus'lar arasında çarpışmalar başlamıştı.

İnkılâptan sonra Kuzey Kafkasya'da teşekkül etmiş bulunan Merkez İcra Komitesi, Haziran'ın ilk günlerinde Pşimak ho Kosok'u murahhas olarak Petrograd'a gönderdi. Kosok, Başbakan Kerenski ile görüşerek Kafkas Süvari Tümeni'nin anavatana iadesini istedi. Aralarında şöyle konuşular:

«Biz bütün varlığımızla fırkayı silâhlandırdık, size teslim ettik. Halbuki şimdi orada bizim ve onların çocuk çocuğumuzu sizin askerleriniz öldürüyor. İşte tecavüzlerin listesi, tarihleriyle bildiriyoruz.»

«Siz Kafkas harplerine yeniden mi başlayacaksınız?»

«Hayır, biz harp istemiyoruz fakat mecbur olursak yaparız ve fırkamızı da kendimiz geri çağırırız.»

«Peki Başkumandan'la görüşeyim cevap veririm.»

Bu cevap verilmedi ve Kosok memleketine döndü. (*)

Rusya sür'atle anarşiye sürükleniyordu. Üstelik yeni Başbakan ile Başkumandan General Kornioy arasında da önemli anlaşmazlıklar vardı. 26—27 Ağustos'da Moskova'daki konferansta yaptıkları konuşmalarla aralarındaki anlaşmazlık daha da şiddetli bir hal aldı ve 8 Eylül'de

(*) Kadırcan Kafil: Şimali Kafkasya, S. 133, İstanbul, 1942.



Bayazıt Girey, Sabit Girey, Kılıç Girey (1921)

General Kornilov, Kerenski'ye karşı fitlen harekete geçti. General Alekseyev'in aracılık teşebbüsü de aklın kaldı. Kornilov, General Krinov komutasındaki Kafkas birliklerini ön saflardan ayırarak kuvvetli bir askeri idare kurmak gayesiyle başkent Petrograd üzerine sevketti. Bolşevikler harekâta mani olmak için demiryollarını tahrip ve manialar meydana getiriyorlar, asker trenlerine bombalar savuruyorlardı. Petrograd'dan yol üzerindeki istasyonlara, trenlere yol verilmemesi için emir üzerine emir yağıyordu. Bu keşmekeş ve harp havası içinde Kafkas Süvari Tümeni yoluna devam ederek Petrograd önlerine kadar geldi ve şehri panik içinde bıraktı. Binlerce amele silâhlı olarak şehri müdafaaya hazırlanmıştı. Askerler Dno ve Vritsa istasyonlarını civarında kamp kurarak şehre girme emrini beklediler. Başta General Sultan

Kılıç Girey olmak üzere Kafkaslı subayların çoğu Bolşevik tehlikesini yakından gördükleri için Kornilov'un hareketini tasvip ediyordular. Fakat buna rağmen Kafkas birlikleri Petrograd'a girmediler. Çünkü Kafkasyalılar bu karışık günlerde kendilerine çok faydalı olacak olan askerlerinin Rus iç harbinde ve vatandan uzakta harcanmasını istememişlerdi. Kuzey Kafkasya Merkez İcra Komitesi'nin ve Petrograd'daki Bütün Rusya Müslümanları Komitesi'nin teşebbüsü ile harekât durduruldu. Tümenin komutanlığına General Polovtsev (Rus) tayin edildi ve anavatana gönderilerek her alay kendi muntikasına dağıtıldı. Böylece General Kornilov'un hükümet darbesi teşebbüsü suya düşmüş fakat neticeden Bolşevik'ler kârlı çıkmış bulunuyordu.

Kafkas Süvari Tümeni'nin harekâtının durdurulmasında önemli rol oynayan

Kafkasya'lı müessillerden Aytek Namitok bu olaylardan bahsederken şunları söylüyor:

«Bu hareketimiz hasebile, Kafkas Fırkası'nın Petrograd'a girmesini men ettiği mizi hatırladığım zamanlarda kendi kendime birçok defalar sordum. Doğru mu yaptık? Acaba tarihi bir hata mı işledik? Evet Bolşevizmin mevkîini temin etmeye iddik daha mı iyi olurdu?»

İnsanın kendi işi için hâkimlik yapması çok zordur. (*)

Kafkas Süvari Tümeni'nin Adighe Alayı'na mensup birlikleri silâhlarıyla birlikte vatana döndükleri ve Kuban'da Ekaterinodar şehrine ulaştıkları zaman yurttaşları onları büyük sevinç gösterileriyle karşıladılar. Alayın, ülke ileri gelenlerinin talebiyle silâh altında tutulan bir bölüğü ve bazı subaylar şehirde kaldı, diğerleri köylerine ve evlerine dağıldılar.

Kafkasya'lılar, Sosyalist inkılabından sonra Mayıs ayı başında Terekale'de topladıkları bir kongrede ülkenin durumunu görüşmüşler ve bir Merkez İcra Komitesi teşkil etmişlerdi. Daha sonra, Andi'de yapılacak ikinci kongre için her tarafta mahalli toplantılar yapılır ve temsilciler seçilirken Kuban Çerkes'leri de Ekaterinodar güneyindeki Hakurin — Hable köyünde toplandılar. Bütün Çerkes ileri gelenlerinden başka, onlar arasında tamamen asimile olmuş bulunan Arnavir ve civarı Ermeni'lerinin de katıldıkları ve Çerkesce konuştukları bu kongrede Kuzey Kafkasya Birliği'ne iltihak kararı alındı. Sultan Şakhim Girey, Murat Khatagovko, Hamid Trakho, Aydemir Namitok ve Aydemir Siyukh Andi'deki Kuzey Kafkasya Umumi Kongresine gönderilmek üzere delege seçildiler. (*)

Bu zamanda Kafkasya ve özellikle Kuban bölgesi hayli karışık bir durumda bu-

lunuyordu. Kuban Çerkes'lerini bir taraftan Kazak'lar, diğer taraftan Rus'lar itti-faklarına dâvet ediyorlardı. Çerkesler bu kargaşalıkta Kazak'lar ile birlikte hareket etmeyi daha uygun gördüklerinden onlarla birleşmeye karar verdiler. Bu karardan sonra Kuban'da Çerkes ve Kazak'lardan mürekkep bir hükümet vücuda getirildi. (**) En yüksek idare organına Kuban Ülke Meclisi deniyor, onun üyelerinden de ülke hükümeti seçiliyordu. Hükümetin başında Kazak askeri atamanı General Filimonov vardı ve Ülke Meclisine seçilen Çerkes temsilcileri arasında Kasbolet Ulaghay, Kuşuk Natırbıko, Sultan Şakhim Girey, Aytek Namitok, Ançok Şinghokh, Murat Khatagovko, ve Seferbi Siyukh bulunuyorlardı. Bunlardan Kuşuk Natırbıko Kuban Hükümeti'ne de seçildi. (***)

Bu hükümet Kuban Çerkes'lerinin güvenemedikleri cephelerden hiç olmazsa birini emniyete almak ihtiyacından doğmuştu. Esasen, Çarlığın büyük lütuflarını görmüş olan Kazak'lar ihtilâli ve Çarlığın yıkılmasını hiç hoş karşılamamışlardı. Kuzeydeki sosyalistlerle Kafkasya'lılar arasında ezilmekten korkuyor, bu bakımdan onlarla anlaşmayı arzu ediyorlardı. Zira Kuban ve Don'daki Rus'larla olan münasebetleri de son derece gerginleşmişti.

Bu şartlar altında Don ve Kuban Kazak'larının liderleri Kafkasya'lıları, Don, Kuban, Terek, Astrakhan Kazak'larını ve Kalmuk'ları içine alacak bir «Güney — Doğu Birliği»nin yaratılması imkânlarını düşünmeye başladılar. Kafkasya'lıları da razı edeceklerdi fakat bu konudaki görüşmelerin devam ettiği bir sırada, 7—8 Kasım 1917 de Bolşevik'ler Petrograd ve

(**) Şimali Kafkasya Ahvâli (Makale) İkdâm Gazetesi. 10 Haziran 1918. İstanbul.

(***) İ. Natırbov: The Circassians Part in The Civil War.

Caucasian Review, No: 1, München. 1956;

(*) P. Kosok: Revolution and Sovietization In The Northern Caucasus. Caucasian Review, No: 2, München, 1956.

Merkezi Rusya'da iktidarı ele geçirdiler. Bunun üzerine Kafkasya garnizonlarında bulunan Rus askerlerinin çoğunluğu da Bolşevik Lenin Hükümetinin tarafını tuttular. Bu yüzden Güney — Doğu Birliği'ne katılacak bölgeler arasındaki münasebetler imkânsız hale geldi ve her bölge kendi başının çaresine bakmak zorunda kaldı.

Doğu Kafkasya'da Merkez İcra Komitesi lideri **Resit Kaplan**'ın idaresinde Terek'deki Kazak'ları da içine alan bir Terek — Dağıstan Hükümeti kuruldu. Fakat Kazak'ların çoğu, Kafkasyalıların kendilerini hakimiyetleri altına alacağından korkarak Bolşevik'ler tarafına meyiletiler. Kafkasyalılarla birleşme taraftarı olan Terek Kazak Atamanı M. A. Karaulov da kısa bir zaman sonra öldürüldü. (*).

Batı Kafkasya'da ise Kuban Hükümeti, Bolşevik Hükümetini tanımayarak Merkezle olan bütün münasebetlerini kesti ve Kuban dahilinde devlet hakimiyetini üzerine aldığı ilân etti. Başlangıçta, Başkent olan Ekaterinodar'ın aşayışı Çerkes süvari bölüğü ve Kazak müfrezelele ile temin edilebiliyordu. Fakat sükûnet uzun sürmedi. Rusya'da Bolşevik'lerin iktidarı ele alması ve Don'da Kazak'lar arasında iç harbin başlamasından sonra Bolşevik ajanları Kuban'a da yayıldılar ve bilhassa kalabalık nüfuslu yerlerde kendilerine taraftar buldular. Rus'ların hemen hepsi ve Kazak'ların da bir kısmı derhal Bolşevizme meyiletiler. Ekaterinodar'da Poluyan Kardeşler ve oğulları faaliyette idiler. Sokaklar her gün hükümeti devirip anarşi yaratmak isteyen ihtilâlcilerle dolup taşıyor, bölgede asker kaçakları ve yağmacı çeteleri yolları keserek bir köyden diğerine gitmeyi dahi mesele haline getiriyorlardı. Üstelik Bolşevik Hükümeti, Türkiye ve İran hudutlarından kumanda hey'etlerini imha ederek başıboş dönmekte olan Bolşevik as-

kerleri de sürüler halinde Kafkasya'ya sevkettmeye başladı. Fakat Terek bölgesinde Kabardey ve Çeçen'ler bu kıtaları soyarak silâhlarını ellerinden aldılar ve demiryoluna hakim oldular. Bolşevik Hükümeti de askerlerini Trabzon ve Batum tarikiyle Novorosiisk (Tsemez) ve Yalta'ya sevketti ve buralardan Ekaterinodar üzerine harekât başladı. 39. Rus piyade alayına mensup askerler oraya kaçmış bulunan subaylarından intikam almak ve şehri yağma etmek gayesiyle Ekaterinodar üzerine yürüdüler. Şehirde bulunan Kazak Yüzbaşısı Pokrovski sayısı 2000 e varan bu subayları toplayarak Bolşeviklere karşı harekete geçirdi. Şehirde bulunan Çerkes subay ve askerler de derhal onlara iltihak ettiler. Bu sırada Ekaterinodar civarında Voşepsikuay'da Bolşeviklerle savaşa kararlı 2000 kadar Çerkes toplanmıştı. Fakat bunların çoğunda ateşli silâhlar olmadığı gibi bazılarında da eski tip çakmaklı tüfekler göze çarpıyordu. O sırada Çerkes subaylarında Albay Sultan Kırım Girey oraya geldi. Sultan Kırım Girey, Rus — Japon Savaşı'na ve Birinci Cihan Savaşı'na katılmış tecrübeli bir askerdirdi. Voşepsikuay'da toplanmış olan Çerkes'leri ikna ederek dağıtmaya çalıştı. Sayıca ve silâhca çok üstün olan Bolşevik'ler onları ilk çarpışmada imha edebilirlerdi, şimdilik onların yapabilecekleri birşey yoktu... Münakaşalar sonunda Albay onları ikna edemedi, biraz da güvendirildi. Kırım Girey esasen daha evvel memleketi terketmeye karar vererek bunu akrabası olan Sutlan Kılıç Girey'e de söylemiş fakat onun «Pekâlâ sen git, ben de gideyim. Fakat bizlerin gitmesiyle mesele hallolacak mı, bu başsız ve teşkilâtsız millet kime bırakıp gideceğiz?» şeklindeki sözleri üzerine fikrinden vazgeçmişti. Voşepsideki olaydan sonra kararı kat'ileşti ve üç kardeşi ile birlikte Türkiye'ye gitmeye karar verdi. Fakat Bolşevik'ler onları yol üzerindeki Garyaçi Kluç mevkiinde kuşatarak yakaladılar ve feci bir şekilde öldürdüler.

(*) Pşimakhos Kosok: Adı geçen makale.

Bu sırada Novorossisk'i terkeden Bolşevik askerleri bir Çerkes şirinin belirttiği gibi «Her gördükleri köyü yağma edip, ovaları cesetlerle doldurarak» Ekaterinodar'a doğru ilerliyorlardı. İki Çerkes bölüğü onları Enem'de karşıladı ve muvaffakiyetli bir savaş onlara cephanesi ile birlikte 1500 silâh kazandırdı. Yoldaşlarının mağlûbiyetini öğrenen diğer Bolşevik'ler de trenlerden inerek kendilerine katılan çapulcularla birlikte Ekaterinodar'a yürüdüler. Pokrovski, Çerkes'ler ve az sayıdaki arkadaşları ile onları karşıladı ve tamamen imha etti. Pek azı kurtulmaya muvaffak olabildiler. Çerkes'ler ve Pokrovski'nin adamları ertesi gün Ekaterinodar'a çekildiler. General Fili-monov, Pokrovski'yi General yaptı ve şehri müdafaa eden kuvvetlerin başına kumandan tayin etti.

Bolşevik'ler bu olaylardan sonra meseleye daha fazla önem vermeye ve No-

vorossisk, Taman, Temriyuk, Yeisk sahillerine asker çıkarmaya başladılar. Don'da General Kornilov, General Kaledin ve General Alekseyev Don Kazak'larını toplayarak bir Kazak hükümeti kurmak ve Bolşevik'leri ezmek teşebbüsünde bulundularsa da Kazak'ların Bolşevik'lere iltihakları üzerine Kaledin intihar etti. Kornilov, Kuban'da Bolşevik'lere mukavemet eden Çerkes'lere iltica etmek üzere Don sahillerinden güneye doğru Türkistan Alay'ından ikiyüz asker, bir o kadar Kazak askeri ve bir takım Rus subaylarıyla hareket etti. Bundan sonra Bolşevik'ler Mançob ve Tikhoretsk taraflarından Kuban üzerine yürüdüler ve Ekaterinodar'ı her taraftan kuşatarak taarruza başladılar. (*)

(Devam edecek)

(*) Şimali Kafkasya Ahvali. İkdam Gazetesi. 10 Haziran 1918. İstanbul.

HASRET

Ne zaman bir gariplik gökse yalnızlığuma
Batan güneş misali ağır ağır göçerim,
Ağaran saçlarımla bakıp gençlik çağuma
Elem çiçeklerinden yudum, yudum içerim.

Hasreti, alev, alev bayrak yapıp gönlüme
Seller gibi coşacak bir sabahı beklerim'
Kafkas senin uğruna koşanlarçın ölüme
Boşa açılmayacak göğe kalkan ellerim.

Annemin ninnisidir kulaklarımdaki ses
Kheküj, (*) Kheküj diyerek ne türküler söylerdi,
Şimdi ne bir yuvam var, ne derdime bir makes,
Beni anlayan ancak o yemyeşil köylerdi.

Yüzyıllar varki bugün o rüyayı görürüz,
Sıra dağlar gibiyiz, dumanlıdır başımız,
Baş eğmedik kimseye, o ruhla övünürüz,
Göçler tüketti bizi yoktur mezar taşımız.

Hasan YEDİÇ

(*) Kheküj: Eski vatan.

Hedefe Doğru

M. N. BEŞTOY

Dergimizin ilk sayısının, başta Türkiye olmak üzere Hür Dünya kamu oyun-da yarattığı müsbet tesir, tahminimizin fevkinde olmuştur. Bunu, dergimiz hakkında basında yayınlanan yazıların, bizimle görüşen veya mektup gönderen bir çok okuyucumuzun samimi ifadelerinden anlamaktayız. Bilhassa, Türkiye'deki milliyetçi ve antikomünist çevrelerde dergimizin gördüğü büyük rağbet, çalışmalarımızdaki şevk ve heyecanı arttırmış; bizleri, bu yolda daha çok gayret ve fedakârlığa sevk etmiştir.

İşte, bu tatlı atmosfer içinde, sizlere dergimizin ikinci sayısını takdim etmiş bulunuyoruz.

Şunu, kat'iyet ve iftiharla belirtmek isteriz ki, vatanlarının, Rus emperyalistleri tarafından tamamiyle işgal edilmesinden bu yana tam bir asır geçmiş olmasına rağmen, Kuzey Kafkasyalıları, milli benliklerini taptaze muhafaza etmektedirler. Bu kadar uzun bir zaman, anayurtlarından binlerce kilometre uzakta veya Kafkasya'daki azgın terör şartları altında kalmış olmaları, onların kalbindeki vatan ve hürriyet aşkını söndürmek şöyle dursun, için için yanan ve her an indifaya hazır bir volkan haline getirmiştir. Artık onlar, üç buçuk asırdanberi devam eden ve şanlı tarihlerini altın yapraklarla süsleyen istiklâl mücadeleleri ile, hür ve müstakil yaşamağa hak kazanmış bir millet olduklarını; kaçıp ederse, bu mücadeleye ebedîyyen devam edeceklerini, bütün dünyaya isbat etmiş bulunuyorlar.

Kuzey Kafkasyalıların, kendilerinden sayıca en az otuz defa büyük olan Çarlık Rusyasının mütemadî saldırılarına karşı, vatanlarını tam 270 yıl başarı ile müdafaa ettikten sonra; her defasında da, görül-

memiş bir gaddarlıkla bastırılmasına ve içinde bulundukları ağır şartlara rağmen, son bir asır zarfında sık sık yaptıkları milli isyanlar; Hür Dünyadaki Kafkasyalıların yıllardanberi bıkip - usanmadan devam ettirmekte olduğu ve her gün biraz daha inkişaf eden milli çalışmaları; ve nihayet, Kafkasya ile ilgili diğer yayınlarda olduğu gibi, Hür Dünya'daki Kafkas muhaceretinin, dergimizin yayını karşısında duyduğu heyecan ve hassasiyet... bunun en canlı delilleridir.

Şimdi, Kafkasya Milletlerinin dünya devletleri nezdindeki temsilcileri, Kafkasya'yı terkederek, Hür Dünya ülkelerine göç etmek zorunda kalmış olanların ahfadıdır. Zira, Sovyetler Birliğine dahil diğer milletlerde olduğu gibi, anayurtlarında kalan Kafkasyalıların da siyasi hakları ellerinden alınmış bulunmaktadır. Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti, emperyalizmin parçala ve yok etme prensibine uygun şekilde birtakım muhtar (!) cumhuriyet veya eyaletlere parçalanarak, bunların başına da, her türlü direktifi Moskova'dan atan kukla hükümetler getirilmiştir.

Hür Dünyada yaşayan bütün Kafkasyalıları tam bir birlik ve beraberlik içinde, olanca güçleriyle, kutsal mücadelesine devam etmek azmindedirler. Tâ ki, Kafkasya istiklâline kavuşuncaya kadar. Bu hususta, milletlerin istiklâllerine saygı duyan bütün barışsever devletlerin desteğini göreceklerine de inanmaktadır.

«Başta, Müslüman ve Türk halkları olmak üzere, Rus esiri bütün milletlerle, müşterek düşmana karşı güç birliği yapmak» Kuzey Kafkasyalıların tabii ve değişmez kararıdır.



Başhüyük

Röportaj :

Başhüyük

H. SILPAĞAR

Berrak bir sonbahar günü...

İnanılmaz bir süratle İstanbul - Konya arasını kateden mototren'in ritmik sarsıntılarını ta ruhumda duyarak derin bir haz ve zevk içerisinde yol alıyorum. İçimde, hedefe bir an önce erişmek isteyen kimselerin sonsuz arzusu var. Yerimde duramıyorum âdeta. İçim içime sığmıyor. İşte bulunduğum kompartmanın penceresi. Buradan dışarıyı seyre dalyorum:

Hasadın unulmaz gadrine uğramış, yeknesak tarlalar gözlerimin önünde titreyiyorlar; yarış: mutlak surette kazan-

mak isteyen bir atlet havliyle peşimizden koşuyorlar ve sonra derin bir teslimiyetle gerilerde, ta uzaklarda kalıyorlar...

«Yolculuk başladı Haydarpasa'dan» diyordu şair, bizimki de Eskişehir'den başlamıştı. Zaman öylesine çabuk geçiyor ki... İşte Kütahya, Afyon, Çay, Akşehir... derken Ilgın'a gelivermişiz. Hava da iyiden iyiye karardı. İki istasyon sonra Sarayönü'nde olacağız...

Saat 20,45... Mototren ağır bir sarsıntı ve ihtizazla duruyor. Yolcular uykulu gözlerle birbirlerini süzüyorlar, saniyelik bir sükût ve aceleyle iniyorum...

Kısa bir yürüyüş, az sonra kendimi, siyah bir otomobilin içinde buluyorum. Gideceğimiz yere 7 km. lık bir yol var. İşte geldik bile...

Şu anda sonsuz bir haz duyuyorum... Ebedi firakını ruhumun derinliklerinde hissettiğim Kafkasyanın şirin bir bel-desindeyim sanki.

Köylerde görmeye alışık olmadığım bir manzara ile karşılaşıyorum; son derece muntazam ve geniş caddeler; bunlara muvazi veya amudi sokaklar boydan boya uzanıyor. Caddelerin yanlarında sıra sıra dizilen akasyaların, ay ışığında be-lerlenen siyah silüetleri içime ferahlık veriyor. Etrafta mesut bir sessizlik var. Kısa bir intizardan sonra yola koyulu-yorum. Artık vuslata erenlerin ruh ha-lini taşıyorum. Ve dudaklarımdan, ihti-yarında omlaksızın şu sözler dökül-üyor: «Seni bütün ruhum ve kalbimle ku-caklıyorum efsunkâr Başhüyük...»

★

Başhüyük yeni sayılacak bir köy. Bu-ranın sâkinleri 1905 muhacereti esnasın-da Kuzey Kafkasya'dan hicretle buraya gelmişler, Köyün kuruluşu 1910 yılında tamamlanmış. Evler, caddeler ve sokak-lar son derece plânlı bir şekilde inşa e-dilmişler. Aynı orijinalite el'an devam ediyor.

Köylü hemşehrilerimle tanışmam çok samimi ve heyecanlı bir hava içinde ge-çiyor. Bana, Kafkas konukseverliğinin müessesem bir örneğini gösteriyorlar...

İlk işim köyün en yaşlılarından malû-mat almak oluyor. Hacıbiyî nam kişinin ağızetine gidiyoruz. Bizi sevinç gözyaş-ları içerisinde karşılıyor. Ancak 65 ya-şında görünen, fakat 90 ılık olduğunu hay-rette öğrendiğim bu nur yüzlü ihtiyar, başlı başına bir Kafkas türkçesi ile bana şu bilgii veriyor:

«Yirmi sekiz yaşlarındaydım. O zaman bizler Şimali Kafkasya'da idik. Köyümüz Karaçay'da Teberdi suyunun kenarında idi. Müreffeh bir hayat yaşıyorduk. Ko-yun, sığır ve at sürülerimiz vardı. Ama

bu mutlu günlerimizin böylece devam e-dip gitmiyeceğini biliyorduk. Zira, İmam Şamil'in sükutundan bu yana ezeli düş-manımız Ruslar, ata yadigarı vatanımızı işgal altında bulunduruyorlardı. Bizden önceki bir çok yurttaşlarımız gibi, bizle-rin de bir gün güzel yurdumuzdan zorla çıkarılacağımız aşikârdı. Ve öyle de ol-du. Anavatanın ebedi hasretini derünü-muzda hissederek yerimizden - yurdu-muzdan çıkarıldık. O günlerdeki trajik manzarayı, bugün hatırlamak bile istemi-yorum. Ne ise... hamili bulduğumuz gemilerle İstanbul'a geldik. Türk Hükû-meti bize son derece samimi yakınlık gösterdi. Yaralarımızı sardı. Bizleri grup-lar halinde Anadolu'nun en güzel yerle-rine iskân etti. İşte Başhüyük köylü de o zaman kuruldu. Şimdi rahatız, ama orada kalanlarımızı unutmak da elden gelmiyor.»

İhtiyar Hacıbiyî'i iyice yormuştum. Müsaadesini istiyerek ayrılıyorum. Daha sonra Gençlik Klübüne geliyorum. Ora-da bulunanlarla, aramızda şu mülâkat cereyan ediyor:

S — Köyünüzün ismi neden Başhü-yük?

C — Hemen yakınımızda kadim Ana-dolu'dan kalma bir höyük kalıntısı var-dır. Başhüyük isminin bundan neş'et et-tiği söyleniyor.

S — Köyün nüfusu ve iskân durumu hakkında malûmatınız?

C — Köyümüzün resmen kuruluşu 1910 yılına rastlar. Bugünkü durumda 450 ha-ne mevcuttur. 1960 sayımına göre nüfus-umuz 2607'dir.

S — Köy idaresi hakkında bilgi rica edebilir miyim?

C — Eskiden muhtarıktık. 1937'den sonra Belediye teşkilâtı kurduk. İki ma-halle var, tabii iki de mahalle muhtarlı-ğı.

S — Burası ovalık ve oldukça kurak bir yer, su ihtiyacınızı nasıl gideriyor-sunuz?

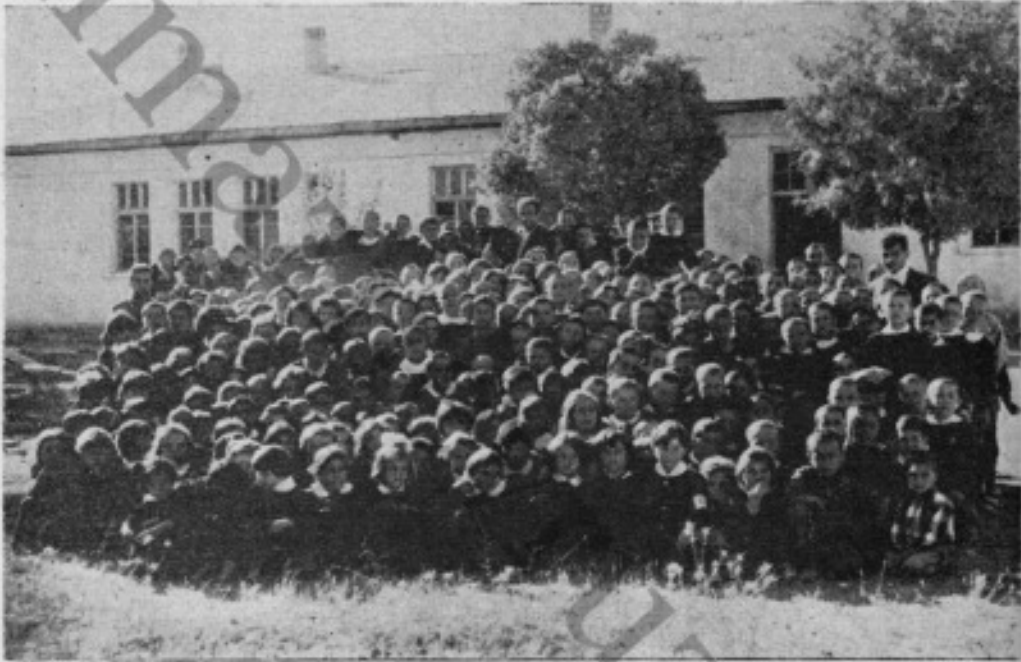
C — Hemen her evde tulumbalı kuyu vardır. Eskiden bunlarla idare ediyor-

duk. 1947 yılında kendi gayretimizle 15 km. mesafeden içme suyu getirdik ve 20 adet çeşmeye akıttık. Şimdi de bu suyu 35 m. yüksekliğinde bir depoda topluyoruz ve buradan evlere tevzi edeceğiz.

Bu cevap karşısında tebrik ve takdirlerini ifadeden kendimi alamıyorum. Gerçekten, her köy böylece çalışsa, bütün köyler ve dolayısıyla memleketimiz kalkınmış olurdu.

şehirler arası seferlerde çalışır) ve diğer küçük motorlu vasıtalar mevcuttur. Ayrıca hemen her evde radyo bulunmaktadır.

Köylü hemşehrilerimle yaptığım bu mülâkattan memnun ve müsterih, Klüpten ayrılıyorum. Daha sonra köy ilkokuluna gidiyoruz. Okul müdürü Özkan Orman beğ büyük hüsnükabul gösteriyorlar.



Başhüyük ilkokulu

S — Genellikle köyün geçim durumu nelere bağlıdır?

C — Çiftçilik ve hayvancılık. Hayvancılığımız, son yıllarda, mer'a azlığından iyice geriledi. Fakat çiftçilik durumu oldukça iyidir.

S — Ziraatta modern metodlardan faydalıyor musunuz?

C — Evet, hemen her yeniliğe uymaya çalışıyoruz. Bu cümleden olarak köyümüzde el'an, 85 traktör, 30 biçerdöğer, 10 kamyon, 20 otobüs (bunların ekserisi

iki ders arasındaki teneffüs aralığından istifade ederek okul müdürünü sual yağmuruna tutuyorum:

S — Köyünüzde ilk tedrisat hangi tarihte başladı?

C — 1915 yılında.

S — Mektebiniz eskiden de burası mıydı?

C — Hayır, eskiden cami'nin yanında ki bir mahalde tedrisat yapılırdı. Bu mektep 1932 - 1933 ders yılında köylüler tarafından inşa edilerek tedrisata açıldı.



Yaprak dökümü — Ali Han ve M. Zihni Hızal Ahmet Nebi Magoma'nın mezarı başında (München)

S — Mektebiniz hakkında biraz daha tafsilâtlı malûmat verir misiniz?

C — 5 sınıfımız ve 5 dershanemiz mevcuttur. 6 öğretmen kadromuz vardır. Öğrenci sayımız 315 tir. Ayrıca, mütevazı de olsa lâboratuvarımız, ders âletleri depomuz, kooperatifimiz ve müzemiz bulunmaktadır.

S — Köyünüzde okuma - yazma bilenlerin nisbeti nedir, acaba?

C — 1960 nüfus sayımına göre % 3 tür.

Bu cevap karşısında hayretten donakalıyorum. Hayranlık duygularım bir kat daha artıyor.

S — Yüksek tahsil mezunu veya müdavimi olan köylüleriniz var mıdır?

C — Bugün köyümüzde yüksek tahsil mezunu olanlar ile el'an yüksek tahsile devam etmekte olanların adedi takriben

50 civarındadır. Sırası gelmişken arz edeyim, orta tahsil mezunları ile yine bu tahsile devam edenlerimizin miktarı da 80 kadardır.

Bu sırada zil çalıyor, ders başlamak üzere. Teşekkür ederek yanlarından ayrılıyorum.

★

Başhüyük'e berrak ve sâkin bir gecede gelmiştim. Bulutlu ve sisli bir sonbaharda ayrılıyorum. Biraz sonra Saray-önü istasyonunda olacağım. Trenin derin sarsıntılarla durmasını seyredecek ve yola koyulacağım. Ve bu hızlı yolculuk yine başlayacak... Başladı bile, ancak şu farkla: O zaman vuslata yaklaşmanın mes'ut heyecanını taşıyordum; şimdi ise sevgiliden ayrılmanın sonsuz hasretini...

Prens Hatoğjok'un Şarkısı (*)

Ben Rus steplerinde esen korku rüzgârı,
Hür Kafkasya uğrunda sel gibi akan kanım.
Müstevli ordulara saldığım velveleyle
Bu ülkeyi yıllarca inletecek destanım...

Bu yurttta benden yiğit, benden daha şen kim var?
Karşı gelen kurşunla ben alay ediyorum,
Açılınız önümde kuzeye giden yollar
Yıkılan yurdum için savaşa gidiyorum.

Dalgalansın arkamda üç oklu yeşil sancak
Rüzgârlarla yarışsın akınlarda kır atım,
Eğilsinler önümde mağrur Rus kaleleri
Feda olsun Kafkas'a defalarca hayatım.

Yokolan köylerimiz, yanan yurdumuz için
Dönmesin kılıcımız bu zalim düşmanlardan,
İnlesin nâramızla Maniç - Don stepleri
Hür Kafkasya doğacak döktüğümüz kanlardan...

Alhas FİDAROK

(*) Prens Muhammed Hatoğjoko 19. asır Kafkas kahramanlarından, ve ozamanlar Kuzey — Batı Kafkasya'yı idare etmekte olan «Milli Misak Meclisi» nin faal üyelerindendi. Vatani için kahramanca döğüşerek Şetkale (Stavropol) savaşlarında şehit düştü.

Bibliyografya :

— K İ T A P L A R —

Kube Şaban ve iki yeni eseri (*)

Bu yazımızda, neşredilen son iki kitabını tanıtacağımız Kube Şaban Cebelli'nin adı ve şahsiyeti, Kafkas da vasıyla ilgilenen ve bu konudaki neşriyatı takip eden okuyucularımıza hiç yabancılık gelmeyecektir. Onun hayatı da Kafkas evlâtlarının bir çoklarınınkinden farklı değildir. Kafkasya'nın Adighey bölgesinde, Maykop yakınlarındaki Hakurin — Hable kasabasında doğdu. Bir öğretmen olarak ve çeşitli sahalarda milletin kültürel gelişmesi yolunda çalıştı. İkinci Cihan Savaşı sonunda Sovyet Rusya Kafkas'a yeni bir esaret zinciri daha vururken o da milli faaliyetleri yüzünden, binlerce yurttaşı gibi anayurdunu terkederek hür dünyaya iltica etmek zorunda kaldı.

Onun en takdire şayan tarafı ise çeşitli mahrumiyetlere ve ilerlemiş yaşına rağmen bir bestekâr, şair ve folklor araştırmacısı olarak muhaceret hayatında da kültürel faaliyetine devamdan geri kalmamış olmasıdır. O, eski hür Kafkasya'yı, Kafkas — Rus savaşlarını, hicret faaliyetini işleyen güzel besteleri ve Adighe (Çerkes) dilinde neşrettiği çeşitli kitapları ile bilhassa Ürdün ve Suriye'deki Kafkas muhacirlerinin milli — kültürel gelişmesinde mühim bir yer tutmuştur. Türkiye'de bir müddet kaldıktan sonra Ürdün'e yerleşmiş, Fransa'da bir müddet ikamet etmiştir. Halen Amerika Birleşik Devletlerinde yaşamaktadır.

Kube Şaban, bahsimize konu olan Adighe Folklor (Çerkes Folkloru) adlı Çerkesce kitaplar serisinin birincisini daha önceleri Paris'de bulunduğu sırada neşretmişti. İkinci ve üçüncü kitaplar ise Newyork'da basılmış bulunuyor. Bunlar sarı ve mavi karton kapak i-

çinde, iyi cins kâğıt itinalı bir baskı ile hazırlanmıştır ve üzerindeki Şikepşin (Kafkas kemeçesi) resmi ile daha ilk nazarda Kafkasyalı okuyucunun alâkasını çekmektedir.

İkinci kitabın ilk şiiri olan «Promete» daha önce Ürdünde, Çerkesce bir takvimde neşredilmişti. (**) Bu, eski Kafkas ve Yunan mitolojilerinde müstereken yaşayan ve ismi Adighe dilinde «ilk veren» «ilk tanrı» gibi manalara gelen efsanevi Promete'nin hikâyesidir:

«Zavallı Promete
İhtiyar Zevs'i kızdırdın
Seni büyük denizden geçirip
Kartallara yem olsun diye
Oshamafe (Elbruz Dağı) na bağladılar

Gökten çalıp insanlara verdiği ateş
Senin mahvına sebep oldu.
Dünyanın ne kadar karanlık
Ve yaşayışın ne kadar acıklıdır.»

Şaşıp şivesinde yazılmış bulunan «Tvuepsap» adlı şiir, Karadeniz sahilinde Ruslarla yapılan kanlı bir savaş ve onun kahramanlarından Huace Berdiko Mahamet'i canlı bir şekilde anlatıyor ve:

«Tuapse'de yıldırımlar gürüyor
Bütün ova barut dumanından boğuluyor...»

sözleriyle başlıyor.

Aynı kitapta Arğıjanko Ramfıt, Ayteçko Dumeniş, Pakoko Teterşav, Pçençejko Tatlostın, Şemşaleko Kaspolet, Yergujko jambolet gibi eski kahramanlara ait gibze (destan) lar da var. Bu kahramanlardan Aydemirkan için Kabardey'ler ve Kemguy'lar tarafından tertip edilmiş iki ayrı şiir de bu kitaba konulmuş:

«Sana daha beşikteyken Mışevst'lerin
prensi demişlerdi.
Süvariler arasına girdiğinde Aydemir-
kan adını verdiler.

Senin kılıcını kuvvet ilâhı Tlepş tak-
dis etmişti.»

Kitapta bu kabilden ve birbirlerinden
güzel on dört uzun şiir (vored ve gibze)
var.

Üçüncü kitap ise, Kaçkas istiklâl sa-
vasının kahraman şeflerinden Girandu-
ko Berzeg tarafından söylendiği rivayet
edilen ve büyük hıcreti anlatan «Ana-
yurdun Sarkısı» (Xekulzhim Yiqhibz)
adlı şiirle başlıyor:

«Bu şarkıyı duyduğunuz zaman
Herşeyi bir tarafa bırakın
Dikkatle dinleyin
Ve duyduklarınızı kalbinizde saklayın.»
«Bugün için anayurdu terketsek de
O kalbimizde kalacaktır.
Bizler anayurdumuzu
Gözümüz arkada kalarak terkediyor-
ruz.»

Abzeh şivesinde yazılmış olan «Kurt-
ların Şarkısı» (Tiqhuizhime Yaqhibz)
bir Rus ordusunun müdafaasız bir Kaf-
kas kasabasına yaptığı baskını anlatı-
yor:

KÖYLÜ KIZIN DEYİŞİ

Köylü kızı değilsin, deme bana
Ben köylü kızım, bak kınalı ellerim.
Süt sağarım koyunlardan bakraç bakraç
Gün boyu türkülerle sürüleri güderim.

Aksama dek yamaçlarda kalırım,
Dönüşümde yollar sürümle dolar.
Hazdan biter, tükenirim, ağılda
Meleşirken buzağılar kuzular.

Köylü kızı değilsin, deme bana
Omuzumda durur örgü saçlarım.
Yazmalarım pullu pullu hep örtülü gezerim,
Alından, yeşilinden alırlar dadaşlarım.

Yaz gelende orak tutarım ben
Çapa yapar tarlamı sürerim.
Düşler bile hiç uğramaz uykuma,
Sabaha dek sizler bileklerim.

Köylü kızı değilsin, deme bana
Ben köylü kızım, su taşıyorum pınardan
Benim de yüreğimde büyüttüğüm biri var
El eder, kaval çalar ta karşıki dağlardan.

Türkülerde hep onu yandırırım,
Bana alı çevre verdi geçemem,
Onunla gölgeleri, yollarımı süslerim.
Bir gün bile göremezsem edemem.

Güler ÖZSARI

«Uykunun en tatlı anında, tanyeri
ağarırken

Kasabayı ateşe veriyorlar...

...Üç kız kardeş en güzel elbiselerini
giyiyor

Ve düşmanların eline geçmektense
Kendilerini Şhaguşe nehrine atıyor-
lar...»

Kube Şaban, Kabardey şivesindeki
«Yaşlı Adam» (Pesere Tivizhim Yüured)
adlı şiiri 1950 yılında Amman'da bulun-
duğu sıralarda Thabisim Mehmet adın-
da bir Kafkaslı'dan dinlemiş:

«Bugünden beri köhne çalgımı ağlatı-
yorum.

Beyaz deriyi siyah sandıkta kurutu-
yorum.

Kuruyarak kendi ağıtımı yakıyor,
Sahilde dolaşarak kumları eziyor
Ve bu günü de düşünerek geçirio-
rum...»

İhtiyar adam eski günleri hasretle
anıyor, o günlerde ancak cesaret ve
kahramanlığa değer verildiğini söyledik-
ten sonra «Bugünkü kızlar ise gençlerde
ancak güzellik arıyorlar...» diyor.

Bu kitapta da Abzeh, Şapsığ, Bjedug,
Kemguy ve Kabardey şivelerinde yazıl-
mış «Şehitler Mahzena», «Kurjipsı Sa-
vaşı», «Şaguj Gelinlerinin Şarkısı», «Hu-
tat Yiko Mahamet», «Bjenhoko Savaşı»
gibi yirmi güzel şiir bulunuyor.

Bu eserleri okuyucularımıza harare-
tle tavsiye eder, yazarını ve meydana gel-
mesinde emeği geçenleri tebrik ederiz.

S. Berzcg

(*) Adighe Folklor No: 3. Kube Csa-
ban. Ekim 1963. Newyork.

Adighe Folklor No: 3. Kube Cca-
ban. Kasım 1963. Newyork.

(**) Bak: Adighe Yitlesipç 1961. Am-
man.

DERGİLER

TÜRK KÜLTÜRÜ

Aylık dergi, yıl: 3, sayı: 25, Kasım 1964.

Yayınlayan: T. K. A. E.

İmtiyaz sahibi: Prof. Dr. Ahmet Temir

Yazı işleri Md.: Doç. Dr. Şerif Baştav.

Yıllık abonesi: 12 T.L.

Havale adresi: P.K. 14, Çankaya - An-
kara.

Dizilip basıldığı yer: Ayyıldız Matbaa-
sı - Ankara.

Bu sayıda yer alan yazılar:

Atatürk diyor ki, Bir Türk Kültürü
yok mudur? (Prof. Dr. İbrahim Kafes-
oğlu), Türkiye'de Cumhuriyet fikrinin
gelişme safhaları (Prof. Dr. Halil İnal-
cık), Atatürk ve Şark Milliyetçiliği dâ-
vası (Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu), Ata-
türkçülük nedir? (Doç. Dr. Ercümen-
Kuran), Atatürk'ü anlamak (Doç. Dr. Fa-
ruk Timurtaş), Atatürk ve Türk Milli-
yetçiliği ((Cemal Kantar), Atatürk için
(Şevket Kutkan), Atatürk'ün Sovyet po-
litikası (Dr. F. Tevetoğlu), Harboku-
lu Tarihi ve Mustafa Kemal (Tahsin Ünal),
Mustafa Kemal'in askeri atışe olarak
Bulgaristan'daki faaliyeti (Altan Delior-
man), Mustafa Kemal Samsun'da (Nec-
mettin Esin), Milli Mücadele Sırasında
Atatürk'e atı bir kaç hâtıra (Şükrü Ali
Özel), Atatürk'ten iki hâtıra (M. Şakir
Ülkütaşır), Atatürk devrine ait hâtıralar
(Abdülkadir İnan), Atatürk Kronolojisi
Tuncer Gülensoy), Bibliyografya, Bize
gelenler, Atatürk için söylenenler.

25 aydan beri aralıksız olarak yayın
hayatına devam eden «Türk Kültürü»
dergisinin 25'inci sayısı —Atatürk Özel
Sayısı— olarak yayınlanmış bulunuyor.

«Türk Kültürü» nün en büyük ve biz-
ce en kıymetli özelliği, Türk Milletini
bir bütün olarak ele alması ve çalışma-
larını bu kıymet ölçüsüne göre değerlen-
dirmesidir. Şimdiye kadar, Türk Milli
Kültürünü bir bütün olarak ele alan ve
bu hususta Türk ve dünya efkârı umu-
miyesini aydınlatan böyle bir yayın or-
ganına sahip değildik. «Türk Kültürü» bu
bakımdan büyük bir boşluğu doldurmuş-
tur. Sözü geçen derginin sayfelerinde,
Sibirya'dan Trakya'ya; Irak'tan İdil boy-
larına kadar olan ülkelerde yaşayan bü-
tün Türk boylarının sesini duymaktayız.

Türk Kültürü'nün diğer bir hususiyeti

de «Esir Milletler dâvasına eğilmesidir. Derginin bu tutumu, adı geçen milletlerin umumi efkârında büyük sevinç yaratmıştır. Esasen, esir Türk illerinin dâvası, diğer esir milletlerin dâvasıyla sıkı sıkıya ilgilidir. Bu mühim meseleyi gerektiği şekilde anıyarak, sistemli bir neşriyat yapmak, sözü geçen esir milletlerin milli hislerinin yaşamasını sağlayacak ve onların istiklâl aşklarını kuvvetlendirecektir. «Türk Kültürü» nün böyle yüce bir ideal'in gerçekleşmesinde hizmet görmesi övülecek bir husustur.

Sahife adedi asgari 64 olan ve özel sayılarında bazen 200'ün de üzerine çıkan «Türk Kültürü» nün ciltleri milli kütüphanemiz için baha biçilmez bir hazine teşkil edecektir. En büyük temennimiz uzun ömürlü olması ve bu kutsal vazifesine muttasıl devam etmesidir.

«Türk Kültürü» dergisinin yayınlanmasında hizmeti büyük olan yöneticilerini, yürekten tebrik eder, bu kıymetli dergiyi okuyucularımıza hararetle salık veririz.

★

Y. N. K.

DERGİ — Yayınlayan : Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü, München 22, Mannhardtstrasse 6 — Almanya. Mesul Müdür : Dr. Edige Mustafa Kırımlal. Yazı İşleri Müdürü : Mehmet Emircan. On yıldan beri yayınlanan «Dergi» mecmuasının 35/36. sayısı 96 sahife olup, yine her zamanki gibi, çok kıymetli yazıları ihtiva etmekte ve güzel bir baskıya sahip bulunmaktadır. İçindekiler : Sovyetler Birliğinde tahıl buhranı — S. Kabış, Sovyet kimya sanayiinin ziraat problemi — G. A. Uvedenski, Sovyetler Birliğinde Müslümanlığın gerçek durumu — Prof. Abdurrahman Kunta, Doğu Türkistan'da Sovyet yayılması — A. Kaşin, Bugünkü Tataristan — Prof. V. Dubrovsky, Sovyet tarihçiliği ve Rusya koloniyalizmi üstüne bazı kayıtlar — Dr. Yuri Boris, Sovyetler milli siyasetinin bugünkü eğilimleri — P. Urban, Kayıplarımız, Yeni Neşriyat : Russia in Central Asia, Muh-

telif haberler.

Hepsi de, titiz bir araştırma ve büyük emek mahsülü olan bu yazılar arasında, bilhassa, Kuzey Kafkasyalı muharrir Prof. Abdurrahman Kunta'nın «Sovyetler Birliğinde Müslümanlığın gerçek durumu» başlıklı makalesi «Müslümanlığın, milli benliğin muhafazasında en müessir âmil, komünizme karşı en büyük silâh olduğunu» belirtmesi bakımından, son derece önemli ve ilgi çekicidir.

Prof. Kunta, makalesinde daha ziyade Sovyet kaynaklarına dayanarak verdiği bilgileri istatistik rakamlarıyla, ri-yazi bir muhakeme çerçevesinde, objektif olarak değerlendirmekte ve mantıklı sonuçlara bağlamaktadır.

Sovyetler Birliğinde «Din hürriyeti-nin, çoğu zaman tamamiyle ve resmen kaldırılması; bazan da, iade edilir gibi gösterilmek istenmesi» şeklinde tezahür eden Rus politikasının nedenlerini, bu yazıda kolayca bulmak mümkündür.

Sovyetler Birliğinde yaşayan Müslüman milletlerin nüfuslarını gösteren bir tabloyu, konusu ile ilgili geniş ve toplu malûmatı ihtiva eden; ayrıca Müslümanlığın, Çarlık zamanındaki durumuna da kısaca değinen bu kıymetli makaleden bazı pasajlar alıyoruz:

... «Komünistçe eğitim» Müslümanlar, hattâ müslüman komünistler arasında bile nefretle karşılanan boş bir lâftan ibaret kaldığı için, müslüman halklarının zihniyetlerini ve dinî inançlarını değiştirecek veya ortadan kaldıracak kuvvetten yoksun bulunmaktadır.

...En azgın terör şartları altında bile müslümanlık kendisini yer yüzündeki en canlı ve yaşama kabiliyeti olan dinlerden biri olduğunu göstermekten geri kalmamıştır. Bu dinin verdiği sayısız kurbanlar, müminlerin ızdırap ve katlandıkları azaplar, hükümetin gaddarca terörü komünist propagandasının yalan ve provokasyonları İslâmiyetin kutsi-yet ve metanetini müslümanların gözünde ancak büyütmeğe yaramıştır.

... Ne varki, bütün baskılara, Müslüman din adamlarına doğrudan doğruya yönetilen şiddet hareketlerine ve Sovyet hükümetinin, ilân ettiği «din genel affını» fiilen ortadan kaldırmasına rağmen, İslâmiyet yer altına dönerek varlığını kuvvetle muhafaza etmektedir. Bu gerçeği Sovyet basını da itiraf zorunda kalmıştır. Burada bazı vakıaları kaydetmekle yetineceğiz:

1 — Müslümanların kendi mukaddes yerlerini ziyaretleri ve imamların faaliyetlerinde gösterdikleri canlılık, Türkistan ve Azerbaycanda kitlevi bir mahiyet almıştır.

2 — Sadece, imamların canlı faaliyetleri ve halktaki din duygusunun artması değil, İslâm tarihinde yeni bir olay da kendini göstermiştir: İslâm dinini yayan kadın vaizler de faaliyet göstermeğe başlamışlardır. Sovyet basını bunları «kadın imamlar» diye adlandırmaktadır.

... Sabık Çarlık Rusyasında İslâmiyet aleyhine kullanılan silâh, hıristiyanlaştırma ve ruslaştırma idi. Bugünkü komünist Rusyasında ise bu silâh, asimile etmek ve ateistleştirmektir. Ne var ki, tam bir güvenle söylemek mümkündür ki, Sovyet Rusyasının müslüman halkları arasında ateizm siyaseti, tam bir yenilgiye uğramıştır. Aynı şey Sovyet asimile siyaseti hakkında da söylenebilir. Sovyetler Birliğinde tek «Sosyalist millet» yaratma yolunda uygulanan Sovyet Ruslaştırma siyaseti, tamamiyle iflâs etmiştir. 1959 yılına ait Sovyet resmi nüfus sayımı rakamları, Sovyetler Birliğinde «İslâm dini kalıntıları» hakkında söylenenlerin yalandan başka birşey olmadığını en iyi bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu rakamlar, inandırıcı bir şekilde ispat ediyor ki, İslâmiyet, ateist ve koloniyal bir rejimin 40 yıllık engizisyonuna rağmen, Sovyetler Birliği denilen komünist imparatorluğunun müslüman cumhuriyet eyaletlerinde varlığını devam ettirmektedir. İslâm dini ve gelenekleri ve milli diller her türlü komünist vahşiliğinin yenip geçemediği manevi

bir set teşkil etmektedir. Bunun içindir ki, dil bakımından asimile yüzdesi, Sovyetler Birliğindeki müslüman halkları arasında en düşük bir oran olarak kalmıştır.

... Bolşevikler, müslüman din adamlarını baskı altında bulundurmakla tamamiyle aksi bir netice elde etmişlerdir. Şöyle ki: dinin ve mukaddes bir dâva uğrunda ızdırıp ve işkence çeken kimseler olmaları hasebiyle bu dini temsil edenlerin nüfuz ve itibarları halk gözünde oldukça artmıştır. Halkın kendi dini vecibelerini yerine getirme şuuru kuvvetlenmiştir. Din, yeraltı faaliyetine geçmekle, sadece bir vicdan işi olmakla kalmamış, aynı zamanda bir şeref meselesi haline gelmiş ve gerçekten ilk defa olarak geniş çapta bütün halkın malı olmuştur. Yalnız bu kadar değil, popüler hale gelerek mistik tarafı kuvvetlenmiş ve her zaman birbirine bağlı olmakla beraber din hayatı yaşayan birçok gizli tarikatlar vücuda gelmiştir.

... İslâm dininin «namaz», «oruç», «kurban» ve «sünne» gibi bütün dini merasimleri muhafaza edilmek şöyle dursun, hattâ Sovyetlerin dine karşı yaptıkları şiddetli ve amansız terör yıllarında bile daha fazla bir kuvvet kazanmıştır.

M. Beştoy

★

AZERBAIJAN — Azerbaycanlı kardeşlerimiz tarafından 13 yıldan beri yayınlanan bu kıymetli derginin «Temmuz Ağustos-Eylül 1964» tarihli sayısında şu yazılar yer alıyor: Esir Milletler Dâvası, Sovyet Ekonomisinin En çürük noktası: Prof. Dr. Tahir Çağatay, Azerbaycan İstiklâl Savaşından sahneler — A. Vahap Yurtsever, Türk Ordusunun Azerbaycan da Kalması Meselesi — Mirza Bala, Kız Kalesi (Poem) — Cafer Cebbarlı, Babam Ayaz İshaki'nin Son Günleri — Prof. Sadet Çağatay, İdil-Ural Kurtuluş Hareketinin Ölmez Önderi Ayaz İshaki — Ali Akış, Haberler: 1) Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı Lyndon Johnson'un deklarasyonu; (2) Esir Milletlerin Amerika

daki gösterileri, Kayıplarımız: Hamit Reşit — Ali Akış, Dergiler arasında: «Birleşik Kafkasya», Derneğimizin teşekkülü - Azerbaycan.

Azerbaycan Kültür Derneği tarafından çıkarılan bu derginin mesul müdürlüğü Dr. Ahmet Yaşat deruhte etmektedir. Yıllık aboneli: Türkiye dahilinde 15, haricinde 30 lira, havale adresi: «P. K. 165 — Ankara» dir.

Eğir Milletlerin istiklâl davasında «Birleşik Kafkasya» dergisi ile «Azerbaycan» dergisi arasında tam bir görüş birliği mevcuttur. «Azerbaycan» yöneticilerini candan tebrik eder, başarılarının devamını dileriz.

EMEL — Dört yıldan beri, Kırımli kardeşlerimiz tarafından muvaffakiyetle yayınlanan «Emel» dergisinin 24. sayısı da yayınlanmış bulunuyor. Bu sayıda şu yazılar yer alıyor: Okuyucularımıza Gaspıralı İsmail Bey — M. Ülküsal, Türk Gazetecilik tarihi ve Gaspıralı İsmail Bey — Prof. Fındıkoğlu Z. Fahri, Gaspıralı İsmail Bey — Nurettin Altuğ, Gaspıralı İsmail Bey — Orhan Özkırım, Haber Aldım Bekir Sıtkı Çobanzade, Usulü Cedit — Sâbir, Gaspıralı Hakkında yazılanlardan, Kırım Türk Yurdunun Yok Edilişi — Prof. Halil İnalcık, Türk — Leh Yakınlığı — M. Alaç, Cambek Giray Han — Dr. Abdullah Soysal, Kayıplarımız Dr. Le bip Karan — Ord. Prof. Dr. F. K. Gökay, Haberler, yeni yayınlar, Millî Duygu — Cafer Seydahmet Kırimer.

Her bakımdan mükemmel ve millîyetçi bir dergi olan Emel'in Sahibi: İsmail Otar, Yazı İşleri Müdürü Ferit Erdem Boray, Her çeşit muhabere ve havale adresi: Ankara Cad. No. 54/2 — İstanbul, Yıllık aboneli: Türkiye dahilinde 12 (Üniversite öğrencileri için 6 Türkiye dışında 24) liradır.

Emel dergisini bütün okuyucularımıza tavsiye eder, yöneticilerini candan

tebrik ederiz.

★

Millî Türkistan — Millî Türkistan Birlik Komitesinin Türkistan millî istiklâli için mücadele eden mecmua.

Çıkarıcı ve başmuharriri: V. Kayum Han.

Yıl: 11 (22), Temmuz - Ağustos 1964, sayı: 103 A.

İsteme adresi: «Millî Türkistan» P. O. Box 2112 Düsseldorf - Germany

Bu sanda (sayıda) yer alan yazılar:

Contensin English, Türkistan dîn adamlarının gizli teşkilâtı, Gayevi Mücadele (V. Kayum - Han), Sovyetler Birliğinde İslâm «etkikati» meselesi (Baymırza Hayit), İslâm Dünyasının dikkatine (İdare), Türkistan'ın Kültür Hayatı ve Sovyet - Rus müstemlekeciligi (R. Zavkiy), Türkistan'da Almanya meselesi (V. Yurtçı), Batu'yu anış (Şairin 60 yaşa basması münasebetiyle) - Taşkentli, İsim yeni, Mezmûn eski (Gazeteci), Sovyet filimleri faydasız, Türkistan Haberleri.

Almanya'nın Düsseldorf şehrinde, Özbek türkçesi ile yayınlanmakta olan «Millî Türkistan» dergisi, Türkistan Millî idealini bütün dünyaya duyurmaktadır. Türkistanlı kardeşlerimize kutsal mücadelelerinde mutlak muvaffakiyetler dileriz. Okuyucularımıza «Millî Türkistan» ı tavsiye ederiz.

Y. NEYRUZ

TOHUM

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

Okuyunuz, okutunuz, abone olunuz.

Adres: Tohum, P.K. 982 - İstanbul

Basıldığı tarih: 29/XI/1964